

Projekt z 17.10.2014 r.

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI W 2013 R.
PROGRAMU ROZWOJU EDUKACJI NA OBSZARACH WIEJSKICH
NA LATA 2008-2013
ORAZ
PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ Z CAŁEGO OKRESU TRWANIA PROGRAMU**

Warszawa, październik 2014 r.

Część podsumowująca¹

Kolejny rok realizacji działań *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* przyniósł w zdecydowanej większości spodziewane efekty, o czym świadczą informacje przesłane przez poszczególne resorty odpowiedzialne za realizację przewidzianych w Programie działań. Pozwoliło to na osiągnięcie kolejnych, założonych w Programie, celów.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 1. *Eliminowanie barier utrudniających uczniom przechodzenie na wyższe poziomy edukacji i wchodzenie na rynek pracy*** należy ocenić bardzo pozytywnie.

W ramach **działania 1.1 *Wspieranie rozwoju poradnictwa oraz innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku do 5 lat oraz form opieki dla dzieci w wieku do lat 3***, na mocy art. 62 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2013 r. poz. 1457) Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (dalej „MPiPS”) przygotowało w 2011 r. *Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Maluch”*, który był realizowany w latach 2011-2013. W 2013 r. odbyły się dwie edycje programu, skierowane do różnych grup podmiotów publicznych i niepublicznych. Łącznie zadeklarowano powstanie ok. 16,7 tys. miejsc opieki, na co przeznaczono ok. 70,4 mln zł. Do dofinansowania zakwalifikowano ponad 500 zadań różnych podmiotów (gmin i podmiotów niepublicznych). Dotyczyły one utworzenia ponad 2,8 tys. nowych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, a także wsparcia finansowego ponad 6,6 tys. miejsc opieki powstałych w 2013 r. i prawie 5 tys. miejsc utworzonych w latach 2011-2012. W 2013 r. uruchomiono także 29,1 mln zł z wolnych środków z rezerwy celowej budżetu państwa na dofinansowanie wydatków bieżących gmin związanych z utrzymaniem miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Łącznie na ww. zadania uruchomiono z budżetu państwa środki w kwocie 99,5 mln zł. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (dalej „ZUS”) opłacał ze środków budżetu państwa składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i ubezpieczenie zdrowotne za nianie od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę za dany rok. Składki te były opłacane za ok. 9,1 tys. nian (dane ZUS wg stanu na grudzień 2013 r.), a wydatki na ten cel za cały 2013 r. wyniosły 50,1 mln zł (dane ZUS). Ponadto nastąpił wzrost liczby przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

W ramach **działania 1.2 *Opracowanie i wdrożenie programów wsparcia małych szkół publicznych i niepublicznych funkcjonujących na obszarach wiejskich, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne osoby prawne oraz przez osoby fizyczne*** stosowano przepisy, na podstawie których jednostki samorządu terytorialnego mogą przekazywać prowadzenie szkół liczących nie więcej niż 70 uczniów osobom prawnym niebędącym jednostkami samorządu terytorialnego lub osobom fizycznym.

¹ Zgodnie z zaleceniem stałego Komitetu Rady Ministrów z 20 kwietnia 2009 r. (protokół ustaleń nr 21/2009).

W ramach **działania 1.3** *Program stypendialny dla uczniów pochodzących z obszarów wiejskich* kontynuowana była pomoc stypendialna dla wybitnie uzdolnionych uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, wśród których byli również uczniowie zamieszkujący tereny wiejskie. Ponadto realizowano Program *Pomoc państwa w zakresie dożywiania* oraz pomoc stypendialną dla uczniów szkół podległych Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Natomiast Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa udzielała poręczeń kredytów studenckich studentom zamieszkałym na obszarach wiejskich.

W ramach **działania 1.4** *Upowszechnienie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradnictwa zawodowego, dla uczniów z obszarów wiejskich* profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez udzielanie bezpośredniej pomocy uczniom, rodzicom, nauczycielom, prowadzenie działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych, oferowane było w systemie oświaty przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. W szkołach i placówkach systemu oświaty zajęciami rewalidacyjnymi oraz zajęciami specjalistycznymi z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej objęto łącznie 1.733.305 uczniów, **w tym 590.651 uczniów z terenów wiejskich**. W roku szkolnym 2012/2013 poradnie wydały łącznie 105.538 orzeczeń, **w tym 948 orzeczeń wydanych było przez poradnie usytuowane na terenach wiejskich**.

W ramach **działania 1.5** *Przygotowanie absolwentów – mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania zatrudnienia* Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dalej „MRiRW”) stworzyło warunki organizacyjno-finansowe ułatwiające prowadzonym szkołom aplikowanie w programach, m.in. Leonardo da Vinci oraz Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL), mających na celu udział nauczycieli i uczniów w różnych formach praktyk lub zajęć praktycznych w kraju i za granicą, ukazujących możliwości ciągłego doskonalenia zawodowego. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (MIR) w ramach PO KL, Działanie 6.1 *Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie* PO KL, w tym w Poddziałanie 6.1.1 dla osób pozostających bez zatrudnienia realizowało projekty na rzecz podniesienia poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia. Podejmowane działania dotyczyły przede wszystkim realizacji programów aktywizacji zawodowej, obejmujących staże/praktyki, pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe; szkoleń prowadzących do podniesienia bądź uzupełnienia kwalifikacji itd. Alokacja na Poddziałanie 6.1.1 na lata 2007-2015 wyniosła **ponad 1,8 mld zł**. W Działaniu 6.1 PO KL do końca 2013 r. udział w projektach **zakończyło ok. 649 tys. osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym ponad 427 tys. to osoby z terenów wiejskich**.

W ramach **działania 1.6** *Tworzenie warunków umożliwiających zdobycie umiejętności w zakresie przygotowywania aplikacji projektów unijnych oraz wykorzystania przyznanych środków* resort rolnictwa i rozwoju wsi wspierał szkoły w uczestnictwie w różnego rodzaju programach edukacyjnych. Prowadzono szkolenia nauczycieli, we współpracy z partnerami zagranicznymi, upowszechniając informacje na temat możliwości uczestnictwa w tych programach szkół rolniczych, uczniów i nauczycieli.

W ramach **działania 1.7** *Tworzenie baz danych dotyczących ofert edukacyjnych* aktualizowano bazy danych instytucji akredytowanych – dotyczyły one placówek i ośrodków, które prowadzą kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych i które uzyskały akredytację przyznawaną przez kuratorów oświaty. Aktualizacja dokonywana była na bieżąco w ramach obowiązków pracowników kuratoriów oświaty odpowiedzialnych za akredytację oraz nadzorowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN).

W ramach **działania 1.8** *Tworzenie warunków do opracowywania i wdrażania programów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych kierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich realizowanych przez organizacje, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.)* poprzez program *Edukacja kulturalna* realizowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspierano działania, których celem było rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności oraz aktywizacja zachowań twórczych.

Realizując **działanie 1.9** *Tworzenie warunków do podejmowania przez uczniów nauki poza miejscem zamieszkania i eliminowanie barier dostępu do edukacji*, dzięki Rządowemu programowi wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia - "Radosna szkoła", ustanowionego uchwałą nr 112/2009 Rady Ministrów z dnia 7 lipca 2009 r., zmienioną uchwałami nr 216/2009 z dnia 10 grudnia 2009 r., nr 153/2010 z dnia 4 października 2010 r. oraz nr 113/2013 z dnia 28 czerwca 2013 r. zapewniono szkołom środki finansowe na zakup lub zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkołach oraz na utworzenie lub modernizację albo zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji szkolnych placów zabaw. Dzięki pozyskanym z programu środkom poziom przedstawionej przez szkoły oferty uległ wyraźnemu polepszeniu. Ponadto zapewnieniu skutecznej organizacji zajęć opiekuńczo-wychowawczych towarzyszył wzrost zatrudnienia nauczycieli w świetlicach. Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) – placówka podległa Ministrowi Edukacji Narodowej, przygotował i upowszechnił materiały dla dyrektorów, nauczycieli i doradców metodycznych powiatowych i wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 2. Optymalne wykorzystanie i wzmocnienie istniejącego potencjału szkoły i środowiska lokalnego** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 2.1** *Rozwój bazy dydaktycznej szkół i placówek położonych na obszarach wiejskich* dofinansowano zadania inwestycyjne obiektów sportowych zlokalizowanych na obszarach wiejskich, doposażono kolejne pracownie szkół prowadzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Kontynuowano Rządowy program *Radosna szkoła*, którego celem jest pomoc finansowa w tworzeniu warunków realizowania nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych, skierowany do organów prowadzących te szkoły.

W ramach **działania 2.2** *Przygotowanie obudowy programowej kształcenia ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia z potrzebami gospodarki rynkowej i społeczeństwa wiedzy* w 2013 r. przeprowadzono pierwszy etap monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 184) m.in. w celu wypracowania propozycji dotyczących jej doskonalenia. Ponadto, aby wesprzeć szkoły i placówki we wdrażaniu nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach, przeprowadzono szkolenia dla kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz placówek doskonalenia nauczycieli. W ramach projektu *Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego* współfinansowanego z EFS, opracowano - na podstawie przepisów podstawy programowej kształcenia w zawodach, na potrzeby projektów regionalnych Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja – Rozwój 2014-2020, rekomendowane wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych dla 190 zawodów. Dokumenty te pozwolą organom prowadzącym szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe podjąć decyzję związaną z ich doposażeniem.

W ramach **działania 2.3** *Wykorzystanie bazy szkolnej do prowadzenia działalności oświatowej, kulturalnej, sportowej, informacyjnej oraz edukacji ekologicznej i edukacji zdrowotnej dla mieszkańców obszarów wiejskich* realizowano zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań, szkolenia, warsztaty, konkursy i imprezy w szkołach leśnych prowadzonych przez Ministra Środowiska.

W ramach **działania 2.4** *Opracowanie i rozpowszechnienie informacji na temat Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* - informacje na temat Programu i poszczególnych działań z nim związanych były umieszczane na stronach internetowych wszystkich zaangażowanych resortów, a także trafiały do prasy, radia i telewizji o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 3. Poprawa dostępności do infrastruktury edukacyjnej, społecznej i kulturalnej** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 3.1** *Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy* kontynuowano wdrażanie zmian, jakie zaczęły funkcjonować w systemie kształcenia ustawicznego 1 września 2012 r. wraz z wprowadzeniem reformy kształcenia zawodowego i ustawicznego. Wśród rozwiązań wprowadzonych w ramach modernizacji kształcenia zawodowego i ustawicznego znalazła się możliwość organizowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych, prowadzonych w oparciu o kwalifikacje wyodrębnione w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego i odrębnie potwierdzane w zmodernizowanym systemie egzaminów zawodowych. Liczba kwalifikacyjnych kursów zawodowych w 2013 r. zwiększyła się w stosunku do 2012 r. W roku szkolnym 2012/2013 kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych podjęły 19.532 osoby, podczas gdy w roku szkolnym 2013/2014 w kwalifikacyjnych kursach zawodowych uczestniczyło już 35.420 osób. Pierwsze efekty

wprowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych są już widoczne. Spośród osób przystępujących do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie po ukończeniu tej formy kształcenia egzamin zawodowy zdaje 88% zdających. W 2013 r. MEN prowadziło działania upowszechniające i promujące nową formę kształcenia ustawicznego, jaką są kwalifikacyjne kursy zawodowe. Ponadto, w jednym z projektów systemowych opracowano 165 kursów multimedialnych dla wybranych efektów kształcenia z podstawy programowej kształcenia w zawodach, możliwych do wykorzystania podczas organizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

W ramach **działania 3.2** *Wsparcie inicjatyw realizujących kształcenie „na odległość”, w tym e-learning*, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (CDR), funkcjonujące na podstawie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, korzystając z utworzonego centrum kształcenia na odległość, w skład którego wchodzi również 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, prowadziło upowszechnianie wiedzy z wykorzystaniem nowoczesnej technologii informatycznej, bez konieczności uciążliwego dla mieszkańców obszarów wiejskich przemieszczania się. W związku z tym przygotowane zostały materiały dydaktyczne w zakresie wiedzy dotyczącej prowadzenia gospodarstwa rolnego, jak i rozwoju obszarów wiejskich. Prowadzone przez CDR centrum kształcenia na odległość w 2013 r. objęło tą formą zdobywania wiedzy 951 rolników, nauczycieli i doradców rolnych. W wyniku konkursu przeprowadzonego w 2012 r. w ramach Priorytetu IV PO KL Narodowe Centrum Badań i Rozwoju podpisało z uczelniami umowy w sprawie realizacji 35 projektów zawierających zadania związane z kształceniem na odległość (*e-learning*), m.in. opracowanie materiałów edukacyjnych do kształcenia na odległość, wzbogacenie oferty edukacyjnej o programy kształcenia *on-line*, wdrożenie programu kursów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, przygotowanie techniczne i merytoryczne platformy *e-learningowej*, uruchomienie studiów podyplomowych z użyciem technik *e-learning*. Realizacja 34 projektów rozpoczęła się w 2013 r. Łączna liczba projektów w ramach poddziałania 3.2.2. wzrosła do 117, a kwota finansowania komponentu *e-learning* wynosiła 74.621.069 zł, w tym 63.427.909 zł ze środków europejskich i 11.193.160 zł ze środków krajowych.

W ramach **działania 3.3** *Unowocześnianie bazy technodydaktycznej do kształcenia zawodowego, w tym w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach rolniczych - realizacja projektu współfinansowanego ze środków unijnych Wyposażenie CKU, CKP i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych* działania w tym obszarze zrealizowano w całości w 2008 r.

W ramach **działania 3.4** *Wspieranie działań ułatwiających mieszkańcom wsi i obszarów wiejskich dostęp do dóbr kultury i dziedzictwa przyrodniczego* dofinansowano organizację różnorodnych wydarzeń kulturalnych, zorganizowano wypoczynek letni dzieci i młodzieży połączony z różnego rodzaju zajęciami edukacyjnymi. Parki narodowe prowadziły warsztaty i szkolenia dla społeczności lokalnej, w zakresie ochrony przyrody i gospodarki rolnej na obszarach chronionych.

W ramach **działania 3.5** *Tworzenie warunków do uczestnictwa młodzieży w życiu lokalnych społeczności wiejskich*, ze względu na klęski żywiołowe w 2013 r., MEN podjęło szereg działań mających na celu wsparcie poszkodowanych uczniów. Do działań tych należało m.in. zapewnienie wypoczynku letniego w formie wyjazdów terapeutyczno-edukacyjnych dla dzieci poszkodowanych w wyniku nawałnic w 2013

r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej „KRUS”) wspierała działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie realizacji zadań związanych z dystrybucją pomocy społecznej przez szkoły i socjalnej funkcji szkoły na terenach wiejskich. Z myślą o uczniach szkół podstawowych zorganizowano m.in. II Ogólnopolski Konkurs Plastyczny pod hasłem *Bezpiecznie na wsi – czy upadek to przypadek?*, poświęcony zapobieganiu wypadkom. Udział w konkursie wzięło 36.916 uczniów z 2.316 szkół podstawowych. Oddziały Regionalne KRUS włączyły się ponadto do przeprowadzenia Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej pod hasłem *Młodzież Zapobiega Pożarom*, z udziałem dzieci i młodzieży zamieszkującej rejony rolnicze.

W 2013 r. na dofinansowanie w czasie wolnym od nauki 30 różnorodnych obozów sportowych dla dzieci i młodzieży, m.in. z ubogich rodzin i ze środowisk polonijnych, przeznaczono łącznie ze środków budżetu państwa kwotę 420 tys. zł, co pozwoliło zagospodarować czas wolny i zorganizować wypoczynek dla ponad 1.900 uczestników.

W ramach **działania 3.6** *Wzmocnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej w środowisku nauczania i wychowania* realizowano świadczenia opieki zdrowotnej finansowane ze środków publicznych.

W ramach **działania 3.7** *Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych* prowadzono działanie *Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie* realizowano zadania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, który tworzył warunki do rozwijania przez osoby zatrudnione w rolnictwie i leśnictwie wiedzy oraz umiejętności, niezbędnych do prowadzenia przez te osoby działalności rolniczej lub leśnej, zgodnie z normami krajowymi i wymogami Unii Europejskiej. Były to szkolenia prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej lub leśnej. Centrum Doradztwa Rolniczego (CDR) w Brwinowie organizowało lub koordynowało różne formy edukacji mające na celu doskonalenie zawodowe doradców, nauczycieli, rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. W 2013 r. w 354 różnych formach edukacyjnych objęto łącznie 14.815 uczestników. CDR udostępniało także pakiety edukacyjno-informacyjne dla organizatorów kształcenia dla dorosłych w zawodach sektora rolno-spożywczego, jak również elektroniczne wykazy programów szkoleń dla potrzeb wsi i rolnictwa. Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie, organizując w 2013 r. 38 różnych form doskonalenia zawodowego i metodycznego objęło nimi łącznie 1.312 nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkołach rolniczych. Stanowi to specjalistyczne uzupełnienie oferty doskonalenia dla tej grupy nauczycieli.

Realizację działań podjętych w ramach **Priorytetu 4. Umożliwienie mieszkańcom obszarów wiejskich dostępu do nowoczesnych technologii teleinformatycznych** należy ocenić pozytywnie.

W ramach **działania 4.1** *Stworzenie infrastruktury niezbędnej do korzystania z nowoczesnych technologii teleinformatycznych* w ramach działania *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* PROW 2007–2013 do 30 czerwca 2013 r. złożono 22 wnioski o przyznanie

ze środków EFRROW pomocy na kwotę w wysokości 16.542.708,35 zł, które dotyczyły operacji z zakresu budowy infrastruktury szerokopasmowego Internetu.

MRiRW, w ramach działania *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju* wdrażało operacje, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy działań osi III *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Odnowa i rozwój wsi* oraz inne projekty, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach osi III, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi, tzw. małe projekty. Ich realizacja umożliwia m.in. udostępnienie urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu, utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych dotyczących obszarów objętych lokalną strategią rozwoju.

W ramach **działania 4.2 Przygotowanie mieszkańców obszarów wiejskich do korzystania z technologii teleinformatycznych** MEN realizowano Rządowy program rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Cyfrowa szkoła”, który został przyjęty uchwałą nr 40/2012 Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2012 r. Program pilotażowy realizowany był w 402 publicznych szkołach podstawowych i ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia od 4 kwietnia 2012 r. do 31 sierpnia 2013 r. Realizacja działań zapisanych w programie była formą przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu. W wyniku przeprowadzonego przez wojewodów losowania do programu zostały zakwalifikowane 402 szkoły podstawowe, w tym: 153 szkoły małe (do 100 uczniów), 156 szkół średnich (od 101 do 300 uczniów), 93 szkoły duże (powyżej 300 uczniów). **Szkoły zlokalizowane na obszarach wiejskich (230) stanowiły 57% szkół zakwalifikowanych do programu.**

Należy zaznaczyć, że piąty rok realizacji działań *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013*, zgodnie z przyjętymi wcześniej założeniami, umożliwił dokonanie ponownej analizy potrzeb występujących w obszarach poszczególnych działań, oraz pozwolił na ocenę poziomu uzyskanych wskaźników monitorowania Programu w całym jego okresie, tj. w latach 2008-2013.

Poniżej przedstawiono wskaźniki, które zostały zaplanowane do osiągnięcia, wraz z informacją o ich realizacji/osiągnięciu w 2013 r.:

1) wzrost upowszechnienia wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich z 37,2% w 2006 r. do 62,4% w 2013 r. Należy zaznaczyć, że po wejściu w życie nowych regulacji prawnych, umożliwiających rozpoczynanie edukacji szkolnej przez dzieci 6-letnie, konieczna była zmiana dotychczasowego wskaźnika upowszechniania wychowania przedszkolnego. W miejsce dotychczasowego wskaźnika, dotyczącego dzieci w wieku 3-6 lat, wprowadzono nowy - dotyczący dzieci w wieku 3-5 lat. Mimo tej zmiany, według danych z Systemu Informacji Oświatowej z 30 września 2013 r., z wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich korzystało 63,6% dzieci w wieku 3-5 lat. Oznacza to, że mimo zmiany wskaźnika, **prognozowany wynik został nie tylko osiągnięty, ale nawet przekroczony.**

- 2) odsetek szkół wiejskich, których średni wynik sprawdzianu znajdował się w odniesieniu do krajowych wyników wszystkich szkół na skali staninowej w przedziale wyników niskich (tj. w trzech pierwszych przedziałach skali staninowej) do 27 % w roku 2013;
Górna granica trzeciego przedziału staninowego dla wszystkich szkół na sprawdzianie w 2013 r. wynosi 21,1. Jednocześnie należy podkreślić, że trzy pierwsze przedziały staninowe to 23% najniższych wyników. Szkół wiejskich ze średnim wynikiem nie wyższym niż 21,1 jest 2.135 spośród 7.701 wszystkich szkół wiejskich, co stanowi 28%, a szkół wiejskich ze średnim wynikiem nie wyższym niż 21,1 jest 2.135 spośród 2.674 wszystkich szkół w pierwszych trzech staninach, co stanowi 80%. Zatem **zaplanowany wskaźnik został osiągnięty**.
- 3) zwiększenie odsetka gospodarstw domowych na wsi posiadających komputer z 46,0% w 2007 r. do 72 % w 2013 r.;
w 2013 r. 71,7 % gospodarstw na terenach wiejskich posiadało komputer². Docelowo w 2013 r. założony wskaźnik miał wynieść 72%.
Zatem **zaplanowany wskaźnik został osiągnięty**.

- 4) zwiększenie odsetka osób mających dostęp do szerokopasmowego Internetu na wsi z 10% w 2006 r. do 50% w 2013 r.;
w 2013 r. 67,8 % osób miało dostęp do szerokopasmowego Internetu na wsi³. Docelowo w 2013 r. wskaźnik ten miał wynieść 50%.

² Informacje oparte o raport GUS Społeczeństwo informacyjne w Polsce wyniki badań statystycznych z lat 2009-2013 str. 115 i 120 oraz wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2008 r.

Zatem zaplanowany wskaźnik został nie tylko osiągnięty, ale także znacząco przekroczony (o 17,8 %).

5) zwiększenie liczby innych form wychowania przedszkolnego z 802 w 2007 r. do 3.000 w 2013 r. Liczba innych form wychowania przedszkolnego wzrosła do 2.107 (w tym na wsi – 1.320). Oznacza to, że założony wskaźnik nie został osiągnięty. Należy jednak podkreślić, że w tym samym czasie **podstawowym miejscem realizacji edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich stały się oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych – ich liczba wzrosła z 7.854 w 2007 r. do 9.807 w 2013 r.** (ogółem – odpowiednio z 10.923 do 15.421). Odnotowuje się także dość powszechne zjawisko, szczególnie na obszarach wiejskich usytuowanych w pobliżu większych miast, że dzieci są dowożone do przedszkoli na terenie tych miast. Związane jest to z wyborem dokonywanym przez rodziców, którzy łączą miejsce swojej aktywności zawodowej z miejscem korzystania przez ich dziecko z edukacji przedszkolnej.

6) procentowy wskaźnik liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli i szkół wiejskich objętych różnymi formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej w oparciu o analizę potrzeb dokonaną przez zespół nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych

³ Informacje oparte o raport GUS Społeczeństwo informacyjne w Polsce wyniki badań statystycznych z lat 2009-2013 str. 115 i 120 oraz wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2008 r.

i specjalistów, prowadzących zajęcia z uczniem wyniósł w 2013 r. 32 %. Docelowo w 2013 r. wskaźnik miał wynieść 31%, **zatem został nieznacznie przekroczony.**

7) utworzenie internetowego systemu informacji edukacyjno-zawodowej, portalu zawierającego informacje dla użytkowników dostępne z poziomu centralnego, regionalnego oraz lokalnego – 1 portal internetowy do 2013 r.;

W 2011 r. został uruchomiony internetowy system informacji edukacyjno-zawodowej, portal zawierający informacje dla użytkowników dostępny z poziomu centralnego, regionalnego oraz lokalnego. Prace były realizowane do końca realizacji projektu *Opracowanie modelu poradnictwa zawodowego oraz internetowego systemu informacji edukacyjno-zawodowej*, tj. do końca 2012 r., zatem **zaplanowany wskaźnik został osiągnięty.**

8) zwiększenie liczby osób z wykształceniem średnim oraz wyższym mieszkających na wsi z odpowiednio 24,5% i 5,9% w 2005 r., do 35% i 17% w 2013 r.;

Główny Urząd Statystyczny nie posiada danych dotyczących kształtowania się wskaźników poziomu wykształcenia u mieszkańców wsi i miast za 2013 r. Jedyne dostępne dane w tym zakresie wynikają z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r., zgodnie z którymi w porównaniu do wyników Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. odnotowano znaczny wzrost osób z wykształceniem wyższym zarówno w miastach, jak też na wsi. Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. ponad 21% ludności w miastach i blisko 10% mieszkańców wsi legitymowało się wykształceniem wyższym. W Narodowym Spisie Powszechnym 2002 struktura przedstawiała się odpowiednio 13,2% w miastach i 4,2% na wsi. Przeszło połowa ludności miejskiej posiada wykształcenie, co najmniej średnie, **natomiast na wsi udział ten wynosi ok. 35%.** Docelowo założono, że liczba osób z wykształceniem średnim oraz wyższym mieszkających na wsi, z odpowiednio 24,5% i 5,9% w 2005 r., wyniesie w 2013 r. 35,0% i 17,0%.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje, można przypuszczać, że **zaplanowany wskaźnik dotyczący zwiększenia liczby osób z wykształceniem średnim na wsi został osiągnięty.**

Część szczegółowa

Priorytet 1

Eliminowanie barier utrudniających uczniom przechodzenie na wyższe poziomy edukacji i wchodzenie na rynek pracy

W ramach powyższego priorytetu zrealizowane zostały następujące działania:

Działanie 1.1 Wspieranie rozwoju poradnictwa oraz innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku do 5 lat oraz form opieki dla dzieci w wieku do lat 3.

Poddziałanie 1.1.1 Rozwijanie poradnictwa, w tym rodzinnego, mającego na celu wspieranie rozwoju najmłodszych dzieci.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

System oświaty zapewnia każdemu dziecku uczęszczającemu do przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego, szkoły lub placówki wsparcie w rozwoju i pomoc psychologiczno-pedagogiczną stosownie do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana również przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. W 2013 r. poradnie psychologiczno-pedagogiczne udzieliły pomocy 11.277 osobom dorosłym, w tym pochodzącym z terenów wiejskich, w tym 8.324 rodzicom, 8.280 nauczycielom, 4.724 pedagogom i psychologom szkolnym, 2.777 wychowawcom placówek oraz 3.823 innym osobom dorosłym. Od 2008 r. konsekwentnie wprowadzane są zmiany w przepisach prawa, które mają na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odpowiednich warunków do nauki i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wyrównujących ich szanse edukacyjne. W **2013** r. doprecyzowano przepisy dotyczące indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego, uwzględniając rozwiązania zawarte w projekcie rozporządzenia w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Ministerstwo Zdrowia

Świadczenia profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi w wieku do 5 lat realizują: lekarz podstawowej opieki zdrowotnej, lekarz dentysta, położna oraz pielęgniarka podstawowej opieki zdrowotnej. Wskazani świadczeniodawcy sprawują profilaktyczną opiekę zdrowotną nad dziećmi w miejscu określonym w umowie z Narodowym Funduszem Zdrowia o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Lekarz podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarka podstawowej opieki zdrowotnej realizują zadania z zakresu edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia, udzielając rodzicom i dzieciom wskazówek dotyczących właściwego odżywiania, aktywności fizycznej, kształtowania nawyków higienicznych, stymulacji rozwoju psychoruchowego dziecka na każdym jego etapie.

Poddziałanie 1.1.2 Tworzenie warunków i wspieranie organizowania innych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

13 czerwca 2013 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 827). Celem zmian w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), jest systematyczne zwiększanie dostępności wychowania przedszkolnego, które zakończy się 1 września 2017 r. zapewnieniem

wszystkim dzieciom w wieku od 3 do 5 lat miejsca realizacji wychowania przedszkolnego w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego, w których ustawowo zostanie ograniczona wysokość opłat pobieranych od rodziców za korzystanie przez ich dzieci z wychowania przedszkolnego. Osiągnięcie tego celu spowoduje, że wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5 lat w niedalekiej przyszłości będzie porównywalny ze wskaźnikami w innych krajach UE.⁴⁾ Cel ten będzie osiągnięty m. in. dzięki:

- 1) wprowadzeniu dotacji celowej dla gmin na zwiększenie liczby miejsc i poprawę warunków wychowania przedszkolnego, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do bezpłatnego wychowania przedszkolnego w takim samym wymiarze (nie krótszym niż 5 godzin dziennie) w publicznych przedszkolach i publicznych innych formach wychowania przedszkolnego znajdujących się na terenie danej gminy, bez względu na prowadzący je organ;
- 2) ustawowemu ograniczeniu wysokości opłat pobieranych od rodziców za świadczenia udzielane przez publiczne przedszkole oraz publiczną inną formę wychowania przedszkolnego w czasie przekraczającym ustalony przez radę gminy czas bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki – od 1 września 2013 r. opłata ta nie może przekraczać 1 zł za godzinę zajęć ponad ustalony przez organ prowadzący bezpłatny czas nauczania, wychowania i opieki. W kolejnych latach kwota ta będzie podlegała waloryzacji.

Równocześnie gminy zostały obowiązane do zapewnienia od 1 września 2015 r. każdemu dziecku czteroletniemu, a od 1 września 2017 r. także każdemu dziecku trzyletniemu, miejsca realizacji wychowania przedszkolnego. Z dniem 1 września 2016 r. oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych zostaną przekształcone w przedszkola, przy jednoczesnym utworzeniu zespołów szkolno-przedszkolnych.

W 2013 r. dotacja celowa z budżetu państwa na wsparcie realizacji zadań z zakresu wychowania przedszkolnego została naliczona: **na gminy wiejskie – w wysokości 126.255.288 zł, na gminy wiejsko-miejskie – w wysokości 114.924.330 zł.** Na 2014 r. dotacja celowa z budżetu państwa na wsparcie realizacji zadań z zakresu wychowania przedszkolnego została naliczona: **na gminy wiejskie – w wysokości 402.491.990 zł oraz na gminy miejsko-wiejskie – w wysokości 358.306.856 zł.**

Zadania dotyczące edukacji przedszkolnej były i nadal będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 realizowane było Działanie 9.1 *Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty* przewidujące różne obszary wsparcia w zakresie edukacji przedszkolnej. Zgodnie ze Szczegółowym Opisem Priorytetów PO KL obowiązującym od 1 stycznia 2012 r., w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej* wsparciem mogły być objęte następujące typy projektów:

⁴⁾ Oczekiwana w 2020 r. wartość wskaźnika upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5 lat, określona w dokumencie „Perspektywa uczenia się przez całe życie” powinna wynosić co najmniej 90%.

- tworzenie przedszkoli (w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego) w gminach z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (wskaźnik należy mierzyć jako relację liczby dzieci w wieku 3-5 lat w ośrodkach edukacji przedszkolnej do liczby dzieci w wieku 3-5 lat ogółem w danej gminie),
- wsparcie istniejących przedszkoli (w tym również funkcjonujących innych form wychowania przedszkolnego) w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych, przyczyniające się do wzrostu całkowitej liczby miejsc w przedszkolach i/lub innych formach wychowania przedszkolnego podlegających pod jeden organ prowadzący położonych na terenie danej gminy.

Za realizację działań w ramach Priorytetu IX PO KL odpowiedzialne były samorządy województw jako instytucje pośredniczące. Zarządzanie projektami odbywało się zatem na poziomie regionalnym, dlatego też zasady korzystania z dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego były uzależnione od priorytetów przyjętych przez marszałków województw.

Po zakończonym okresie programowania tj. finansowania w ramach projektu, utworzone przez gminę przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, mogą być przekazane fundacjom lub stowarzyszeniom i działać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*.

Również niepubliczne przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego utworzone w ramach powyższego projektu mogą być przejęte i prowadzone zarówno przez gminy, jak i inne osoby prawne lub osoby fizyczne. W przypadku osób prawnych niebędących jednostką samorządu terytorialnego i osób fizycznych, po uzyskaniu wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego, placówki wychowania przedszkolnego są uprawnione do otrzymywania dotacji zgodnie z art. 80 ust. 2 i 2b lub 90 ust. 2b i 2d ustawy *o systemie oświaty*.

Powyższe przepisy stanowią formę znaczącej pomocy dla beneficjentów projektu finansowanego ze środków EFS, umożliwiając dotrzymanie wymogu trwałości, a jednocześnie uzyskanie dalszego dofinansowania z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

We wszystkich województwach realizacja działań rozpoczęła się w 2008 r. Na powyższy cel zaplanowano w latach 2007-2013 łącznie ponad 416,4 mln euro. Według danych na 31 grudnia 2013 r. w Poddziałaniu 9.1.1. liczba podpisanych umów wzrosła do 2.025 – wartość zakontraktowanych środków to 1.373.511.585,62 zł (dla kursu euro według EBC na 28 listopada 2013 r. - 4,1942 zł). Niestety nie jest możliwe stwierdzenie, jaka część tej kwoty została wykorzystana na terenach wiejskich.

W ramach Poddziałania 9.1.1, oprócz wyłanianych w trybie konkursowym projektów umożliwiających tworzenie nowych bądź wsparcie istniejących przedszkoli lub innych form wychowania przedszkolnego, przewidziano realizację działania w zakresie modernizacji oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Jego celem była poprawa warunków funkcjonowania istniejących oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz przygotowanie ich do świadczenia wysokiej jakości usług na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym, w tym zwłaszcza dzieci nieobjętych obowiązkowym wychowaniem przedszkolnym. Modernizacja oddziałów przedszkolnych przyczynia się również do likwidacji barier w dostępie do edukacji przedszkolnej, a tym samym umożliwia wyrównanie szans edukacyjnych dzieci nieobjętych wychowaniem przedszkolnym.

Potrzeba podjęcia działań umożliwiających modernizację i podniesienie jakości funkcjonowania oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych wynikała z pojawiającego się często problemu niedostosowania warunków lokalowych i organizacyjnych w tych oddziałach

do potrzeb i możliwości dzieci młodszych. Zwyczajowo z usług świadczonych przez oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych korzystały wyłącznie dzieci 5- i 6-letnie, co wynikało m. in. z ww. ograniczeń. Potrzeby w zakresie wychowania przedszkolnego powodują, że z oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych zaczęły korzystać także dzieci młodsze – 3- i 4-letnie. To z kolei spowodowało, że ośrodki te nie mogły zapewnić świadczenia właściwej oferty edukacyjnej. Działania w powyższym zakresie są zgodne z kierunkiem zmian uchwalonych w cytowanej wcześniej ustawie z dnia 13 czerwca 2013 r. (Dz. U. poz. 827) *o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw*.

Na wsparcie oddziałów przedszkolnych w ramach projektów systemowych w Poddziałaniu 9.1.1 PO KL wyodrębniona została pula środków w wysokości 53,7 mln euro.

Wsparcie w ramach projektów systemowych realizowanych w Poddziałaniu 9.1.1 PO KL w pierwszej kolejności skierowano do:

- a) oddziałów przedszkolnych w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych (prowadzonych przez osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego i osoby fizyczne) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, w których nie ma przedszkoli (publicznych i niepublicznych),
- b) oddziałów przedszkolnych w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych (prowadzonych przez osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego i osoby fizyczne) z terenu gmin wiejskich, o najniższym stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej w skali regionu, gdzie poza szkołami podstawowymi z oddziałami przedszkolnymi funkcjonują inne przedszkola lub inne formy edukacji przedszkolnej (niezależnie od oddziału przedszkolnego).

Rozwój edukacji przedszkolnej – dane statystyczne

W roku szkolnym 2013/2014 funkcjonuje 7 000 publicznych i 3 436 niepublicznych przedszkoli (razem: 10.436), 14.722 publicznych oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i 701 niepublicznych oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, 649 publiczne i 1 372 niepubliczne punkty przedszkolne (razem 2 021), 70 publicznych i 40 niepublicznych zespołów wychowania przedszkolnego (razem 110).

Tabela 1. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego

Rok szkolny	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tys.)			Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
2012/2013	1 216,5	772,2	444,3	69,7	78,6	57,7
2013/2014*	1 297,2	808,9	488,3	74,1	81,8	63,6

Dane z SIO, uwaga: od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym – wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola).
Według danych wstępnych z 30.09.2013 r. v5.

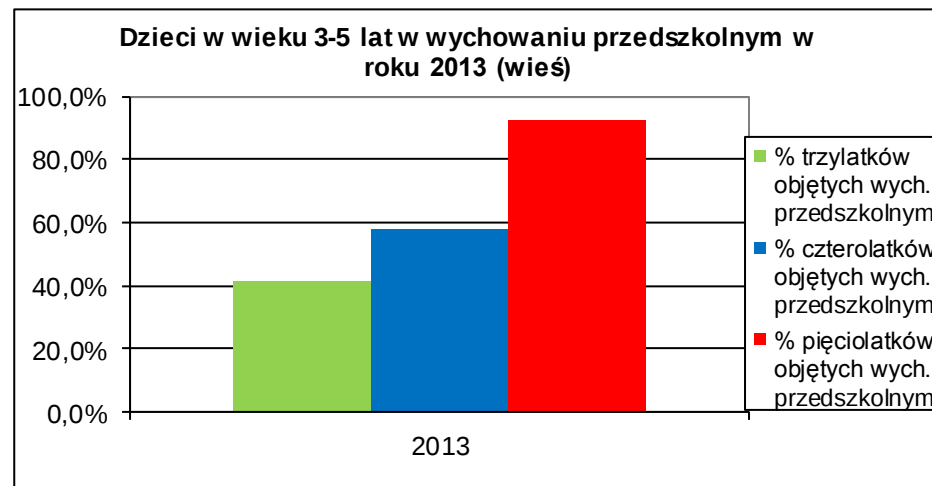
Tabela 2. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w 2013 r. (ogółem)

	2013*
Liczba dzieci kończących w danym roku 3 lata	414 644
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	238 293
% trzylatków korzystających z wychowania przedszkolnego	57,5%
Liczba dzieci kończących w danym roku 4 lata	433 879
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	306 656
% czterolatków korzystających z wychowania przedszkolnego	70,7%
Liczba dzieci kończących w danym roku 5 lat	431 875
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	404 067
% pięcioletków korzystających z wychowania przedszkolnego	93,6%
Liczba dzieci kończących w danym roku 6 lat	404 041
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	319 279
Liczba sześciolatków w szkole podstawowej	62 768
Liczba dzieci spełniających obowiązek przedszkolny lub szkolny w inny sposób ¹⁾	b.d.
% sześciolatków w systemie oświaty	94,6%

Dane o liczbie dzieci wg wieku i liczbie wychowanków przedszkoli wg wieku dla lat 2005-2013 na podstawie danych GUS ("Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan 31 XII 2013", "Oświata i wychowanie w roku szkolnym...."). Poza przedszkolem lub szkołą na podstawie decyzji dyrektora, poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, w placówkach przy polskich przedstawicielstwach i ambasadach za granicą, w placówkach w Polsce przy obcym przedstawicielstwie i ambasadzie, w szkołach i przedszkolach w innym kraju. Uwaga! Od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola).

* Według danych wstępnych z 30.09.2013 r. v.5.

Wykres 1. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w 2013 r. (wieś)

Dane o liczbie wychowanków przedszkoli dla roku 2013 wersja 2 SIO wg stanu na 30.09.2013 r. Uwaga – od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola)

Poddziałanie 1.1.3 Rozwój form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, o których mowa w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz. 235, z późn. zm.).

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Zgodnie z art. 10 pkt 2 i 3 oraz art. 37 pkt 2 i 3 *ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1457), do zadań żłobka, klubu dziecięcego i dziennego opiekuna należy odpowiednio m.in. zagwarantowanie dziecku właściwej opieki edukacyjnej poprzez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, a także prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka. Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, również na terenach wiejskich, jest czynnikiem sprzyjającym pomyślnemu przebiegowi uczenia się przez całe życie, integracji społecznej i rozwojowi osobistemu, a na dalszym etapie życia czynnikiem zwiększającym szanse na zatrudnienie. Przyczynia się ona również do zmniejszania ryzyka przedwczesnego zakończenia nauki, a także wyrównywania efektów nauczania. Usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem powinny zaspokoić różne potrzeby małych dzieci (poznawcze,

pozapoznawcze, emocjonalne, społeczne i fizyczne). Należy też pamiętać, że w tym wieku u małych dzieci tworzą się podstawy najważniejszych przyzwyczajeń i wzorców, które mają wpływ na całe późniejsze życie.

Na mocy art. 62 *ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPIPS) przygotowało w 2011 r. *Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Maluch”*, który był kontynuowany w latach 2012 i 2013. Przewidywał on dofinansowanie ze środków budżetu państwa – w drodze otwartego konkursu ofert – inicjatyw dotyczących tworzenia nowych miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 w żłobkach i klubach dziecięcych, a także dofinansowania szkoleń dziennych opiekunów. W 2013 r. odbyły się dwie edycje programu, skierowane do różnych grup podmiotów. W I edycji programu o dotacje mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, natomiast w II edycji, w związku z nowelizacją ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, o dotacje mogły się ubiegać osoby fizyczne, a także osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Łącznie zadeklarowano powstanie ok. 16,7 tys. miejsc opieki, na co przeznaczono ok. 70,4 mln zł. Do dofinansowania zakwalifikowano ponad 500 zadań różnych podmiotów (gmin i podmiotów niepublicznych). Dotyczyły one utworzenia ponad 2,8 tys. nowych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, a także wsparcia finansowego ponad 6,6 tys. miejsc opieki powstałych w 2013 r. i prawie 5 tys. miejsc utworzonych w latach 2011-2012. W 2013 r. uruchomiono także 29,1 mln zł z wolnych środków z rezerwy celowej budżetu państwa na dofinansowanie wydatków bieżących gmin związanych z utrzymaniem miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Łącznie na wymienione zadania uruchomiono z budżetu państwa środki w wysokości 99,5 mln zł. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) opłacał ze środków budżetu państwa składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i ubezpieczenie zdrowotne za nianie od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę za dany rok. Składki te były opłacane za ok. 9,1 tys. nian (dane ZUS wg stanu na grudzień 2013 r.), a wydatki na ten cel za cały 2013 r. wyniosły 50,1 mln zł (dane ZUS). 13 lipca 2013 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 maja 2013 r. *o zmianie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 747), która wprowadziła zmiany polegające na:

- 1) zmniejszeniu wkładu własnego gminy z 50% do 20% kosztów realizacji zadania przy ubieganiu się o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki;
- 2) rozszerzeniu katalogu podmiotów, które mogą ubiegać się o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki o podmioty niepubliczne, tj. poza gminami również osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej;
- 3) poszerzeniu katalogu podmiotów mogących zatrudniać dziennych opiekunów o osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej;
- 4) możliwości organizowania, przez instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, wspólnej obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej ze szkołami i innymi placówkami oświatowymi;
- 5) umożliwieniu zatrudnienia niani, za którą opłacane są składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne ze środków budżetu państwa, przez osoby prowadzące działalność rolniczą;

- 6) umożliwieniu podmiotom tworzącym żłobki lub kluby dziecięce oraz zatrudniającym dziennego opiekuna przetwarzania danych osobowych zbieranych na potrzeby rekrutacji oraz zapewnienia prawidłowej opieki w tych instytucjach;
- 7) zebraniu i ujęciu w jednym akcie prawnym wymagań sanitarnych dotyczących żłobków i klubów dziecięcych, rozszerzeniu o porozumienie z Ministrem Zdrowia delegacji dla Ministra Pracy i Polityki Społecznej do wydania odpowiedniego rozporządzenia w tej sprawie;
- 8) stworzeniu podmiotom organizującym opiekę nad dziećmi możliwości przeprowadzenia procedury rejestracji żłobka i klubu dziecięcego poprzez platformę ePUAP;
- 9) stworzeniu podstawy prawnej do otrzymania przez podmioty zatrudniające dziennych opiekunów dotacji celowej z budżetu gminy.

Jak wynika z gromadzonych przez MPiPS danych sprawozdawczych, w okresie funkcjonowania ustawy, tj. od 4 kwietnia 2011 r., nastąpił dynamiczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz liczby miejsc w tych instytucjach. Na koniec 2011 r. funkcjonowało 571 instytucji opieki (żłobki, kluby dziecięce), a na koniec 2013 r. (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie; dane wstępne) już 1.511 instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobków, klubów dziecięcych, dziennych opiekunów), które dysponowały 56 tys. miejsc opieki. Wskazane dane mają charakter ogólny i nie są podane w podziale na gminy wiejskie i miejskie. MPiPS nie gromadzi danych w takim ujęciu.

Opisane działania wpisują się w zapisy następujących Strategii:

- I. Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”
Obszar priorytetowy 3: *Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu* - cel 1: *Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%*
Wytyczna 7: *Zwiększenie uczestnictwa kobiet i mężczyzn w rynku pracy, ograniczanie bezrobocia strukturalnego i promowanie jakości zatrudnienia*
- II. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie - Cel 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych*
Ad 2.2. *Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe*
Ad 2.2.1. *Celem działań dotyczących rozwijania oraz poprawy dostępu i jakości usług edukacyjnych i szkoleniowych jest podniesienie poziomu wykształcenia ludności i poprawa jego struktury tam, gdzie wskaźniki w tym zakresie są najniższe, a tym samym wsparcie procesów rozwoju kapitału ludzkiego*
Podstawowe kierunki działań polityki regionalnej na rzecz dostępu do edukacji na obszarach wiejskich dotyczą m.in. upowszechnienia wychowania przedszkolnego, które jest warunkiem wyrównania szans edukacyjnych dzieci w początkowym etapie edukacji oraz zwiększenia różnorodności form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym (z udziałem jednostek samorządu terytorialnego, partnerów społecznych) a także rozwój oferty i dostępności usług opieki nad dziećmi do lat 3.

III. Strategii Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny II. *Konkurencyjna gospodarka* - cel II. 4 *Rozwój kapitału ludzkiego*

II.4.1. *Zwiększanie aktywności zawodowej* - Działania 2012-2015: wzmocnienie warunków instytucjonalnych dla łączenia funkcji zawodowych z rodzinnymi – wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem w wieku 0-5 lat

II.4.2. *Poprawa jakości kapitału ludzkiego* - Działania 2012-2015 i 2016-2020: wsparcie dla rozwoju różnych form opieki i wczesnej edukacji dzieci

Obszar strategiczny III. *Spójność społeczna i terytorialna* - Cel III.1. *Integracja społeczna*

III.1.1. *Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym* - Działania 2012-2015 i 2016-2020: zmiany w systemie świadczeń społecznych (stymulowanie aktywności, zintegrowane bazy danych różnych służb itp.) – lepsze dopasowanie wsparcia oraz wsparcie dla zwiększenia dostępności i poprawy jakości elastycznych form opieki nad dziećmi, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i małych miast

III.1.2. *Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych* - Działania 2012-2015 i 2016-2020: zmiany w systemie świadczeń społecznych – lepsze dopasowanie wsparcia oraz zwiększenie dostępności i poprawa jakości elastycznych form opieki nad dziećmi, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i małych miast.

Działanie 1.2 Opracowanie i wdrożenie programów wsparcia małych szkół publicznych i niepublicznych funkcjonujących na obszarach wiejskich, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne osoby prawne oraz przez osoby fizyczne.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Art. 1 pkt 4 lit. c ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 56, poz. 458, z późn. zm.) wprowadzono przepisy, na podstawie których jednostki samorządu terytorialnego mogą przekazywać prowadzenie szkół liczących nie więcej niż 70 uczniów osobom prawnym nie będących jednostkami samorządu terytorialnego lub osobom fizycznym.

Szkoły podstawowe i gimnazja na obszarach wiejskich

Zmiany w sieci szkolnej są naturalną konsekwencją między innymi niżu demograficznego. Należy jednak zaznaczyć, że spadek liczby szkół postępuje znacznie wolniej niż spadek liczby uczniów. W ciągu ostatnich czterech lat liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów spadła o prawie 8%, natomiast procentowy spadek liczby szkół jest prawie o połowę mniejszy. Tę samą tendencję obserwujemy w stosunku do szkół znajdujących się na terenach wiejskich.

Analiza danych dotyczących szkół prowadzonych przez gminy (szkoły podstawowe i gimnazja) pokazuje, że spadek liczby uczniów w ciągu ostatnich czterech lat wynosi prawie 431 tys. uczniów, czyli więcej niż liczba sześciolatków, które w 2014 r. mają obowiązkowo rozpocząć edukację szkolną (rocznik sześciolatków w 2014 to 414,5 tys. dzieci).

Koszty kształcenia uczniów na wsi i w małych miasteczkach (do 5.000 mieszkańców) są wyższe niż koszty kształcenia w dużych miastach. Związane jest to przede wszystkim z niższą liczebnością oddziałów oraz koniecznością wypłat dodatków socjalnych (wiejskiego i mieszkaniowego) dla nauczycieli szkół wiejskich.

Od roku szkolnego 2005/2006 średnia liczba uczniów w oddziale w szkole podstawowej spadła o niecałe 9% w gimnazjum o 10,4%. Większą dynamikę spadku średniej liczby uczniów w oddziale obserwujemy na wsiach, gdzie średnia ta do roku szkolnego 2013/2014 zmniejszyła się w szkołach podstawowych o 11,6%, zaś w gimnazjach o 12,65%, utrzymując się na stałym poziomie przez ostatnie 4 lata. W tym samym okresie średnia liczba uczniów w oddziałach szkół miejskich obniżyła się w szkołach podstawowych o 7,27% i o 9,14% w gimnazjach.

Edukacja ponadgimnazjalna na obszarach wiejskich

W okresie ostatnich sześciu lat szkolnych stosunek liczby liceów ogólnokształcących i liceów uzupełniających mających swe siedziby na terenach wiejskich do ogólnej liczby tego typu szkół spadł zaledwie o 3,2 pkt. proc. W roku szkolnym 2006/2007 wynosił 11,43% natomiast w roku szkolnym 2013/2014 – 8,19%.

Jednocześnie na niemal niezmiennym poziomie utrzymuje się liczba szkół ponadgimnazjalnych zawodowych i liceów profilowanych dla młodzieży utworzonych na terenie wiejskim. Od roku szkolnego 2006/2007 do roku szkolnego 2013/2014 odsetek ten stabilnie maleje od 13,03% do 12,72%. Mając na uwadze systematyczne zmniejszanie się liczby uczniów wszystkich rodzajów i typów szkół (analiza danych GUS), co ma bezpośredni wpływ na liczbę placówek oświatowych, można zakładać, że niewielkie zmiany liczby szkół ponadgimnazjalnych znajdujących się na terenach wiejskich mogą być efektem popularności tych szkół wśród uczniów oraz przemyślanej i perspektywicznej polityki oświatowej jednostek samorządów terytorialnych prowadzących te szkoły.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

W działania związane z realizacją Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 wpisuje się w ramach PO KL Poddziałanie 9.1.2 *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych*. Alokacja finansowa w ramach PO KL przeznaczona na finansowanie inicjatyw służących zmniejszaniu ww. dysproporcji **stanowi blisko 2,9 mld zł**. Wartość podpisanych umów służących wyrównywaniu szans edukacyjnych w 2013 r. wyniosła 2.780.763.725 zł.

Działanie 1.3 Program stypendialny dla uczniów pochodzących z obszarów wiejskich.

Poddziałanie 1.3.1 Stworzenie rządowych programów wyrównywania szans edukacyjnych i kulturowych uczniów z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. *o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* (Dz. U. Nr 267, poz. 2259, z późn. zm.) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania upowszechnia informacje o Programie, mając na uwadze efektywną realizację Programu w szkołach i placówkach oświatowych, oraz monitoruje jego realizację. Program jest realizowany przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

W 2013 r. w Programie *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* wzięło udział 27.216 szkół, co stanowi 67,32% ogólnej liczby szkół w skali kraju, w tym 6.656 przedszkoli, co stanowi 68,55% ogółu przedszkoli, 11.865 szkół podstawowych, (89,51%), 5.565 gimnazjów (80,55%) oraz 2.006 szkół ponadgimnazjalnych (24,15%).

Z pomocy w ramach Programu *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”*, podobnie jak w latach ubiegłych, najliczniej korzystają szkoły podstawowe oraz przedszkola. W znaczącym zakresie pomoc państwa prowadzona była na wsi – **w programie uczestniczyło 16.120 szkół, tym 58 % stanowiły szkoły wiejskie oraz 6.648 przedszkoli, w tym 35% stanowiły przedszkola z obszarów wiejskich.**

Z Programu *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* korzystało 1.006.828 dzieci i uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, co stanowi 11,13% wszystkich uczniów w skali kraju.

Najwięcej dzieci korzystało z Programu *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* w szkołach podstawowych, kolejno w gimnazjach i w przedszkolach (w tym w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i w innych formach wychowania przedszkolnego). W najmniejszym stopniu programem *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* byli objęci uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Łącznie pomocą w formie posiłku objęto 756.867 dzieci do 7. roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej.

Najbardziej rozpowszechnioną formą posiłku był pełny obiad i jedno danie gorące:

- dla dzieci do 7. roku życia wydano 20.014.820 posiłków
- dla uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej wydano 78. 247.048 posiłków.

Wśród rozwiązań organizacyjnych podjętych w poszczególnych szkołach i placówkach oświatowych w celu ułatwienia korzystania z posiłków przeważa dowiezienie posiłku do placówki oraz doposażenie istniejącego już punktu żywienia.

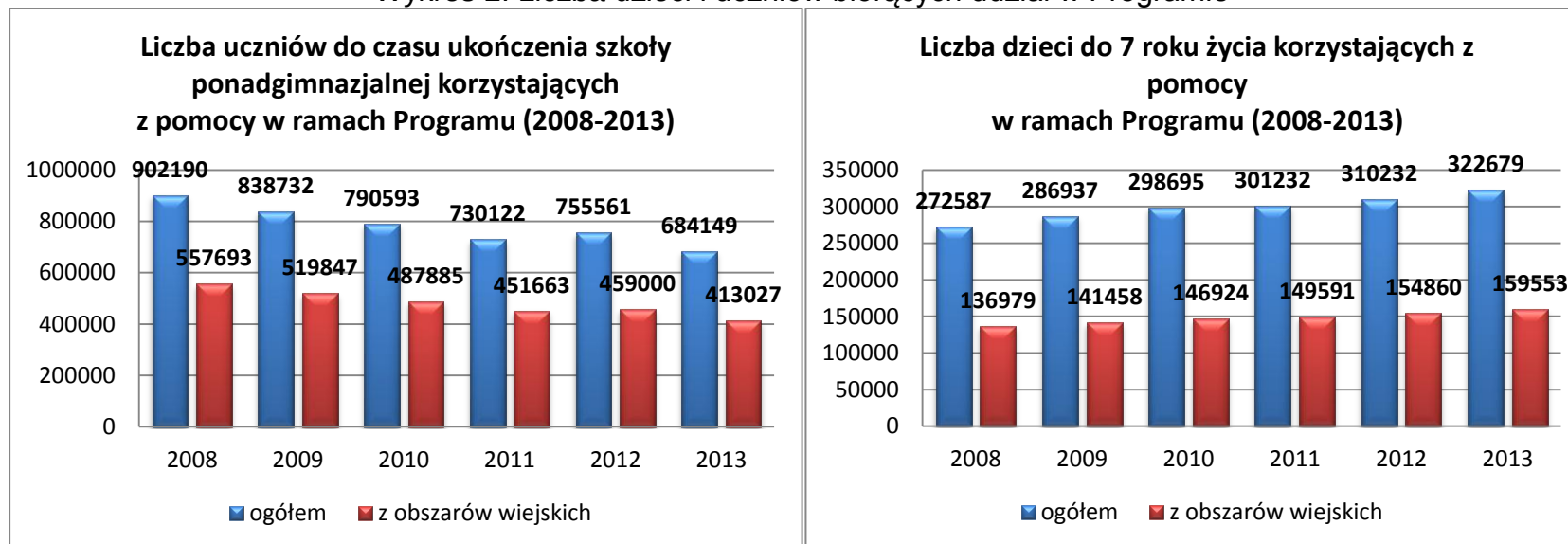
W 2013 r. w różnych formach realizacji programu *„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* największy udział miały szkoły podstawowe (w tym z oddziałami przedszkolnymi) i gimnazja. Oferowano uczniom różne formy posiłków, z których najbardziej rozpowszechnioną był pełny obiad i posiłek zawierający jedno danie gorące.

Według danych MPiPS (Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej) przedstawianych corocznie w sprawozdaniach, osoby otrzymujące pomoc w ramach Programu, przedstawiane są w trzech kategoriach:

- dzieci do 7. roku życia,
- uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej,

- osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji.

Wykres 2. Liczba dzieci i uczniów biorących udział w Programie

Liczba dzieci do 7. roku życia w kolejnych latach wzrastała, podobnie jak liczba dzieci z obszarów wiejskich. Jednocześnie **udział dzieci z obszarów wiejskich w Programie pozostawał na podobnym, wysokim poziomie – 49-50%.**

Liczba uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej do 2011 r. zmniejszała się **podobnie jak liczba uczniów pochodzących z obszarów wiejskich.** Pomimo obserwowanej spadkowej tendencji realny udział tej grupy wiekowej w Programie znajdował się na jednakowym poziomie 62%, od 2012 r. obniża się o jeden procent rocznie.

Poddziałanie 1.3.2 Program stypendialny dla uczniów zdolnych z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej Stypendium Prezesa Rady Ministrów

Procedury przyznawania stypendium Prezesa Rady Ministrów prowadzone są na podstawie art. 90h ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 2005 r. w sprawie stypendiów Prezesa Rady Ministrów, ministra

właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. Nr 106, poz. 890).

Na wypłatę stypendiów w 2013 r. uruchomiono środki w wysokości 10.053 tys. zł.

Liczba stypendystów stypendium Prezesa Rady Ministrów na rok szkolny 2012/2013 wyniosła 3.919 uczniów, natomiast na rok szkolny 2013/2014 Prezes Rady Ministrów przyznał 3.862 stypendia.

Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania

Procedury przyznawania stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania prowadzone są na podstawie art. 90i ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz ww. rozporządzenia. Wysokość środków przeznaczonych na wypłatę stypendiów wyniosła 972 tys. zł. Ma ono formę jednorazowej nagrody pieniężnej. **W 2013 r. wysokość stypendium wynosiła 3 tys. zł i otrzymało je 324 uczniów również z terenów wiejskich.**

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2013 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przeznaczyło na stypendia dla uczniów podległych szkół 25.384 zł. Ponadto kredyty studenckie udzielane przez banki komercyjne na podstawie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. *w sprawie szczegółowych zasad, trybu i kryteriów udzielania, spłacania oraz umarzania kredytów i pożyczek studenckich oraz warunków i trybu rozliczeń z tytułu pokrywania odsetek należnych bankom od kredytów studenckich* (Dz. U. Nr 186, poz. 1371, z późn. zm.) wymagają ustanowienia zabezpieczeń ich spłaty. W związku z powyższym Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wspierała w uzyskiwaniu ww. kredytów studentów zamieszkałych na obszarach wiejskich, poprzez udzielanie poręczeń kredytowych, bez których skorzystanie z tej formy wsparcia nie byłoby możliwe. W roku akademickim 2012/2013 Agencja udzieliła 161 poręczeń na kwotę 2.301.600 zł.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

W ramach PO KL w Poddziałaniu 9.1.3 *Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych* przewidziano realizację regionalnych programów pomocy stypendialnej dla szczególnie uzdolnionych uczniów (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych) szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym. Wartość podpisanych umów w 2013 r. wyniosła 202.242.071 zł.

Działanie 1.4 Upowszechnienie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradnictwa zawodowego, dla uczniów z obszarów wiejskich.

Poddziałanie 1.4.1 Udoskonalenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach wiejskich (zajęcia rozwijające uzdolnienia, dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne oraz zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej).

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W szkołach i placówkach zajęciami rewalidacyjnymi oraz zajęciami specjalistycznymi z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej objęto łącznie 1.733.305 uczniów, **w tym 590.651 uczniów z terenów wiejskich.**

Tabela 3. Liczba uczniów korzystających z zajęć rewalidacyjnych i specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w 2013 r.

Typ jednostki	Liczba uczniów korzystających z zajęć:						Liczba uczniów korzystających ogółem
	rewalidacyjnych	dydaktyczno-wyrównawczych	korekcyjno-kompensacyjnych	logopedycznych	socjo-terapeutycznych	innych terapeutycznych	
Przedszkole	1.340	X	9.315	72.853	0	4.534	88.042
Szkoła podstawowa	12.785	187.750	59.851	76.190	7.626	15.515	359.717
Gimnazjum	8.643	85.215	16.466	3.154	4.299	6.207	123.984
Zasadnicza szkoła zawodowa	864	831	265	122	344	342	2.768
Liceum ogólnokształcące	59	1.108	99	12	16	72	1.366
Technikum	139	1.922	216	10	56	94	2.437
Uzupełniające liceum ogólnokształcące	0	2	0	0	1	0	3
Technikum uzupełniające	14	6	0	0	0	0	20
Szkoła policealna	1.344	77	430	574	81	532	3.038
Zespół wychowania przedszkolnego	1	X	39	305	0	56	401

Punkt przedszkolny	67	X	1.402	6.193	0	1.213	8.875
Razem	25.256	276.911	88.083	159.413	12.423	28.565	590.651

Profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez udzielanie bezpośredniej pomocy uczniom, rodzicom, nauczycielom, prowadzenie działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych, oferowane jest w systemie oświaty przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

W publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, działają zespoły orzekające, które wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uczniom wymagającym stosowania specjalnych metod pracy oraz odpowiedniej organizacji nauki. Uczniom, których stan zdrowia uniemożliwia, bądź znacznie utrudnia uczęszczanie odpowiednio do przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego lub szkoły, wydawane są orzeczenia o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania. W roku szkolnym 2012/2013 poradnie wydały łącznie 105.538 orzeczeń, **w tym 948 orzeczeń wydanych było przez poradnie usytuowane na terenach wiejskich.**

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydają również opinie w różnych sprawach związanych z edukacją i wychowaniem dzieci i młodzieży. W 2013 r. poradnie wydały łącznie 375.203 opinie, **z tego 5.542 opinie wydane były przez poradnie usytuowane na terenach wiejskich.** W orzeczeniach i opiniach zawierane są m. in. informacje dla rodziców oraz dla nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z dzieckiem o zakresie potrzebnej dziecku i możliwej do udzielenia na terenie przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego lub szkoły pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wskazanie dyrektorowi przedszkola lub szkoły lub osobie kierującej, warunków organizacyjnych ułatwiających naukę uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Poddziałanie 1.4.2 Tworzenie w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach punktów konsultacyjnych w celu wspierania rodziców i ich dzieci oraz nauczycieli w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Porady i konsultacje dla rodziców realizowane są w ramach statutowej działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz przez przedszkola, szkoły i placówki, w zakresie organizowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży oraz ich rodzicom. Wsparcie dla rodziców, analiza i zaspokajanie indywidualnych potrzeb dzieci jest zadaniem zespołu nauczycieli i specjalistów prowadzących z nimi zajęcia w przedszkolach, szkołach i placówkach.

W roku szkolnym 2012/2013 rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 października 2012 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz. U. poz. 1196) wprowadzono zmiany w funkcjonowaniu systemu doskonalenia nauczycieli. Mając na uwadze potrzeby nauczycieli związane z przygotowaniem do pracy z uczniami niepełnosprawnymi, Minister Edukacji Narodowej, ustalając podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2013/2014 uznał „kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych” za jedno z priorytetowych zadań systemu edukacji.

Dla placówek doskonalenia nauczycieli oznacza to obowiązek objęcia od 1 września 2013 r. do 31 sierpnia 2014 r. nauczycieli i dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek ogólnokształcących intensywnym doskonaleniem w zakresie pracy z uczniem niepełnosprawnym. Sposób realizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli w tym zakresie będzie kontrolowany w ramach nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty.

W myśl przepisów zmienionego rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, placówki te uzyskały możliwość – a od 1 stycznia 2016 r. będą miały obowiązek – organizowania i prowadzenia doskonalenia nauczycieli w nowych formach, tj. organizowania i prowadzenia:

- wspomagania szkół i placówek,
- sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół i placówek.

Organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół i placówek oraz sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli jest również zadaniem^[1]:

- poradni psychologiczno-pedagogicznych - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz. U. poz. 199),
- bibliotek pedagogicznych – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych* (Dz. U. poz. 369).

W myśl przepisów wymienionych rozporządzeń wspomaganie szkół i placówek musi być organizowane zgodnie z potrzebami danej szkoły lub placówki. Punktem wyjścia wszelkich działań związanych ze wspomaganie szkół jest diagnoza potrzeb przeprowadzana przez dyrektora szkoły lub placówki przy pomocy placówek tworzących system wspomagania, uwzględniająca efekty kształcenia, w szczególności wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkoły lub placówki, wyniki sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych, kierunki polityki oświatowej państwa. Sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół i placówek dają możliwość wymiany doświadczeń, analizy dobrych praktyk, tworzenia innowacyjnych rozwiązań czy poszerzania kompetencji. Sieci mogą mieć charakter międzyszkolnych zespołów nauczycieli współpracujących ze sobą w ramach wybranych zagadnień (np. sieć nauczycieli pracujących z dziećmi niepełnosprawnymi).

Poddziałanie 1.4.3 Wykorzystanie technologii informatycznych w celu upowszechnienia różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym wsparcia, rozwoju i promocji poradnictwa zawodowego na obszarach wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

^[1] Organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół i placówek w sposób kompleksowy, a także sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, będzie obowiązkowe dla publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych od 1 stycznia 2016 r., natomiast do 31 grudnia 2015 r. może być prowadzone fakultatywnie.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1487) zostało zastąpione nowym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532).

Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej organizuje się w celu wspomagania odpowiednio uczniów lub słuchaczy w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Zajęcia prowadzą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści, w tym również doradcy zawodowi. Wszystkie te osoby mogą zatem prowadzić doradztwo edukacyjno-zawodowe obowiązkowo realizowane w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Poza wymienionymi dotychczas zadaniami doradcy zawodowego, do których należą:

- systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania poszczególnych uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- prowadzenie zajęć przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej;
- koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę i placówkę;
- współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego,

w nowym rozporządzeniu określono dodatkowe zadanie, szczególnie istotne z punktu widzenia zapewnienia spójności działań podejmowanych w obszarze doradztwa zawodowego przez daną szkołę/placówkę, to znaczy wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Nadal jednak obowiązuje przepis, zgodnie z którym w przypadku braku doradcy zawodowego w szkole lub placówce, dyrektor wyznacza nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę planującego i realizującego zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Tym samym, niezależnie od obecności doradcy zawodowego w danej szkole, rozwiązanie to gwarantuje wsparcie z zakresu wyboru zawodu lub kierunku kształcenia dla wszystkich uczniów we wszystkich gimnazjach i we wszystkich szkołach ponadgimnazjalnych. Uczniowie oraz ich rodzice mogą również uzyskać wsparcie w zakresie opracowania ścieżki edukacyjno-zawodowej w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

16 marca 2013 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199), które również nakłada na poradnie obowiązek udzielania wsparcia dzieciom i młodzieży wymagającym pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej.

Ponadto, aby możliwe było kompleksowe przygotowanie uczniów do podejmowania decyzji zawodowych oraz zdobycia wiedzy o tym, jak radzić sobie na współczesnym rynku pracy, w projekcie systemowym realizowanym przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEZiU) opracowano i wydano materiały dla nauczycieli gimnazjów do prowadzenia zajęć z uczniami nt.

budowania ścieżki edukacyjnej i zawodowej *Rozwijam skrzydła - poradnik metodyczny dla wychowawców gimnazjum w zakresie doradztwa zawodowego*. W projekcie powstały także filmy animowane, e-gazetki i e-lekcje dla uczniów dotyczące planowania kariery zawodowej oraz broszura informacyjna dla rodziców. W 2013 r. zespół ekspertów opracował również program szkolenia dla doradców zawodowych/nauczycieli wyznaczonych do realizacji zadań z tego zakresu oraz dla dyrektorów szkół gimnazjalnych, na podstawie którego w latach 2014-2015 zostaną przeszkolone po trzy osoby z każdego gimnazjum w Polsce.

W październiku 2013 r. został uruchomiony kolejny projekt konkursowy, którego celem jest opracowanie narzędzi do badania kompetencji, zainteresowań i predyspozycji zawodowych. Narzędzia, które powstaną w ramach tego projektu, będą skierowane nie tylko do uczniów, ale również do uczących się i zamierzających podjąć naukę osób dorosłych.

Doradztwo zawodowe było promowane podczas kilkunastu konferencji w całej Polsce oraz na seminariach, targach edukacyjnych i innych wydarzeniach związanych tematycznie z kształceniem zawodowym. Przez cały rok zapewniano wsparcie doradców zawodowych poprzez upowszechnianie bezpłatnych wydawnictw z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego (udostępnianych na stronach internetowych, wysyłanych pocztą, publikacji przekazywanych słuchaczom kursów, szkołom, bibliotekom).

W 2013 r. w ramach realizacji projektu „Eurodoradztwo Polska” (Euroguidance Poland) opracowano następujące publikacje:

- *Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych*, który zawiera informacje dotyczące procesu podejmowania decyzji i planowania kariery zawodowej, sposobów poszukiwania pracy oraz najważniejsze informacje o współczesnym rynku pracy,
- *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu*, którego celem jest zwrócenie uwagi nauczycieli przedmiotów na zagadnienia z zakresu poradnictwa zawodowego, które mają charakter ponadprzedmiotowy i mogą zostać włączone w programy nauczania poszczególnych przedmiotów szkolnych.

Poddziałanie 1.4.4 Zakup nowoczesnego oprogramowania komputerowego do gabinetów logopedycznych i pedagogicznych w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Zakupu oprogramowania komputerowego do gabinetów logopedycznych i pedagogicznych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych dokonywano w miarę posiadanych środków, przekazywanych przez organy prowadzące poradnie, bądź ze środków pochodzących ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), o ile poradnie realizowały programy w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

Poddziałanie 1.4.5 Rozwój sieci publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, które będą mogły wydawać orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania dzieci niewidomych i słabo widzących, dzieci niesłyszących i słabo słyszących oraz dzieci z autyzmem.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W każdym województwie zorganizowana jest sieć publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni wskazanych przez kuratora oświaty, za zgodą organu prowadzącego, w których działają zespoły orzekające uprawnione do wydawania orzeczeń i opinii dla dzieci i młodzieży niewidomych i słabowidzących, dzieci niesłyszących i słabosłyszących oraz dzieci i młodzieży z autyzmem. W SIO nie ma danych, które wskazywałyby na wzrost liczby poradni publicznych usytuowanych na terenach wiejskich, jednakże dzieci i młodzież z tych obszarów korzystają z sieci publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych. W roku szkolnym 2012/2013 poradnie wydały **948 orzeczeń dla uczniów z terenów wiejskich**.

Poddziałanie 1.4.6 Promowanie działań szkolnych doradców zawodowych i szkolnych ośrodków kariery w środowisku lokalnym.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Informacje o zakresie tego Poddziałania zostały umieszczone w opisie Poddziałania 1.4.3.

Ochotnicze Hufce Pracy

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP) w 2013 r. realizowały działania mające na celu wsparcie dla młodzieży w zakresie jej wejścia i funkcjonowania na rynku pracy, kładąc szczególny nacisk na działania adresowane do młodzieży zamieszkałej na terenach wiejskich. Stanowi ona dosyć liczną grupę i wśród odbiorców oferty OHP kształtuje się na poziomie ok. 30% młodych ludzi rocznie. Dla osiągnięcia zamierzonych rezultatów w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej młodzieży, kadra OHP rozwijała współpracę z lokalnymi podmiotami podejmującymi problematykę młodzieży. Doradcy zawodowi OHP zintensyfikowali współpracę ze szkolnymi doradcami zawodowymi, w tym szczególnie z doradcami pracującymi w szkołach z młodzieżą pochodzącą ze środowiska wiejskiego. Współpraca ze szkolnymi doradcami zawodowymi była nakierowana na udzielenie pomocy młodzieży zamieszkałej na terenach małych gmin, szczególnie z obszarów wiejskich, w zakresie pomocy w kształtowaniu zarówno ścieżki edukacyjnej, jak i ścieżki kariery zawodowej. **Działalność ta przyniosła efekty w postaci objęcia usługami poradnictwa zawodowego, informacji zawodowej i doradztwa zawodowego grupy ok. 8,2 tys. młodych ludzi zamieszkałych na terenach wiejskich, realizując dla tej grupy łącznie półtora tysiąca różnego rodzaju usług i działań.**

W 2013 r. doradcy zawodowi OHP współpracowali z doradcami zawodowymi 117 Szkolnych Ośrodków Kariery (SzOK), promując tę działalność na terenie swoich województw. Wspólnie realizowano działania, w tym m.in.:

- prowadzenie informacji grupowych i warsztatów dla uczniów oraz ich rodziców w szkołach, w których działają SzOK,
- prowadzenie indywidualnych informacji i porad zawodowych dla uczniów,

- organizowanie wspólnych przedsięwzięć: seminariów i konferencji, dni otwartych OHP i SzOK, udział w Targach Edukacyjnych, Targach Pracy oraz Dniach Poradnictwa organizowanych przez SzOK,
- konferencje i prezentacje, konkursy dla młodzieży, spotkania z doradcami SzOK i wymiana doświadczeń, planowanie wspólnych zajęć.

W budżecie OHP nie wydziela się kwoty z przeznaczeniem tylko dla młodzieży pochodzącej z obszarów wiejskich, bowiem wszystkie wydatki dotyczą całej grupy młodzieży, która otrzymuje wsparcie w OHP. Stąd niemożliwe jest oszacowanie wielkości kwoty przeznaczonej na rzecz młodzieży wiejskiej.

Działanie 1.5 Przygotowanie absolwentów – mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania zatrudnienia.

Poddziałanie 1.5.1 Upowszechnianie w szkołach programów promujących ideę uczenia się przez całe życie jako czynnika warunkującego zrównoważony rozwój gospodarczy i zwiększenie zatrudnienia, a także motywującego do efektywnego uczenia się na każdym etapie życia, w różnych miejscach i w różnych formach.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MRiRW stworzyło warunki organizacyjno-finansowe ułatwiające prowadzonym szkołom aplikowanie w programach, m.in. Leonardo da Vinci oraz PO KL, mających na celu uczestnictwo nauczycieli i uczniów w różnych formach praktyk lub zajęć praktycznych w kraju i za granicą, ukazujących możliwości ciągłego doskonalenia zawodowego.

Poddziałanie 1.5.2 Upowszechnianie wśród mieszkańców obszarów wiejskich informacji o możliwościach skorzystania z usług rynku pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy, szkolenia, usługi EURES) świadczonych przez publiczne służby zatrudnienia.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Działanie *Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja* PROW 2007-2013 ma na celu zapewnienie sprawnej i efektywnej pracy lokalnych grup działania oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji lokalnych strategii rozwoju. Działanie to powinno się również przyczyniać do budowania kapitału społecznego na wsi i w konsekwencji pobudzenia zaangażowania społeczności lokalnych w rozwój obszaru oraz lepsze wykorzystanie potencjału obszarów wiejskich.

Ogółem do końca czerwca 2013 r. LGD złożyły 1.170 wniosków na kwotę 575.942.874,73 zł, w tym w ramach II konkursu LGD złożyły 152 wnioski na kwotę 41.383.022,42 zł. Łącznie zawarto umowy umożliwiające realizację 997 operacji na kwotę 539.052.343,15 zł z 336 LGD. Podpisane umowy dotyczyły realizacji 34.851 zadań z zakresu:

- realizacji wydarzeń o charakterze promocyjnym oraz szkoleń lokalnych liderów – 15.607 zadań,

- informowania o obszarze działania LGD oraz o LSR – 10.837 zadań,
- szkolenia kadr biorących udział we wdrażaniu LSR – 6.846 zadań,
- realizacji badań nad obszarem objętym LSR – 1.561 zadań.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2013 r. MPiPS nie prowadziło przedsięwzięć w zakresie upowszechniania informacji o usługach rynku pracy, tj. pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, czy pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, które byłyby adresowane wyłącznie lub w szczególności do mieszkańców obszarów wiejskich. Prowadzono natomiast działania wspierające realizację tych usług rynku pracy przez publiczne służby zatrudnienia wśród wszystkich osób bezrobotnych i poszukujących pracy bez względu na miejsce zamieszkania. W ramach wspierania publicznych służb zatrudnienia przy wykonywaniu ww. usług realizowano m.in. następujące działania:

- 1) przygotowywano publikacje oraz materiały informacyjne, przydatne przy realizacji usług rynku pracy, które upowszechniano w formie papierowej i elektronicznej poprzez stronę internetową projektu Eurodoradztwo Polska – <http://www.eurodoradztwo.praca.gov.pl> oraz stronę Publicznych Służb Zatrudnienia <http://www.psz.praca.gov.pl>,
- 2) umożliwiono dostęp do ofert pracy zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy poprzez Centralną Bazę Ofert Pracy zamieszczoną na stronie Publicznych Służb Zatrudnienia – <http://www.psz.praca.gov.pl>,
- 3) udzielano wyjaśnień i interpretacji dotyczących świadczenia usług rynku pracy.

Powyższe działania zostały sfinansowane ze środków Funduszu Pracy i środków budżetowych przeznaczonych na realizację zadań MPiPS w 2013 r., w tym zaplanowanych na realizację zadań projektu Eurodoradztwo Polska (*Euroguidance Poland*) w Programie Uczenie się przez Całe Życie, finansowanym przy wsparciu Komisji Europejskiej.

Ponadto w ramach tego poddziałania MPiPS przeprowadziło następujące działania mające na celu upowszechnienie zasad funkcjonowania sieci EURES i usług świadczonych w przez EURES. Poniższe działania miały na celu upowszechnienie usług EURES wśród potencjalnych odbiorców i miały charakter powszechny, tj. nie były ukierunkowane wyłącznie do mieszkańców obszarów wiejskich.

Działania były realizowane od 1 czerwca 2012 r. do 31 maja 2013 r.

W ramach działań EURES realizowanych przez kadrę EURES z WUP przeprowadzono promocję EURES. Zrealizowano 13 kampanii informacyjnych nt. EURES i zalet wynikających z mobilności na rzecz klientów publicznych służb zatrudnienia. Uaktualniono broszurę nt. warunków życia i pracy w Polsce oraz prowadzono krajową stronę internetową (www.eures.praca.gov.pl) (liczba wejść na krajową stronę internetową EURES – 958,8 tys. wizyt rocznie). Zorganizowano 121 wydarzeń informacyjnych dla polskich bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym Targi Pracy i Informacji o Mobilności, dni i spotkania informacyjne m.in. Bezpieczny wyjazd – *Bezpieczny powrót*, warsztaty: *Bezpieczne wyjazdy do pracy za granicę*, *Znajdź pracę z EURES*, itp., w których uczestniczyło 10.858 osób. Wydano 10 publikacji i wyemitowano 61 reklam w TV/radio/Internet, ekranach LCD i w autobusach miejskich.

Zorganizowano wirtualne targi pracy, gdzie sala pokazowa EURES odnotowała w ciągu 5-ciu dni ok. 27,7 tys. odsłon w Internecie.

Zorganizowano w Polsce 4 Europejskie Dni Pracy (EDP) w Gdańsku, Krakowie, Poznaniu i Toruniu, które odwiedziło ok. 8.020 osób oraz 8 europejskich targów pracy, które odwiedziło ok. 34 tys. osób.

Zorganizowano 3 spotkania dla Polaków przebywających w Irlandii, w których wzięło udział 46 osób.

Zorganizowano konferencję dla regionalnych pracodawców *Delegowanie i zatrudnianie pracowników*. Prowadzono projekt praktyk zagranicznych dla szkół ponadgimnazjalnych w branży hotelarsko–gastronomicznej, w wyniku którego 66 młodych osób podjęło praktykę u pracodawców zagranicznych.

Zrealizowano także usługi na rzecz polskich pracodawców to jest: przeprowadzono 15 działań informacyjnych dla pracodawców, w wyniku których nawiązano ok. 250 kontaktów i udzielono ok. 840 porad pracodawcom i instytucjom rynku pracy. Dostarczono ok. 860 pakietów informacji i mobilności dla pracodawców. Obsłużono 1.715 wakatów zgłoszonych przez polskich pracodawców (podczas targów pracy i w ramach zagranicznego pośrednictwa pracy), zainteresowanych rekrutacją cudzoziemców z UE/EOG.

Zorganizowano projekty rekrutacyjne (w tym poprzez videokonferencję) i rozmowy kwalifikacyjne na rzecz zagranicznych pracodawców, w wyniku których przyjęto 23.801 zagranicznych wakatów i 8.572 CV osób poszukujących pracy oraz zatrudniono 724 osoby. Istniały problemy w pozyskaniu od zagranicznych pracodawców i doradców EURES informacji o liczbie Polaków zatrudnionych za granicą w ramach prowadzonych rekrutacji, dlatego też można przyjąć założenie, że liczba zatrudnionych jest o wiele większa niż podano wyżej. Opracowano pakiety usług informacyjnych (ulotki informacyjne, artykuły sponsorowane, audycje radiowe, itp.), w wyniku których nawiązano kontakt z ok. 26.885 bezrobotnymi i poszukującymi pracy z Polski i 143 z krajów UE/EOG. Wydano artykuły sponsorowane i dwie broszury (*Praca za granicą. Co warto wiedzieć, Bezpieczne wyjazdu do pracy za granicą*).

W ramach współpracy transgranicznej EURES prowadzono działania w ramach dwóch partnerstw EURES-T: EURES-T Beskydy (Polska-Słowacja-Czechy) oraz EURES-TriRegio (Polska-Niemcy-Czechy), a także w ramach inicjatyw transgranicznych EURES Odra-Oder (polsko-niemieckiej), EURES Karpaty i EURES Dunajec (polsko-słowackiej) oraz EURES Białe Karpaty (polsko-litewskiej).

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

W PO KL projekty realizowane na rzecz podniesienia poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia wdrażane są w Działaniu 6.1 *Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie* PO KL, w tym w Poddziałaniu 6.1.1 dla osób pozostających bez zatrudnienia. Wartość podpisanych umów w 2013 r. wyniosła 1.806.128.497 zł.

Poddziałanie 1.5.3 Organizowanie szkoleń w zakresie przygotowania do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym samozatrudnienia w zawodzie.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2013 r. organizowane przez urzędy pracy szkolenia finansowane z Funduszu Pracy ukończyło 84.240 osób, w tym w obszarach przydatnych do prowadzenia działalności gospodarczej. Najwięcej osób przeszkolono w obszarach:

- usług transportowych, w tym kursów prawa jazdy (15.714 osoby),
- zarządzania i administrowania (6.226 osób),
- architektury i budownictwa (5.198 osób),
- sprzedaży, marketingu, public relations, handlu nieruchomościami (4.763 osoby),
- rachunkowości, księgowości, bankowości, ubezpieczeń, analizy inwestycyjnej (4.489 osób),
- pozostałych usług (4.433 osoby),
- techniki i handlu artykułami technicznymi (4.209 osób).

Koszty pokryte z Funduszu Pracy należne instytucjom szkoleniowym w 2013 r. wyniosły 120.980.300 zł, a koszty stypendiów i składek na ubezpieczenie społeczne za okres szkolenia osób bezrobotnych i poszukujących pracy wyniosły 85,6 mln zł. Brak jest szczegółowych danych dotyczących uczestników szkoleń i wydatków na szkolenia realizowane na obszarach wiejskich.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Działania osi IV Leader jedynie pośrednio wpisywały się w realizację Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013. Leader jest oddolnym podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym przez lokalne grupy działania (LGD), polegającym na opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju (LSR) oraz realizacji wynikających z niej innowacyjnych projektów łączących zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe, historyczne, itp., wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Strategie z założenia mogą zawierać elementy szkoleniowo-doradcze i edukacyjne. Działanie *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju* ma na celu umożliwienie mieszkańcom obszaru objętego LSR realizację projektów w ramach tej strategii. Realizacja samej strategii powinna przyczyniać się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich, m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnych społeczności oraz powstawanie nowych miejsc pracy.

W ramach zatwierdzonych przez samorząd województwa strategii, LGD wybiera do realizacji projekty do wysokości środków przyznanych na realizację tej strategii. Środki finansowe w ramach działania określone są w budżetach poszczególnych LGD zawartych w LSR. Ogółem w ramach działania *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju* od początku uruchomienia działania do 30 czerwca 2013 r. złożono 52.473 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 3.834.010.368,49 zł. Podpisano 22.630 umów na łączną kwotę 1.719.736.956,79 zł. Zrealizowane płatności wyniosły ogółem 990.137.143,92 zł, w tym 669.019.194,56 zł ze środków EFRROW.

W działaniu *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju* PROW 2007-2013 dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* do 30 czerwca 2013 r. złożono 3.523 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 268.072.859,70 zł. Podpisano 1.194 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 91.736 897,97 zł. Umowy te dotyczą wsparcia rolników, którzy zamierzają rozwijać działalność gospodarczą dotyczącą:

- usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa – 672 umowy,
- usług turystycznych oraz usług związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem – 191 umów,
- usług dla ludności – 160 umów,

- realizacji robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych – 64 umowy,
- wytwarzania produktów energetycznych z biomasy; sprzedaży hurtowej – po 17 umów,
- usług komunalnych – 20 umów,
- sprzedaży detalicznej – 19 umów,
- przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych – 16 umów,
- rzemiosła lub rękodzielnictwa – 14 umów,
- usług transportowych; rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych – po 2 umowy.

Do 30 czerwca 2013 r. beneficjenci złożyli 822 wnioski o płatność na kwotę środków EFRROW w wysokości 46.992.989,01 zł, z czego zrealizowano płatności ze środków EFRROW dla 639 beneficjentów w kwocie 38.308.726,59 zł. Kwota zrealizowanych płatności dotyczyła 657 operacji. W działaniu *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW 2007-2013 dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* do 30 czerwca 2013 r. złożono 4.180 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 525.811.363,38 zł. Podpisano 699 umów na kwotę 81.386.997,37 zł, w tym w 2012 r. 293 umowy na kwotę 34.736.483,37 zł. Zatwierdzone do realizacji operacje (699) dotyczą udzielenia pomocy podmiotom z tytułu inwestycji związanych z tworzeniem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw, działających w sektorach:

- usług dla ludności – 251 umów,
- usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem – 140 umów,
- robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych – 108 umów,
- usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa – 53 umowy,
- sprzedaży detalicznej – 43 umowy,
- rzemiosła lub rękodzielnictwa – 33 umowy,
- sprzedaży hurtowej – 30 umów,
- rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych – 13 umów,
- przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych – 10 umów,
- wytwarzania produktów energetycznych z biomasy – 8 umów,
- usług komunalnych – 5 umów,
- usług transportowych – 4 umowy,
- magazynowania lub przechowywania towarów - 1 umowa.

Od uruchomienia działania do 30 czerwca 2013 r. beneficjenci złożyli 462 wnioski o płatność na kwotę środków EFRROW 33.095.897,26 zł, z czego zrealizowano płatności ze środków EFRROW dla 338 beneficjentów na kwotę 24.516.498,54 zł. Kwota zrealizowanych płatności dotyczyła 340 operacji.

Od początku uruchomienia działania *Wdrożenie projektów współpracy* PROW 2007-2013 do 30 czerwca 2013 r. LGD złożyły wnioski o przyznanie pomocy umożliwiające realizację 446 operacji na łączną kwotę 37.662.686,43 zł.

Od początku uruchomienia działania do 30 czerwca 2013 r. LGD zawarły 303 umowy na kwotę 20.297.602,07 zł. Podpisane do 30 czerwca 2013 r. umowy umożliwiają:

- przygotowanie 60 projektów współpracy, co stanowi 60% wartości docelowej, w tym 35 projektów współpracy międzyregionalnej i 25 projektów współpracy międzynarodowej,
- realizację 97 projektów współpracy, w tym 76 projektów współpracy międzyregionalnej i 21 projektów współpracy międzynarodowej.

Do 30 czerwca 2013 r. złożonych zostało 455 wniosków o płatność na kwotę 12.311.092,84 zł, z czego zrealizowano płatności dla 192 beneficjentów w kwocie 9.607.860,28 zł. Kwota ta umożliwiła dofinansowanie 248 operacji.

Ministerstwo Gospodarki

Akademia PARP

Projekt miał na celu podniesienie kwalifikacji i umiejętności pracowników polskich przedsiębiorstw oraz dostarczenie niezbędnych narzędzi potrzebnych do efektywnego i skutecznego podwyższania swoich kompetencji poprzez udział w szkoleniach *on-line*. W 2013 r. wykorzystano 32.781.931,62 zł ze środków funduszy strukturalnych przeznaczonych na to zadanie.

Aktywny emeryt

Projekt miał na celu utrzymanie aktywności zawodowej pracowników w wieku okołoemerytalnym poprzez podniesienie świadomości i wiedzy w zakresie korzyści płynących z pozostawania aktywnym zawodowo na rynku pracy.

Wykorzystano 1.845.858,99 zł ze środków funduszy strukturalnych przeznaczonych na to zadanie.

W 2013 r. realizowano projekt *Zapewnienie usług z zakresu rozwoju firmy dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą w formule one-stop-shops*, polegający na świadczeniu usług informacyjnych i doradczych przez Punkty Konsultacyjne Krajowej Sieci Usług. Zakres usług informacyjnych obejmuje przygotowanie wstępnej diagnozy potrzeb klienta, uzgodnienie sposobu i zakresu realizacji usługi, udzielenie informacji dotyczących rozpoczynania oraz prowadzenia działalności gospodarczej, wskazanie możliwości skorzystania z usług specjalistycznych, tj. porad w obszarze transferu technologii, finansowania zwrotnego, etc. Konsultanci KSU pomagają także w zaaranżowaniu spotkania z usługodawcą specjalistycznym oraz prowadzą dalszy monitoring losów klienta. Zakres świadczonych w ramach projektu usług doradczych obejmuje:

- asystę w rozpoczynaniu działalności gospodarczej, która stanowi idealną pomoc dla przyszłych przedsiębiorców we wszystkich aspektach zakładania działalności gospodarczej (usługa asysty w rozpoczynaniu działalności gospodarczej kończy się złożeniem przez klienta wniosku o wpis do CEIDG).

- asystę w prowadzeniu działalności gospodarczej skierowaną do już działających przedsiębiorców. Obejmuje ona doradztwo w 4 podstawowych obszarach działalności firmy, tj.: formalno-prawne obowiązki związane z prowadzeniem firmy, marketing przedsiębiorstwa, organizacja firmy, źródła finansowania dedykowane przedsiębiorcom.

W 2013 r. wykorzystano 23.874.953,49 zł. ze środków funduszy strukturalnych przeznaczonych na to zadanie.

Poddziałanie 1.5.4 Upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie przedsiębiorczości.

Ministerstwo Gospodarki

W 2013 r. Ministerstwo Gospodarki (dalej „MG”) wspierało dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości poprzez promocję 15 branż posiadających największy potencjał eksportowy oraz udzielanie wsparcia przedsiębiorcom na wypromowanie swojej działalności na rynkach międzynarodowych. Zasięg prowadzonej przez beneficjentów działalności gospodarczej miał charakter międzynarodowy.

Opisane działania przyczyniły się do realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 Priorytet 1 - *Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, pkt b) Kształtowanie warunków pobudzających przedsiębiorczość*, ponieważ ułatwiają dostęp do wiedzy w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz Priorytet 5 - *Rozwój przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej*, ze względu na ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich poprzez aktywizowanie małych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich.

Działania przyczyniły się również do realizacji celu krajowego wdrażania strategii *Europa 2020* w zakresie zwiększania zatrudnienia (Polska zobowiązała się do osiągnięcia wskaźnika 71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat do 2020 r.) oraz zaleceń Rady UE z 10 lipca 2012 r. (aktywizowanie grup społecznych, które do tej pory w niewystarczającym stopniu były obecne na rynku pracy, w szczególności młodzieży, kobiet, osób powyżej 50. roku życia i osób niepełnosprawnych), ponieważ ułatwiły założenie i prowadzenie działalności gospodarczej beneficjentom i tworzenie przez nich nowych miejsc pracy.

Poddziałanie 1.5.5 Aktywizacja społeczno-zawodowa młodzieży z obszarów wiejskich prowadzona przez Ochotnicze Hufce Pracy

Ochotnicze Hufce Pracy

a) Upowszechnianie informacji i poradnictwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy dla młodzieży

W 2013 r. OHP rozwijały działania mające na celu rozpowszechnienie usług rynku pracy dla młodzieży. Jednym z priorytetów realizowanych w roku sprawozdawczym była poprawa warunków dostępności młodzieży do wsparcia w wejściu na rynek pracy, zwłaszcza w tych rejonach, gdzie dostęp do specjalistów był utrudniony (w małych miejscowościach, na wsiach). Organizowano usługi poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i szkoleń zawodowych dla młodzieży w wieku 15–25 lat. Przedsięwzięcie to miało na celu wyrównanie szans młodzieży na starcie do dorosłego życia, eliminację barier geograficznych, środowiskowych czy materialnych.

Usługi doradztwa zawodowego i informacji zawodowej świadczone były przez 49 mobilnych centrów informacji zawodowej i 33 młodzieżowe centra kariery. Łącznie w kraju wsparciem tym (usługi MCK i MCIZ) objęto 307.778 młodych ludzi, **z czego ok. 120 tys. pochodziło z terenów wiejskich i małych miejscowości (co stanowi 38% wszystkich klientów objętych usługami poradnictwa zawodowego w kraju w 2012 r.)**. W omawianym okresie Mobilne Centra Informacji Zawodowej (MCIZ) realizowały zadania poradnictwa zawodowego głównie w formie wyjazdowej, mając do swojej dyspozycji specjalnie do tego przeznaczone samochody. Od kilku lat rocznie wzrasta liczba sesji wyjazdowych organizowanych przez MCIZ, a co za tym idzie zwiększa się liczba młodzieży wiejskiej objętej poradnictwem zawodowym, gdyż mniejsze miejscowości i małe gminy są częstym miejscem docelowym MCIZ. **W minionym roku MCIZ zorganizowały ok. 1,5 tys. sesji wyjazdowych do placówek oświatowych na wsi, co stanowi prawie 25% wszystkich wyjazdów MCIZ w kraju**. Młodzieżowe Centra Kariery (MCK), prowadzące działalność o charakterze stacjonarnym, realizowały, jako jeden z modułów programowych, zajęcia z zakresu przedsiębiorczości. Zajęcia te są adresowane szczególnie do młodzieży zamieszkałej na terenach wiejskich, co wiąże się z potrzebą wyposażenia tej grupy młodych ludzi w wiedzę dotyczącą samozatrudnienia i kształtowania postaw przedsiębiorczych. Takie działania wspierają aktywizację zawodową. Na terenie kraju wzrasta liczba młodych ludzi zainteresowanych zagadnieniami przedsiębiorczości i zakładania własnej firmy. Dla porównania – w ub. roku w kraju zorganizowano ok. 12 tys. usług z przedsiębiorczości (konsultacji indywidualnych i zajęć grupowych), a w roku 2013 liczba usług z tego zakresu przekroczyła 17 tys. W zajęciach MCK poświęconych modułowi przedsiębiorczości wzięło udział w minionym roku **ok. 27 tys. młodych osób zamieszkałych na terenach wiejskich (stanowią oni prawie 55% ogółu młodzieży objętej zajęciami z zakresu przedsiębiorczości w minionym roku)**.

Z usług pośrednictwa pracy organizowanych przez młodzieżowe biura pracy (49 MBP i 58 ich filii), **na terenie kraju skorzystało ok. 50 tys. osób zamieszkałych na terenach wiejskich (co stanowi 28% wszystkich klientów MBP w kraju)**. W minionym roku MBP zorganizowały 484 targi edukacji i pracy, w których uczestniczyła też młodzież zamieszkała na obszarach wiejskich.

Młodzież wiejska uczestniczyła również w zajęciach organizowanych przez kluby pracy (KP) konsultacjach indywidualnych oraz warsztatach grupowych z zakresu aktywnego poszukiwania pracy. W roku sprawozdawczym z usług KP **skorzystało ok. 64 tys. młodych ludzi z terenów wiejskich, co stanowi ok. 25% wszystkich klientów KP**.

Istotnym działaniem o ogólnopolskim zasięgu, które znacząco przyczyniło się do rozwoju usług rynku pracy na terenach wiejskich jest realizacja projektu współfinansowanego ze środków UE w ramach EFS *OHP jako realizator usług rynku pracy*, który zakończy się 30 czerwca 2014 r. W ramach projektu, na mocy porozumień o współpracy zawartych z partnerami społecznymi – samorządami lokalnymi, zorganizowane zostały miejsca świadczenia usług poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej oraz pośrednictwa pracy dla młodzieży. Są to: 124 MCK świadczące usługi poradnictwa zawodowego, 120 punktów pośrednictwa pracy (PPP) świadczących usługi pośrednictwa pracy oraz 78 ośrodków szkolenia zawodowego (OSZ) organizujących szkolenia i kursy zawodowe dla młodzieży. W roku sprawozdawczym został zakończony etap tworzenia jednostek, których łącznie powstało 322. Większość z nich ma lokalizację w miejscowościach o liczbie mieszkańców ok. 10–20 tysięcy, **zatem młodzież z okolicznych obszarów wiejskich ma znacznie ułatwiony dostęp do usług specjalistów**.

Łącznie w 2013 r. w ramach projektu skorzystało ze wsparcia **ok. 10,8 tys. osób zamieszkałych na terenach wiejskich, co stanowi 48% wszystkich uczestników projektu**. Projekt umożliwia także szeroki dostęp dla młodzieży nie tylko biorącej udział w ściśle określonej ścieżce wsparcia. W 2013 r. organizowane były lokalnie takie przedsięwzięcia jak targi pracy, imprezy edukacyjne, konkursy itp., adresowane do szerokiego grona młodzieży potrzebującej dodatkowych informacji w zakresie rynku pracy. Tymi dodatkowymi oddziaływaniami objęto ponad 170 tys. osób, **z czego młodzież wiejska stanowiła ok. 40%**. W ramach projektu, w minionym roku powstało Elektroniczne Centrum Aktywizacji Młodzieży (ECAM) – platforma dla młodzieży informująca o działalności OHP, poszczególnych jednostek o charakterze edukacyjno-opiekuńczo-wychowawczym oraz świadczących szeroki wachlarz usług rynku pracy. ECAM składa się z infolinii, portalu internetowego dla młodzieży oraz wewnętrznej bazy wiedzy intranet. Centrum pomaga młodzieży w przełamywaniu barier w uzyskaniu wsparcia instytucjonalnego, dzięki czemu młodzież z obszarów wiejskich, która często mieszka w oddaleniu od najbliższej jednostki może pewne informacje otrzymać poprzez wszelkie dostępne źródła komunikacji – ze strony internetowej wirtualnie lub telefonicznie oraz może zostać skierowana bezpośrednio do właściwej jednostki – w zależności od zgłoszonych potrzeb. **OHP, świadcząc usługi z zakresu pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego, starają się docierać do jak największej grupy młodzieży z terenów wiejskich i małych gmin**. Możliwość skorzystania tej grupy z profesjonalnych usług z roku na rok jest prostsza i bardziej dostępna i ma znaczący wpływ na podejmowanie trafnych decyzji przy wyborze indywidualnej drogi zawodowej i edukacyjnej, co z kolei przyczynia się do większej aktywizacji zawodowej młodzieży i zmniejsza ryzyko bezrobocia.

b) Realizacja programów aktywizacji społecznej młodzieży OHP. Organizowanie uzupełnienia wykształcenia ogólnego i zawodowego dla uczestników OHP

W 2013 r. OHP we wszystkich jednostkach organizacyjnych realizowały kompleksowe działania opiekuńczo-wychowawcze dostosowane do potrzeb i możliwości wychowanków oraz do specyfiki środowiska lokalnego, w jakim działały. Na terenie kraju funkcjonuje 219 jednostek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym.

W minionym roku objęto opieką młodzież w liczbie 36,2 tys., **w tym pochodzącą z terenów wiejskich – 48,9 %**. Grupą odbiorców były osoby najslabsze, w tym mieszkające na wsi, szczególnie pochodzące z terenów o niskiej infrastrukturze edukacyjnej oraz ci, którzy weszli w konflikt z prawem przed wstąpieniem do OHP – 12,2%, młodzież pochodząca z rodzin niepełnych i domów dziecka – 33,5% młodzież pochodząca z rodzin wielodzietnych – 45,1 %, młodzież pochodząca z rodzin o bardzo złej sytuacji materialnej – 51,53 %, młodzież pochodząca z rodzin patologicznych – 14,6 % oraz młodzież pochodząca z rodzin dotkniętych bezrobociem – 46,1 %. Proponowane działania miały na celu wyrównanie startu życiowego młodzieży wiejskiej, przeciwdziałanie jej marginalizacji poprzez oddziaływania wychowawcze, tworzenie możliwości uzupełnienia wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz pomoc w zdobyciu konkurencyjnych na rynku pracy kwalifikacji, względnie przekwalifikowanie. Szacuje się, że **na realizację zadań OHP z zakresu wychowania oraz kształcenia, skierowanych do młodzieży zamieszkałej na obszarach wiejskich wydatkowano podobnie jak w roku ubiegłym ok. 52 mln zł**. Środki te pochodzą z budżetu państwa. Najważniejszymi elementami w działaniach wychowawczych w odniesieniu do tej grupy młodzieży była profilaktyka patologii społecznych i uzależnień, marginalizacji, socjalizacja i resocjalizacja. Oddziaływania wychowawcze

realizowano przede wszystkim w procesie pracy, ale również poprzez organizowanie przedsięwzięć kulturalno-oświatowych, rekreacyjno-sportowych i turystycznych, które gwarantują pożyteczne wypełnienie czasu wolnego młodzieży. Kierowały one jej aktywność na działania atrakcyjne, pożyteczne i rozwijające. Główny akcent w pracy wychowawczej położony był na przygotowanie młodzieży do aktywności i mobilności zawodowej.

Wszelkie działania OHP realizowane w zakresie wychowania młodzieży uwzględniały priorytety zapisane w rządowych dokumentach programowych, w tym także ujęte w Programie Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

c) Realizacja programów przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży współfinansowanych ze środków EFS

W 2013 r. OHP, podobnie jak w latach ubiegłych, realizowały projekty adresowane do młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym w ramach PO KL. Były to projekty zarówno z komponentu centralnego, jak i z komponentu regionalnego PO KL. **Znaczną grupę wśród ogółu uczestników tych projektów stanowiły osoby pochodzące z obszarów wiejskich.** W 2013 r. objęto wsparciem 1.758 takich osób. Dysponując rozbudowaną strukturą organizacyjną, OHP wdrażały projekty w ramach Poddziałania 1.3.3 PO KL równolegle w ponad 100 jednostkach organizacyjnych zlokalizowanych na terenie wszystkich województw, przez co oferta edukacyjna OHP była dostępna praktycznie dla wszystkich zainteresowanych. **W trzech projektach systemowych PO KL realizowanych w 2013 r. uczestniczyło 1.687 osób z terenów wiejskich.**

- Młodzieżowa Akademia Umiejętności 2 – głównym celem projektu było objęcie wsparciem 600 osób w przedziale wiekowym 15-25 lat zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz podwyższenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych 540 osób, poprzez udział w szkoleniach, kursach, warsztatach i praktykach, a także ułatwienie dostępu tych osób do usług rynku pracy w celu poprawy ich zatrudnialności. **305 uczestników tego projektu stanowili mieszkańcy terenów wiejskich.** W ramach projektu w 2013 r. jednostki OHP realizowały zajęcia w ramach modułu aktywizująco-doradczego (usługi pośrednictwa pracy), modułu zawodowego (praktyki zawodowe u pracodawców) i modułu językowego. Przeprowadzono także lokalne oraz centralny sprawdzian umiejętności zawodowych.
- Nowe Perspektywy – głównym celem projektu była aktywizacja społeczno-zawodowa 1.500 osób w wieku 15-25 lat zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz podwyższenie ich umiejętności i kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach, kursach, warsztatach i praktykach, a także ułatwienie dostępu tych osób do usług rynku pracy w celu poprawy ich zatrudnialności. **622 uczestników tego projektu stanowili mieszkańcy terenów wiejskich.** W 2013 r. w realizowano indywidualne zajęcia z psychologiem oraz zajęcia szkoleniowe – kursy językowe, warsztaty wyrównawcze z przedmiotów szkolnych, kursy ECDL Start, kursy prawa jazdy kat. B, warsztaty informatyczne, kursy zawodowe oraz przygotowanie zawodowe w miejscu pracy.
- Nowe Perspektywy 2 – głównymi celami projektu są: aktywizacja społeczno-zawodowa 1.800 osób w wieku 15-25 lat, zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez udział w szkoleniach i kursach oraz ułatwienie dostępu ww. osobom do usług rynku pracy w celu poprawy ich zatrudnialności oraz ukończenie projektu przez 1.620 osób w wieku 15-25 lat

zagrożonych wykluczeniem społecznym, w trakcie jego realizacji tj. od lipca 2013 r. do czerwca 2014 r. **760 uczestników tego projektu stanowią mieszkańcy terenów wiejskich.** W 2013 r. realizowano zajęcia z doradcą zawodowym i z psychologiem kursy językowe, kursy z przedsiębiorczości, warsztaty wyrównawcze z przedmiotów szkolnych, warsztaty informatyczne, kurs ECDL START lub kurs równoważny, kurs prawa jazdy kat. B oraz kursy zawodowe.

Jednostki organizacyjne OHP w 2013 r. m.in. realizowały także 2 projekty z komponentu regionalnego PO KL **skierowane do młodzieży z terenów wiejskich zagrożonej wykluczeniem społecznym.** Uczestniczyło w nich łącznie 71 osób.

- Nowe możliwości lepsze jutro – Podkarpacka Wojewódzka Komenda (Działanie 7.3 PO KL) – głównym celem projektu była aktywizacja społeczno-zawodowa 11 bezrobotnych z gminy Żurawica w powiecie przemyskim. W ramach projektu zrealizowano zostały kurs zawodowy: magazynier-akwizytor, zajęcia z doradcą zawodowym i psychologiem oraz kurs prawa jazdy kat. B.
- Czas na nas. Niepełnosprawni na rynku pracy – Pomorska WK (Poddziałanie 7.2.1 PO KL) – celem projektu jest zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej 60 osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez kompleksowe wsparcie psychologiczno-doradcze, warsztaty z zakresu technik poszukiwania pracy, warsztaty z zakresu przedsiębiorczości, coaching, kurs prawa jazdy/językowy, szkolenia komputerowe i zawodowe oraz staże zawodowe. Projekt jest realizowany na terenie obszarów słabych strukturalnie z powiatu człuchowskiego i lęborskiego, wśród młodych niepełnosprawnych osób (18-24 lata) zgłaszających się do OHP w poszukiwaniu pracy.

Działanie 1.6. Tworzenie warunków umożliwiających zdobycie umiejętności w zakresie przygotowywania aplikacji projektów unijnych oraz wykorzystania przyznanych środków.

Poddziałanie 1.6.1 Rozpowszechnienie informacji dotyczących możliwości kształcenia i doskonalenia zawodowego w kraju i za granicą oraz możliwości udziału szkół, uczniów, nauczycieli z obszarów wiejskich w programach edukacyjnych Unii Europejskiej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MRiRW jako organ prowadzący wpisał w swoje zadania wspieranie szkół rolniczych w uczestnictwie w różnego rodzaju programach edukacyjnych. W 2013 r. zakończono realizację 26 projektów z programów PO KL, Leonardo da Vinci oraz Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO) na łączną kwotę 40 mln zł. Ponadto rozpoczęto w 2013 r. 12 projektów z ww. programów na łączną kwotę 8.141.255 zł. W latach 2008-2013 w poszczególnych programach zrealizowano 40 projektów w PO KL (108.630.667,58 zł), 4 – w RPO (20.137.367,17 zł), 36 w ramach programu Leonardo da Vinci (6.754.278 zł) oraz 8 – COMENIUS (702.150 zł).

Ponadto Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie (KCER) – ogólnopolska placówka doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych uczących w szkołach rolniczych, poprzez prowadzenie szkoleń nauczycieli, we współpracy z partnerami zagranicznymi,

upowszechniała informacje na temat możliwości uczestnictwa szkół rolniczych, uczniów i nauczycieli w programach edukacyjnych, szczególnie z wykorzystaniem środków UE. W 2013 r. KCER sam realizuje projekt dla 65 nauczycieli szkół rolniczych.

Poddziałanie 1.6.2 Zwiększenie aktywności podmiotów funkcjonujących na obszarach wiejskich w ubieganiu się o dofinansowanie projektów ze środków Unii Europejskiej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Informacje o zakresie tych działań zostały umieszczone w opisie podziałania 1.5.3.

Poddziałanie 1.6.3 Szkolenie w zakresie przygotowywania wniosków o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Informacje o zakresie tych działań zostały umieszczone w opisie podziałania 1.5.3.

Działanie 1.7 Tworzenie baz danych dotyczących ofert edukacyjnych.

Poddziałanie 1.7.1 Aktualizacja bazy danych instytucji akredytowanych – dotycząca placówek i ośrodków, które prowadzą kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych i które uzyskały akredytację kuratorów oświaty.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Aktualizacja dokonywana była na bieżąco w ramach obowiązków pracowników kuratoriów oświaty odpowiedzialnych za akredytację oraz nadzorowana jest przez pracowników MEN w ramach ich obowiązków. Kuratorzy oświaty raz w roku przekazują do MEN wykaz wszystkich placówek akredytowanych. Według stanu na 31 grudnia 2013 r. akredytację posiadają 1.054 podmioty, które prowadzą kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych.

Poddziałanie 1.7.2 Realizacja projektu UE PLOTEUS 2 polegającego na przygotowaniu i udostępnieniu wszystkim zainteresowanym bazy danych dotyczącej możliwości kształcenia w uczelniach, szkołach ponadgimnazjalnych, a także w szkołach podstawowych i gimnazjach w Polsce.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2013 r. trwały intensywne prace nad modernizacją systemu informacji oświatowej w ramach projektu *Usprawnianie systemu zbierania i analizy danych dotyczących funkcjonowania systemu oświaty poprzez rozwój Systemu Informacji Oświatowej*, finansowanego ze środków

UE. *Ustawa o systemie informacji oświatowej* została uchwalona przez Sejm RP 15 kwietnia 2011 r. (Dz. U. Nr 139, poz. 814, z późn. zm.), weszła w życie 30 kwietnia 2012 r., art. 128 ust. 1 wszedł w życie z dniem ogłoszenia, tj. 5 lipca 2011 r., zaś art. 102, 103 i 121 weszły w życie 1 sierpnia 2012 r. Nowy system jest wyposażony w rozbudowaną warstwę analityczną i zapewnia szybszy dostęp do zgromadzonych danych, które są bardziej aktualne od danych gromadzonych w dotychczasowym systemie.

Ww. działania na rzecz upowszechnienia podaży usług teleinformatycznych pozostają w związku z zapisami *Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015* (Priorytet 1 Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, Działanie: rozwój społeczeństwa informacyjnego), *Strategii Rozwoju Kraju 2020* (Cel II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych, Cel II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych), jak również *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Europa 2020* – w zakresie rozwoju społeczeństwa cyfrowego.

Poddziałanie 1.7.3 Tworzenie, gromadzenie i upowszechnienie zasobów informacyjnych, rejestrów i baz danych przydatnych do rozwijania edukacji ustawicznej:

1) rejestru instytucji szkoleniowych;

2) opisów zawodów i specjalności;

3) opisów standardów kwalifikacji zawodowych;

4) dokumentacji modułowych programów szkoleń zawodowych;

5) bazy danych Doradca 2000.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W ww. działaniach (1-5) nie można wyodrębnić szczegółowych danych dotyczących oddziaływania na obszary wiejskie.

Ad. 1) Doskonalenie i aktualizacja bazy danych Rejestr Instytucji Szkoleniowych

Rejestr instytucji szkoleniowych (RIS) prowadzony w oparciu o rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 października 2004 r. *w sprawie rejestru instytucji szkoleniowych* (Dz. U. Nr 236, poz. 2365, z późn. zm.) jest narzędziem pozwalającym na gromadzenie informacji o instytucjach szkoleniowych działających na rynku usług edukacyjnych w Polsce, zainteresowanych szkoleniem osób bezrobotnych i poszukujących pracy.

1 stycznia 2013 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 grudnia 2012 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie rejestru instytucji szkoleniowych* (Dz. U. poz. 1535). Powodem podjęcia prac nad nowelizacją rozporządzenia była m.in. inicjatywa podjęta przez MG na rzecz ograniczania barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców. Główne zmiany dotyczą uproszczenia procedur i wymaganej dokumentacji przy składaniu wniosku o wpis do RIS lub jego aktualizacji. Zmiany te mają na celu przede wszystkim usprawnienie wypełniania wniosku przez instytucje szkoleniowe i ograniczenie wątpliwości związanych z jego wypełnianiem. Do zmian określonych w rozporządzeniu została dostosowana aplikacja Syriusz, umożliwiająca złożenie wniosku o wpis do RIS w formie elektronicznej (przy użyciu podpisu weryfikowanego za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu lub podpisu

potwierdzonego profilem zaufanym elektronicznej platformy usług administracji publicznej). W 2013 r. w rejestrze było zarejestrowanych 12.622 instytucji (w tym 13.836 łącznie z oddziałami i filiami), liczba instytucji z roku na rok zwiększa się. Z prowadzonych statystyk wynika, że w ubiegłym roku (od 1 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r.) stronę www.ris.praca.gov.pl odwiedzono 142.807 razy, z tego unikalnych użytkowników (niepowtarzalnych, liczonych tylko raz) było 74.678. Oznacza to, że z powyższej strony korzysta z roku na rok coraz więcej osób i nie są to tylko urzędy pracy oraz instytucje szkoleniowe, ale i inne osoby zainteresowane ofertą instytucji szkoleniowych. Działania finansowane były ze środków budżetowych, przeznaczonych na działalność bieżącą MPiPS oraz wykonywanie były w ramach obowiązków służbowych pracowników MPiPS.

Ad. 2) Modernizacja klasyfikacji zawodów i specjalności

W 2013 r. MPiPS rozpoczęło prace nad nowelizacją rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. *w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy*. Nowa klasyfikacja będzie uwzględniać zmiany zawodów, które wystąpiły na rynku pracy w przeciągu ostatnich 3–4 lat.

W 2013 r. MPiPS zleciło opracowanie 220 opisów zawodów, dla których do tej pory nie stworzono opisów. Stworzonymi opisami została zasilona wyszukiwarka zawodów zamieszczona na stronie internetowej publicznych służb zatrudnienia. Opisy zawodów stanowią cenny materiał zawodoznawczy, utworzenie brakujących opisów zawodów pozwoliło na uzupełnienie bazy informacyjnej zamieszczonej na stronie internetowej publicznych służb zatrudnienia.

Koszt ww. badania z Funduszu Pracy wyniósł 56.200 zł brutto.

Ad. 3) Opracowywanie i upowszechnianie standardów kwalifikacji zawodowych

W 2013 r. dokończono realizację projektu PO KL pn. *Rozwijane zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców*.

W 2013 r. opracowano 300 opisów standardów kompetencji zawodowych (w oparciu o zmodyfikowaną we wcześniejszym etapie projektu metodologię). Opisy standardów wprowadzono do bazy danych www.kwalifikacje.praca.gov.pl. Ponadto zorganizowano konferencję podsumowującą dorobek projektu.

Przygotowane zasoby informacji zawodoznawczej stanowią narzędzie do wykorzystania przy realizacji usług rynku pracy (pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, organizacji szkoleń dla bezrobotnych); stanowią też podstawę dla oferentów szkoleń do projektowania programów szkoleń dostosowanych do wymagań stawianych przez pracodawców. Powinny zatem przyczynić się do poprawy jakości pracy urzędów pracy i służb OHP, a także zapewnić lepsze powiązanie oferty szkoleń z potrzebami rynku. Projekt stanowił także okazję do podjęcia współpracy między stronami reprezentującymi trenerów i dostawców szkoleń a partnerami społecznymi – pracodawcami, przedstawicielami związków zawodowych i ekspertami branżowymi, na rzecz identyfikacji pożądanых na rynku kompetencji celem poprawy oferty kształcenia i szkolenia zawodowego. W realizację prac zaangażowanych było: 2.427 przedsiębiorstw, które udostępniły swoich specjalistów, lub w których prowadzone były badania, 776 ekspertów-autorów standardów, 368 ewaluatorów, 362 recenzentów, 353 członków Komisji branżowych zatwierdzających materiały, a badania przeprowadzono na 4.804 stanowiskach pracy.

Projekt był współfinansowany ze środków EFS (w 85%). W 2013 r. wydatkowano na ten cel 17.257.500 zł (w tym 14.668.875 zł z EFS i 2.588.625 zł z budżetu państwa).

Ad. 4) Opracowywanie i upowszechnianie modułowych programów szkoleń

W 2013 r. dokończono realizację projektu PO KL pn.: *Szkolenia modułowe pracowników publicznych instytucji rynku pracy realizujących usługi rynku pracy i programy aktywizacji zawodowej*.

Zadania, które realizowano w 2013 r. obejmowały:

- przeprowadzenie szkoleń orientacyjnych i warsztatowych dla kadr publicznych służb zatrudnienia i OHP nt. Nowego modelu diagnozowania zapotrzebowania na kwalifikacje (metody, narzędzia i procedury) wraz z działaniami wspomagającymi rekrutację uczestników tych szkoleń (ogłoszenia prasowe, spoty radiowe, ogłoszenia informujące i zapraszające do udziału w projekcie);
- przeprowadzenie badań ewaluacyjnych ex-post szkoleń warsztatowych;
- upowszechnienie dorobku projektu, w tym zorganizowanie konferencji podsumowującej projekt.

Projekt był współfinansowany ze środków EFS (w 85%). W 2013 r. wydatkowano na ten cel ponad 729 tys. zł (w tym prawie 620 tys. zł z EFS i ponad 109 tys. zł z budżetu państwa).

W 2013 r. poprzez stronę www.kwalifikacje.praca.gov.pl umożliwiono bezpłatny dostęp do szkoleń e-learning stworzonych w ramach projektu PO KL *Oferta szkoleń w technologii e-learning dla pracowników instytucji rynku pracy, bazująca na programach modułowych opracowanych w ramach SPO RZL*.

Ad. 5) Bazy danych *Doradca 2000*

Program *Doradca 2000* umożliwiał upowszechnianie informacji zawodowych poprzez zawarte w nim opisy zawodów, profile zawodów oraz opisy instytucji edukacyjnych. Informacje te były ulokowane w dwóch zasadniczych modułach programu: Edukacja i Zawody. Moduły te są dostępne dla każdego użytkownika Internetu zainteresowanego pozyskiwaniem informacji zawodowych zawartych w programie. W 2013 r. informacje zawodowe zamieszczone w programie *Doradca 2000* były udostępniane użytkownikom na stronie internetowej <https://doradca.praca.gov.pl/d2k5/>.

Działanie 1.8 Tworzenie warunków do opracowywania i wdrażania programów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych kierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich realizowanych przez organizacje, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz.1536, z późn. zm.).

Poddziałanie 1.8.1 Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji programów edukacyjnych, profilaktycznych i społecznych, a także programów upowszechniających sport i rekreację.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Aktywizacji jednostek samorządu terytorialnego, a raczej ich jednostek organizacyjnych (samorządowych instytucji kultury) i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji programów kulturalnych służyły dofinansowane zadania, których celem było m.in. rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności oraz aktywizację twórczą, także wśród samych animatorów i edukatorów.

Tabela 4. Przykłady zadań dofinansowanych w 2013 r. przez MKiDN

Organizator	Nazwa zadania	Kwota dotacji w zł
Fundacja WysArt	<i>Zielony Dom, czyli o architekturze inaczej</i>	30 tys.– 2013 r. 57 tys. – 2014 r.
Złocieniecki Ośrodek Kultury	<i>Zachodniopomorskie Forum Kultury – sieć animatorów w działaniu – odsłona druga</i>	71 tys.
Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki	<i>Kultura włączania. Podnoszenie kompetencji kadr kultury województwa mazowieckiego w zakresie wspierania procesów edukacji włączającej</i>	65,5 tys.
Scena Lalkowa im. Jana Wilkowskiego w Kwidzynie	<i>Generacje kreatywne</i>	50 tys.
Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych Kod Krowa	<i>Laboratorium Odra</i>	46 tys.
Fundacja Edukacyjna Jacka Kuronia	<i>Ze sztuką na ty – program edukacji kulturalnej w Puszczy Białowieskiej</i>	40 tys.
Fundacja Ari Ari	<i>Zatopione wsie. Aktywizacja kulturowa społeczności Zalewu Wiślanego</i>	39 tys.
Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej	<i>Kaszuby w baśni i legendzie</i>	25 tys.

Ministerstwo Zdrowia

W 2013 r. Ministerstwo Zdrowia (MZ) wspierało lub powierzało jednostkom niezaliczonym do sektora finansów publicznych realizację zadań publicznych. Podstawowe działania na rzecz dzieci i młodzieży dotyczyły przyznawania środków budżetowych na rzecz organizacji pozarządowych realizujących działania na rzecz zdrowia oraz ograniczania skutków niepełnosprawności.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W celu zachęcenia szkół do nawiązywania współpracy z organizacjami pozarządowymi, MEN od 2008 r. ogłasza konkurs *Otwarta szkoła*, którego celem jest promowanie modelu szkoły, która w swoich działaniach wychowawczych i edukacyjnych dąży do kształtowania w uczniach otwartej i prospołecznej postawy oraz wspiera ich aktywność obywatelską oraz umiejętność pracy zespołowej, szkoły, która poprzez swoją otwartość na dialog i współpracę ze środowiskiem zewnętrznym stwarza uczniom dodatkowe możliwości rozwoju, pełnego uświadomienia sobie i wykorzystania ich własnego potencjału, wyjścia na zewnątrz i współdziałania na rzecz innych oraz przygotowuje do pełnienia roli aktywnego i odpowiedzialnego obywatela. Konkurs ma również upowszechniać współpracę placówek oświatowych z ich otoczeniem, przede wszystkim organizacjami pozarządowymi, oraz pokazać skuteczne i nowatorskie rozwiązania, stosowane

w oświacie. Do udziału w konkursie zapraszane są publiczne i niepubliczne przedszkola i szkoły oraz współpracujące z nimi organizacje pozarządowe, realizujące w zespołach projekty edukacyjne i obywatelskie wspierające rozwój polskiego systemu kształcenia i wychowania. W ciągu pięciu edycji w konkursie wzięło udział ponad 820 takich zespołów, a liczba uczestników konkursu rośnie z roku na rok. W trakcie oceny merytorycznej zgłoszeń brane były pod uwagę w szczególności działania realizowane w miejscowościach do 25 tys. mieszkańców. Na potrzeby konkursu stworzono stronę internetową www.otwartaszkoła.men.gov.pl, która m.in. stanowi bank dobrych praktyk. Strona przeznaczona jest zarówno dla uczniów, którzy nie wiedzą czy i jak mogą zaangażować się w działania organizacji pozarządowych, jak i dla nauczycieli, którzy zastanawiają się, co może przynieść tego typu współpraca.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

1 stycznia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.). Na jej podstawie jednostki samorządu terytorialnego realizują programy profilaktyczne na rzecz rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze. Realizację tych zadań mogą również zlecać organizacjom pozarządowym wskazanym w art. 190 ww. ustawy. Działania profilaktyczne mogą być realizowane poprzez zatrudnianie asystentów rodziny, prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz działania rodzin wspierających.

MPiPS w 2013 r. wspierało zadania własne gmin umożliwiające wprowadzanie narzędzi wskazanych w ww. ustawie, poprzez udzielanie dotacji w ramach dwóch programów:

- 1) *Resortowy program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2013 - asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej*. Na realizację tego Programu zabezpieczono kwotę 45,5 mln zł., z czego na zatrudnienie 2.406 asystentów przyznano kwotę 37,8 mln zł.
- 2) *Resortowy Program dofinansowania standardów placówek wsparcia dziennego w 2013*. Na realizację tego Programu przyznano kwotę 8,5 mln zł dla 217 placówek wsparcia dziennego.

Opisane działania wpisują się w zapisy następujących strategii:

- I. Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu *Europa 2020* - cel 5: *wspieranie włączenia społecznego*
- II. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie - cel 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)*
- III. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny III. *Spójność społeczna i terytorialna* - Cel III.1. *Integracja społeczna* oraz Cel III.2. *Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych*;

III.2.1. *Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych*

III.2.2. *Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych*

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Celem Działania 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich PO KL, wpisującego się w cele PROEW, jest pobudzenie aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw dla rozwoju edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców tych obszarów. W PO KL na realizację tzw. „małych grantów” (maksymalna wartość projektu wynosi ok. 50 tys. zł) przewidziano blisko 302,4 mln zł. Wartość umów (krajowe środki publiczne wydatki kwalifikowalne) podpisanych w 2013 r. wynosiła 285.562.385 zł.

Poddziałanie 1.8.2 Wsparcie merytoryczne i metodyczne nauczycieli oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli, poprzez unowocześnienie systemu doradztwa metodycznego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) jako publiczna placówka doskonalenia nauczycieli prowadzi działania o zasięgu ogólnokrajowym. Realizacja zadań ORE wpisuje się w podstawowe założenia Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, gdyż przyczyniają się one do poprawy jakości działań edukacyjnych na obszarach wiejskich, podnoszenia kompetencji wychowawczych kadry pedagogicznej, wspierania placówek we wdrażaniu zmian w systemie oświaty. Systemowe działania podejmowane przez ORE kierowane są do wszystkich szkół i placówek oświatowych, funkcjonujących zarówno w środowiskach miejskich jak i na obszarach wiejskich. Wszystkie realizowane w ORE projekty, nakierowane na wsparcie dzieci i młodzieży, są prowadzone z poszanowaniem zasady wyrównywania szans edukacyjnych. **Rekrutacja na niektóre formy doskonalenia organizowane w ORE odbywa się na podstawie kryteriów preferujących szkoły i placówki z obszarów wiejskich.** W 2013 r.:

- zamieszczano materiały na platformie edukacyjnej Scholaris oraz na stronie internetowej ORE,
- organizowano formy doskonalenia, których adresatami byli dyrektorzy, nauczyciele konsultanci i doradcy metodyczni powiatowych i wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych z terenu całego kraju.

Zarówno placówki doskonalenia jak i poradnie psychologiczno-pedagogiczne tworzą sieć na obszarze całego kraju. W każdym powiecie działa co najmniej jedna poradnia psychologiczno-pedagogiczna. W programach form doskonalenia ORE umożliwiło placówkom i szkołom z małych ośrodków prezentację dobrych praktyk w podejmowanych działaniach.

Tabela 5. Projekty realizowane przez ORE w 2013 r.

L.p.	Nazwa projektu	Opis działań
------	----------------	--------------

1	Projekt <i>Podniesienie jakości nauczania języków obcych na I, II i III etapie edukacyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów defaworyzowanych</i>	- Przeprowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu języków obcych dla dzieci szkół podstawowych i gimnazjów z obszarów defaworyzowanych. Podczas zajęć, do uczestnictwa w których zaproszono nauczycieli, rodziców oraz przedstawicieli organów prowadzących odpowiedzialnych za edukację językową, zaprezentowano nowoczesne metody nauczania języków obcych. W zajęciach wzięło udział ponad 300 szkół, 1.000 nauczycieli języków obcych i 1.600 rodziców uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. - Opracowanie planów pracy sieci dla nauczycieli języków obcych w zakresie metodyki nauczania oraz budowania środowiska wspierającego skuteczne nauczanie języków obcych (sieci zostaną zrealizowane w II etapie projektu). - Przygotowanie materiałów uzupełniających pracę sieci: pakietów metodycznych dla nauczycieli I, II i III etapu edukacyjnego oraz poradnika dot. budowania środowiska wspierającego naukę języków.
2	Projekt systemowy <i>Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym II etap</i>	- Organizacja cyklu szkoleń dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego <i>Optymalizacja organizacji oświaty samorządowej w kontekście nowych wyzwań polskiej edukacji</i>. W szkoleniach uczestniczyło 224 przedstawicieli JST z terenów wiejskich, liczba ta stanowiła 35,72% wszystkich samorządowców przeszkolonych w ramach projektu. - Organizacja konferencji, spotkań warsztatowych, seminariów, spotkań informacyjno-konsultacyjnych dla przedstawicieli samorządów. W sumie w 2013 r. uczestniczyło w nich 1.681 samorządowców.
3	Projekt <i>Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym</i>	- Organizacja konferencji skierowanych do nauczycieli i dyrektorów szkół, przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków doskonalenia nauczycieli, kuratoriów oświaty i organów prowadzących szkoły. Rekrutacja na konferencje miała charakter otwarty i była dostępna dla wszystkich zainteresowanych osób. Konferencje organizowane były w większości w miastach wojewódzkich Polski, ułatwiając udział w wydarzeniach osobom z obszarów wiejskich. - Opracowanie 15 poradników pracy z uczniem zdolnym w zakresie matematyki, astronomii, fizyki, przyrody, języka polskiego, WOS-u, języków obcych, historii, a także modele pracy z uczniem zdolnym w szkole podstawowej i gimnazjum

		oraz raport dotyczący analizy dostępnych narzędzi diagnozy zdolności. Materiały opracowane w ramach projektu zostały bezpłatnie udostępnione do pobrania na stronie internetowej ORE oraz w Bibliotece Cyfrowej ORE, co umożliwia równy dostęp do zasobów wszystkim zainteresowanym.
4	Projekt <i>Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach</i>	Organizacja ogólnodostępnych szkoleń dla dyrektorów i nauczycieli z następujących dziedzin: - wewnętrzne monitorowanie realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego: 352 osoby, - planowanie, realizacja i ewaluacja pracy dydaktycznej, opiekuńczej i wychowawczej: 331 osób, - prezentacja dobrych praktyk dotyczących wykorzystywania TIK w szkołach. Doświadczenia Centrum Edukacji Obywatelskiej: – 751 osób, - TIK w szkole: 5.801 osób, - ocenianie kształtujące: 2.174 osoby.

Tabela 6. Pozostałe działania ORE w 2013 r. (m.in. kursy, szkolenia, opracowanie i wydanie materiałów)

Pozostałe działania
Akademia Umiejętności Młodego Dyrektora - kurs e-learningowy dla dyrektorów i wicedyrektorów szkół, których staż pracy na zajmowanym stanowisku nie przekracza 2 lat, - Sześciolatek w szkole. Strona dla rodziców. Prezentacja dobrych praktyk. Wielopoziomowa otwartość przedszkola dobrym kierunkiem przygotowania dziecka do szkoły, - Przed progiem - Jakie umiejętności są potrzebne do rozpoczęcia nauki w pierwszej klasie i jak je rozwijać? - Plakat i reklama na lekcjach języka polskiego w liceum i technikum – poradnik z ćwiczeniami dla nauczyciela. - Kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych - zbiór materiałów zamieszczonych w wersji elektronicznej na stronie internetowej ORE do wykorzystania przez nauczycieli, rodziców i innych pracowników oświaty. Materiały mogą stanowić pomoc dla nauczycieli mających uczniów niepełnosprawnych w klasie ogólnodostępnej. - W Banku Dobrych Praktyk, prowadzonym we współpracy z praktykami w dziedzinie pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zamieszczono liczne materiały, - Opracowanie i wydanie publikacji: <i>Wybrane zagadnienia diagnozy psychologicznej dzieci i młodzieży w kontekście wielokulturowości oraz wielojęzyczności</i>. Publikacja została wydana w cyklu <i>One są wśród nas</i>. Ma ona na celu uwrażliwienie kadry, odpowiedzialnej za diagnozę możliwości intelektualnych dzieci, na odmienność kulturową oraz na

umiejętności w zakresie posługiwania się językiem polskim osób badanych. Publikacja przeznaczona jest nie tylko dla osób bezpośrednio zaangażowanych w diagnozę, ale również innych specjalistów i nauczycieli zainteresowanych problematyką wielokulturowości i wielojęzyczności.

- ORE we współpracy z MZ i MPiPS opracował i opublikował w wersji elektronicznej *Zbiór przepisów prawnych dotyczących uprawnień dzieci i młodzieży niepełnosprawnych i ich rodzin. Samorządy i administracja rządowa na rzecz osób niepełnosprawnych*. Publikacja jest próbą całościowego spojrzenia na przepisy prawne regulujące funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w obszarze oświaty, zdrowia i pomocy społecznej.

- Publikacja *Samorządy i administracja rządowa na rzecz osób niepełnosprawnych. Informator dla rodziców dotyczących uprawnień dzieci z niepełnosprawnością* przedstawia warunki prawne, jakie są stworzone, by pomoc dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością była bardziej dostępna i efektywna.

- Zespół Adaptacji Podręczników od 2010 r. realizuje zadanie polegające na adaptacji, wydruku i przekazywaniu podręczników i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych, w tym zamieszkałych na wsi.

Poddziałanie 1.8.3 Rozwijanie różnych form współpracy z rodzicami wszystkich uczniów: edukacja w zakresie kompetencji wychowawczych, angażowanie ich do aktywnych działań na rzecz szkoły oraz wspólne poszukiwanie nowych form udziału rodziców w życiu szkoły.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach zadania dotyczącego promowania odpowiednich wzorców życia rodzinnego opartych na wzajemnej pomocy, szacunku, partnerstwie, umiejętności rozwiązywania konfliktów bez przemocy, ORE upowszechniał program *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców*. Program ma na celu zwiększanie kompetencji wychowawczych rodziców i nauczycieli oraz uświadomienie im, że budowanie silnej więzi między dorosłymi a dziećmi to najważniejszy czynnik chroniący przed zachowaniami problemowymi. Uczy również, jak dorośli powinni wprowadzać zdrową dyscyplinę i prawidłowo reagować na niewłaściwe zachowania dziecka, bez stosowania kar, w tym fizycznych.

W 2013 r. ramach Programu zrealizowano:

- szkolenia 8 rad pedagogicznych (**195 nauczycieli z terenów wiejskich**) w ramach programu *Jak sobie radzić z prowokacyjnymi zachowaniami uczniów. Metoda konstruktywnej konfrontacji*,

- szkolenia w ramach programu *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców*:

a) dla 374 grup – 3.885 rodziców; 815 nauczycieli z 602 placówek,

b) dla kadry pedagogicznej: 54 grupy dla 791 osób z 163 placówek.

Ponadto kadra pedagogiczna szkół i placówek mogła korzystać z poradnika dotyczącego zjawiska przemocy w rodzinie pn. *Przemoc w rodzinie wobec dziecka. Procedury interwencyjne w szkole*. Poradnik zawiera opracowania przygotowane przez zespół profesjonalistów na temat różnych aspektów krzywdzenia dzieci w rodzinie – rozpoznawania, zapobiegania i przeciwdziałania skutkom przemocy wobec

dziecka. Szczegółowo omawia formy krzywdzenia dzieci, charakterystyki ofiar i sprawców, konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie. Zawiera także opis regulacji prawnych i możliwości interwencji podejmowanych przez szkoły i placówki oświatowe oraz wzory pism procesowych. Zorganizowano dwie edycje szkolenia dla psychologów i pedagogów szkolnych, którego celem było poszerzenie kompetencji w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec ucznia na terenie szkoły poprzez:

- poszerzenie wiedzy z zakresu definiowania zjawiska przemocy i krzywdzenia dzieci w rodzinie;
- nabycie umiejętności uruchamiania procedury *Niebieskie Karty* w oświacie;
- pogłębienie umiejętności rozpoznawania sytuacji związanych z przemocą, przeprowadzaniem interwencji i psychologicznej pomocy ofiarom przemocy.

Poddziałanie 1.8.4 Popularyzacja i ochrona lokalnej kultury ludowej, w szczególności poprzez przekaz umiejętności i tradycji w formie warsztatów, plenerów, szkoleń, również w formie tzw. „szkół tradycji”, tworzenie kolekcji sztuki ludowej, organizację wystaw, konkursów, przeglądów i festiwali, podtrzymywanie i upowszechnianie lokalnych gwar.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zgodnie z zapisami i harmonogramem Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej „MKiDN”) realizowało działania w ramach programu Ministra *Dziedzictwo kulturowe, priorytet 3. Kultura Ludowa*.

Powyższy program skierowany był w szczególności do mieszkańców obszarów wiejskich, społeczności lokalnych, w tym do dzieci i młodzieży. Jego celem było wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie, dokumentowanie i przekaz autentycznych wartości kultury tradycyjnej, z uwzględnieniem elementów podlegających lokalnym i społecznym zmianom, a także promowanie różnorodnych form popularyzacji kultury ludowej. Projekty wspierane przez MKiDN w zakresie kultury ludowej realizowane były przez jednostki samorządu terytorialnego, samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, podmioty gospodarcze oraz związki kościelne i wyznaniowe.

Poddziałanie 1.8.5 Rozwój i upowszechnienie sportu na obszarach wiejskich, w tym wśród dzieci i młodzieży.

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Upowszechnianie kultury fizycznej w środowisku wiejskim jest jednym z priorytetów MSiT, w ramach realizacji zadania *promowanie i wspieranie rozwoju sportu dla wszystkich*, m.in. poprzez:

- stymulowanie mieszkańców obszarów wiejskich do udziału w różnych formach sportowej aktywności, w dążeniu do niwelowania różnic w stanie zdrowia i sprawności fizycznej,

- tworzenie możliwości dostępu do sportu dla ogółu społeczeństwa z terenów wiejskich,
- tworzenie warunków do wartościowego spędzania wolnego czasu, w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- wyrównywanie szans, zapobiegania marginalizacji i patologiom społecznym.

W 2013 r. zadania kierowane do środowisk wiejskich realizowane były w następujących obszarach:

- a) sport dzieci i młodzieży – rozbudzanie zainteresowań i wdrożenie od najmłodszych lat do systematycznego aktywnego uczestnictwa we wszystkich formach kultury fizycznej,
- b) sport dla wszystkich – systemowe podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności i nawyków sportowych, tworzenie warunków do realizacji własnych ambicji, na miarę posiadanych zdolności, chęci i warunków materialnych.

Działanie 1.9 Tworzenie warunków do podejmowania przez uczniów nauki poza miejscem zamieszkania i eliminowanie barier dostępu do edukacji.

Poddziałanie 1.9.1 Stworzenie systemu pomocy materialnej dla uczniów pobierających naukę poza miejscem zamieszkania.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach programu *Wyprawka szkolna* pomoc udzielana była na dofinansowanie do zakupu podręczników szkolnych dla uczniów pochodzących z rodzin o niskich dochodach, którzy w roku szkolnym 2013/2014 podjęli naukę w klasie I-III szkoły podstawowej, V klasie szkoły podstawowej oraz klasie II szkoły ponadgimnazjalnej. Program obejmował również uczniów odpowiednich klas szkół artystycznych oraz szkół prowadzonych przez ministrów, a także uczniów niepełnosprawnych. Zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.) kryterium dochodowe wynosiło do 30 września 2012 r. 351 zł netto na osobę w rodzinie, natomiast od 1 października 2012 r. – 456 zł. W przypadku kryteriów zawartych w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, z późn. zm.) zmiana nastąpiła 1 listopada 2012 r. z 504 zł netto na osobę w rodzinie do kwoty 539 zł.

Podniesienie wymienionych kwot było m.in. jednym z powodów zwiększenia środków przeznaczonych na *Wyprawkę szkolną* w 2013 r. W programie założono, że wg kryterium dochodowego wynikającego z ustawy o świadczeniach rodzinnych z programu będzie mogło skorzystać ok. 25,7% uczniów klas pierwszych szkoły podstawowej, zaś wg kryterium dochodowego wynikającego z ustawy o pomocy społecznej 18,8%. Dodatkowo do pomocy mogli być zgłoszeni uczniowie, u których ww. dochód przekraczał zaprezentowane kwoty, jednakże nie więcej niż 5% uczniów w poszczególniej gminie z klas objętych programem.

W porównaniu z latami 2010-2012 wprowadzono do programu *Wyprawka szkolna* nową kategorię uczniów objętych pomocą, tj. dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym.

W porównaniu do programu z 2012 r. podwyższono dofinansowanie do kosztów zakupu kompletu podręczników od 11% do 44%.

Wzrost kwoty dofinansowania do podręczników, w stosunku do 2012 r., podyktowany był odpowiedzią na oczekiwania rodziców i uczniów dotyczących włączenia do programu podręczników do nauki języków obcych, konstrukcją części podręczników zawierających program podstawowy i rozszerzony oraz dofinansowaniem do zeszytów ćwiczeń, które w przypadku uczniów klas I-III stanowią integralną część kupowanego zestawu (tzw. boxy).

Program *Wyprawka szkolna* był finansowany z rezerwy celowej budżetu państwa nr 26 „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna”.

MEN przygotowując program zakładało, że maksymalna kwota, jaka zostanie wydatkowana na jego realizację, może sięgnąć 179.496.025 zł.

Z zebranych danych wynika, że z programu skorzystało mniej uczniów niż oczekiwano, mimo zwiększonego kryterium dochodowego dla uczniów klas pierwszych oraz weryfikacji kwot dochodów uprawniających do ubiegania się o pomoc wynikających z ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o świadczeniach rodzinnych. Z planowanych 133.115 uczniów klasy pierwszej do programu włączono 79.999 uczniów, z 173.764 uczniów klas II-III objęto pomocą 140.565 uczniów, z 84.514 uczniów klas V – 67.587 z 99.094 uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych 32.030. W 2013 r. w dalszym ciągu widać znacząco mniejsze zainteresowanie pomocą uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz stabilizację liczby uczniów otrzymujących pomoc w pozostałych klasach. Jednocześnie widoczne było zróżnicowanie odsetka uczniów objętych pomocą w poszczególnych województwach kraju (dane bez uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego).

Zgodnie z założeniami programu w budżecie państwa wyodrębniono środki w wysokości 179.496.025 zł, z których na wniosek poszczególnych wojewodów oraz ministrów uruchomiono 119.820.590 zł, co stanowiło 66,75% zaplanowanych środków. Zgodnie ze sprawozdaniami przesłanymi przez wojewodów oraz ministerstwa ostatecznie wydatkowano środki w wysokości 98.046.604,18 zł, co stanowi 81,83% środków uruchomionych oraz 54,62% środków zaplanowanych.

Pomoc udzielana była na dofinansowanie do zakupu podręczników szkolnych dla uczniów pochodzących z rodzin o niskich dochodach zarówno z obszarów wiejskich, jak i z miast.

Świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (rozdział 8a „*Pomoc materialna dla uczniów*”), uczniowie mogą otrzymać wsparcie w formie stypendiów i zasiłków szkolnych.

Tabela 7. Wysokość pomocy materialnej w 2013 r.

naliczona dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	uruchomiona dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	wydatkowana dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	w tym na zasiłki szkolne w zł	udział środków własnych w realizacji wypłaty stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	liczba przyznanych stypendiów	liczba przyznanych stypendiów	liczba przyznanych zasiłków
					Styczeń – czerwiec 2013 r.	Wrzesień – grudzień 2013 r.	2013 r.
402.691.943,32 zł	399.798.665,71 zł	369.069.558,62 zł	4.810.784,68 zł	109.370.857,47 zł	489.311	511.085	14.823

Poddziałanie 1.9.2 Tworzenie warunków do rozwijania i usprawniania systemu dowożenia uczniów z obszarów wiejskich do szkół oraz innych placówek oświatowych, w tym również uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z uwzględnieniem możliwości korzystania przez nich z zajęć pozalekcyjnych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek, itp.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Art. 14a i art. 17 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* zawierają przepisy regulujące zasady dowożenia dzieci do przedszkoli i szkół, w tym także zasady dowożenia do przedszkoli i szkół dzieci niepełnosprawnych. Przepisy te obowiązują od 22 kwietnia 2009 r. i są realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego.

Poddziałanie 1.9.3 Tworzenie warunków do dostosowania działania świetlic szkolnych do potrzeb edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Świetlica szkolna organizowana jest dla uczniów, którzy muszą dłużej przebywać w szkole ze względu na czas pracy ich rodziców (prawnych opiekunów), organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia uczniowi opieki w szkole.

Zgodnie z danymi otrzymanymi z SIO systematycznie wzrasta liczba nauczycieli zatrudnionych w świetlicach szkolnych, co wynika ze wzrostu zapotrzebowania rodziców uczniów – szczególnie w młodszym wieku szkolnym – na zapewnienie przez szkołę zajęć o charakterze wychowawczo-opiekuńczym.

Podstawą prawną organizowania zajęć świetlicowych w okresie objętym sprawozdaniem stanowiły:

- art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. *w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół* (Dz. U. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).

W roku szkolnym 2013/2014 w świetlicach zatrudnionych było 33.069 nauczycieli, **w tym w świetlicach w szkołach wiejskich – 13.262.**

Poddziałanie 1.9.4 Kształcenie umiejętności społecznych i życiowych uczniów, kształtowanie właściwych relacji w kontaktach międzyludzkich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

ORE przygotował i upowszechnił materiały z zakresu kształtowania umiejętności życiowych (psychospołecznych) uczniów w praktyce szkolnej, takich jak ocena ryzyka podejmowania decyzji, nawiązywania pozytywnych kontaktów interpersonalnych. Scenariusze do realizacji zagadnień z obszaru profilaktyki dostępne są na stronie internetowej ORE: www.ore.edu.pl.

Zadanie było również realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego – organy prowadzące szkoły.

Poddziałanie 1.9.5 Tworzenie punktów wyrównywania braków w nauce oraz przygotowania do lekcji, jako formy pomocy uczniom, poza siedzibą szkoły.

Zadanie było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego – organy prowadzące szkoły.

Poddziałanie 1.9.6 Realizacja ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.) w zakresie wsparcia dochodowego rodzin z dziećmi na utrzymaniu poprzez system świadczeń rodzinnych i funkcjonujące w ramach tego systemu świadczenia (dodatki do zasiłku rodzinnego) związane z edukacją dzieci, w tym dzieci z terenów wiejskich.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W ramach systemu świadczeń rodzinnych, mającego na celu wsparcie materialne rodzin z dziećmi na utrzymaniu znajdujących się w relatywnie trudnej sytuacji, funkcjonują m.in. dodatki do zasiłku rodzinnego związane z edukacją dzieci, tj.: dodatek z tytułu:

- podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania, w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły w wysokości 90 zł miesięcznie na dziecko w przypadku dziecka lub osoby uczącej się, legitymującej się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności, albo w związku z dojazdem z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły w wysokości 50 zł miesięcznie na dziecko (nie przysługuje on w lipcu i sierpniu),
- rozpoczęcia roku szkolnego, przysługujący raz w roku, w związku z rozpoczęciem roku szkolnego albo rocznego przygotowania przedszkolnego – w wysokości 100 zł na dziecko,

– kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego – w wysokości 60 zł miesięcznie na niepełnosprawne dziecko w wieku do ukończenia 5. roku życia oraz 80 zł miesięcznie na niepełnosprawne dziecko w wieku powyżej 5. roku życia do ukończenia 24. roku życia. Warunkiem nabycia prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do niego jest spełnianie określonego ustawą kryterium dochodowego.

Od 1 listopada 2012 r., w związku z ustawową weryfikacją, wzrosły kwoty zasiłków rodzinnych, do kwoty odpowiadającej 40% wartości koszyka żywnościowego dla danej grupy wiekowej ustalonej w badaniach prognozy wsparcia dochodowego rodzin (badanie Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych), tj. miesięcznie do 77 zł na dziecko w wieku 0-5 lat (poprzednio 68 zł), 106 zł na dziecko w wieku 6-18 lat (poprzednio 91 zł), 115 zł na dziecko w wieku 19-23 lata (poprzednio 98 zł). Równocześnie od 1 listopada 2012 r. nastąpił pierwszy etap wzrostu kwot kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń rodzinnych do 539 zł netto na osobę w rodzinie i 623 zł netto na osobę w rodzinie z niepełnosprawnym dzieckiem (poprzednio było to odpowiednio 504 zł lub 583 zł netto na osobę w rodzinie). Od 1 listopada 2014 r. nastąpił drugi etap wzrostu kwot kryteriów dochodowych do odpowiednio 574 i 664 zł na osobę w rodzinie).

Tabela 8. Liczba dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z edukacją oraz wydatki na ten cel w 2013 r.

Wyszczególnienie	Przeciętna miesięczna liczba wypłaconych świadczeń (w tys.)	Wydatki na świadczenia ogółem (w tys. zł)
dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania	239,9	154.242
dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego*	1.724	172.398
dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	145	133.163

*w przypadku wypłacanego raz w roku dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku podano liczbę wypłaconych świadczeń ogółem.

Źródło: dane ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu świadczeń rodzinnych gromadzonych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej za 2013 r.

Nie jest prowadzona statystyka dotycząca liczby poszczególnych rodzajów dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z edukacją dzieci i kwot na nie wydatkowanych w zależności od miejsca zamieszkania rodzin je otrzymujących (w tym rodzin zamieszkałych na obszarach wiejskich). Powyższe świadczenia finansowane są ze środków budżetu państwa ujętych w budżetach poszczególnych wojewodów, które to w formie dotacji celowej przekazywane są gminom bezpośrednio przyznającym i wypłacającym te dodatki.

Priorytet 2

Optymalne wykorzystanie i wzmocnienie istniejącego potencjału szkoły i środowiska lokalnego

W ramach priorytetu 2 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 2.1 Rozwój bazy dydaktycznej szkół i placówek położonych na obszarach wiejskich.

Poddziałanie 2.1.1 Doposażenie szkolnych pracowni przedmiotowych.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W 2013 r. na doposażenie pracowni szkół prowadzonych przez MRiRW przeznaczono 3.089 tys. zł ze środków budżetowych. Łącznie w latach 2008-2013 przeznaczono na ten cel 11.323 tys. zł ze środków budżetowych.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednostki szkolnictwa artystycznego stopnia podstawowego i średniego znajdujące się na obszarach wiejskich realizowały działania przedstawione w poniższej tabeli nr 9.

Tabela 9. Działania jednostek szkolnictwa artystycznego stopnia podstawowego i średniego – wysokość środków przeznaczonych na zakup pomocy dydaktycznych i komputerów

L.p.	Nazwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Działania
1.	Zespół Szkół Artystycznych w Zakopanem – filia w Poroninie	-	-	15.100 zł	-	13.558 zł	4.950 zł	zakup pomocy dydaktycznych
2.	Państwowa szkoła Muzyczna I i II st. w Nowym Sączu – filia w Szalowej	-	-	1.500 zł	4.000 zł	-	-	zakup pomocy dydaktycznych
3.	Liceum Plastyczne w Nowym Wiśniczu	2.623 zł	2.050 zł	4.150 zł	5.450 zł	20.888 zł	42.545 zł	zakup komputerów - w roku 2012 uruchomiono nowy kierunek (fotografia) i oprócz komputerów kupiono aparaty fotograficzne i projektory
4.	Państwowe Liceum Plastyczne w Nałęczowie	-	-	-	2.427 zł	15.000 zł	8.118 zł	zakup komputerów
5.	Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Grajewie – filia w Szczuczynie i Goniądzu	-	3.230 zł	-	832 zł	3.440 zł	1.850 zł	zakup pomocy dydaktycznych
6.	Liceum Plastyczne w Supraślu	1.795 zł 11.175 zł 17.995 zł	17.022 zł 30.559 zł -	- - -	- - -	16.680 zł 41.954 zł -	48.575 zł 29.658 zł -	- zakup komputerów - zakup sprzętu fotograficznego - zakup programów graficznych

Poddziałanie 2.1.2 Doposażenie bibliotek szkolnych.

Zadanie było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego – organy prowadzące szkoły.

Poddziałanie 2.1.3 Rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej.

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Ministerstwo Sportu i Turystyki w 2013 r. realizowało programy inwestycyjne ukierunkowane na następujące obszary:

- infrastrukturę sportu powszechnego, przyczyniającą się do ogólnego rozwoju i promowania kultury fizycznej *Wojewódzkie wieloletnie programy rozwoju bazy sportowej i Program rozwoju inwestycji sportowych*;
- infrastrukturę sportu szkolnego, której założeniem jest rozwój inwestycji przyszkolnych, przyczyniających się do poprawy warunków prowadzenia zajęć wychowania fizycznego w szkołach i placówkach oświatowych *Program rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej*;
- infrastrukturę umożliwiającą rozwój sportu wyczynowego oraz organizowanie imprez sportowych o randze krajowej i międzynarodowej *Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu*;
- inwestycje odtworzeniowe polegające na wsparciu odbudowy lub remontów obiektów sportowych uszkodzonych wskutek klęsk żywiołowych.

W ramach powyższych programów inwestycyjnych w 2013 r. prowadzono łącznie 751 umów o dofinansowanie inwestycji polegających na budowie, przebudowie lub remontach obiektów sportowych. Realizacja wielu z tych inwestycji wpisuje się w zakres działania 2.1.3 i **prowadzona była na terenach wsi i małych miasteczek, nieprzekraczających 5 tys. mieszkańców**. Spośród tej liczby do końca grudnia 2013 r. zakończono i rozliczono realizację 233 zadań inwestycyjnych. Dofinansowanie inwestycji sportowych udzielane było ze środków państwowego funduszu celowego – Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej. W 2013 r. wydatkowano na ten cel kwotę 312.693 tys. zł. Dla MSiT niezwykle istotnym obszarem działań jest rozwijanie i popularyzacja sportu, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. W celu wzmocnienia dotychczas podejmowanych działań w tym obszarze, w 2013 r. wdrożono dwa nowe programy inwestycyjne, w ramach których inwestorzy (w przeważającej większości samorządy terytorialne) mają możliwość aplikowania o wsparcie finansowe na inwestycje związane z rozbudową i modernizacją bazy sportowej.

Program rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej zakładał budowę nowych lub modernizację istniejących obiektów sportowych zlokalizowanych w szkołach lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Celem realizowanych inwestycji była wyraźna poprawa warunków prowadzenia zajęć wychowania fizycznego w szkołach. Nacisk położony był na bezpieczny, wielofunkcyjny i nowoczesny charakter powstałych obiektów, co może być bodźcem do aktywnego korzystania z nich i systematycznego uprawiania sportu przez dzieci i młodzież szkolną. W ramach tego programu budowane lub modernizowane były m.in. pełnowymiarowe sale gimnastyczne, przyszkolne hale

sportowe, boiska wielofunkcyjne, siłownie plenerowe, a także niezbędna infrastruktura towarzysząca, np. zaplecza sanitarno-szatniowe czy łączniki.

Program rozwoju inwestycji sportowych miał na celu ogólną rewitalizację bazy sportowej i przeciwdziałanie procesom utraty wartości użytkowej obiektów sportowych znajdujących się w niedostatecznym stanie technicznym. Niezmiernie istotnym aspektem było utrzymywanie wysokiego standardu istniejących zasobów infrastrukturalnych, stanowiących ogromny potencjał rozwoju bazy sportowej, poprzez ich modernizację i gruntowne remonty. Program uwzględniał także zróżnicowane możliwości finansowe i organizacyjne podmiotów. Wielokrotnie bowiem budowę nowego obiektu sportowego przez samorządy lub inne jednostki ograniczają bariery finansowe lub przestrzenne, natomiast istnieje możliwość wykorzystania i zmodernizowania zasobów już istniejących.

Wśród realizowanych inwestycji, oprócz kompleksowych remontów i modernizacji całych obiektów sportowych (kubaturowych oraz obiektów zewnętrznych), dofinansowywano także pojedyncze elementy infrastruktury, niezbędne do jej prawidłowej i bezpiecznej eksploatacji, np. remont ogrodzenia, wymiana nawierzchni sportowych, modernizacja systemu nawadniania, itp. Wiele spośród realizowanych w ramach programu inwestycji stanowiło modernizację szkolnej infrastruktury sportowej, służącej jednocześnie klubom sportowym. Część projektów prowadziła także do podwyższenia poziomu sanitarnego zapleczy sanitarno-szatniowych obiektów sportowych.

Tabela 10. Syntetyczne zestawienie zrealizowanych w 2013 r. inwestycji w podziale na województwa

	Województwo	Wojewódzkie wieloletnie programy rozwoju bazy sportowej	Program rozwoju inwestycji sportowych	Program rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej	Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu
1	dolnośląskie	24*	3	24	4
2	kujawsko-pomorskie	20	4	3	5
3	lubelskie	46	4	8	4
4	lubuskie	16	2	1	0
5	łódzkie	30	5	7	6
6	małopolskie	38	8	19	4
7	mazowieckie	78	3	14	5
8	opolskie	31	2	3	2
9	podkarpackie	46	14	16	0
10	podlaskie	21	1	5	0
11	pomorskie	19	5	5	4
12	śląskie	33	14	25	6

13	świętokrzyskie	17	4	1	0
14	warmińsko-mazurskie	22	3	4	3**
15	wielkopolskie	20	9	4	5
16	zachodniopomorskie	14	5	0	3
Ogółem		475	86	139	51

* w tym zakończona i rozliczona 1 inwestycja w ramach realizowanego w poprzednich latach programu Budowa boisk wielofunkcyjnych ogólnie dostępnych dla dzieci i młodzieży ** w tym 1 inwestycja odtworzeniowa

Liczba realizowanych inwestycji sportowych przy wsparciu finansowym ze strony MSiT odzwierciedla olbrzymie zapotrzebowanie w tym obszarze. Pomimo tak dużej liczby zadań realizowanych w 2013 r. należy zaznaczyć, że pula środków FRKF przeznaczona na inwestycje sportowe pozostaje nieproporcjonalnie mniejsza w stosunku do zgłaszanej przez inwestorów skali potrzeb. Dla przykładu, w 2013 r. w ramach *Programu rozwoju inwestycji sportowych* do Ministerstwa złożono 195 wniosków o dofinansowanie zadań inwestycyjnych, a w ramach *Programu rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej* – 207.

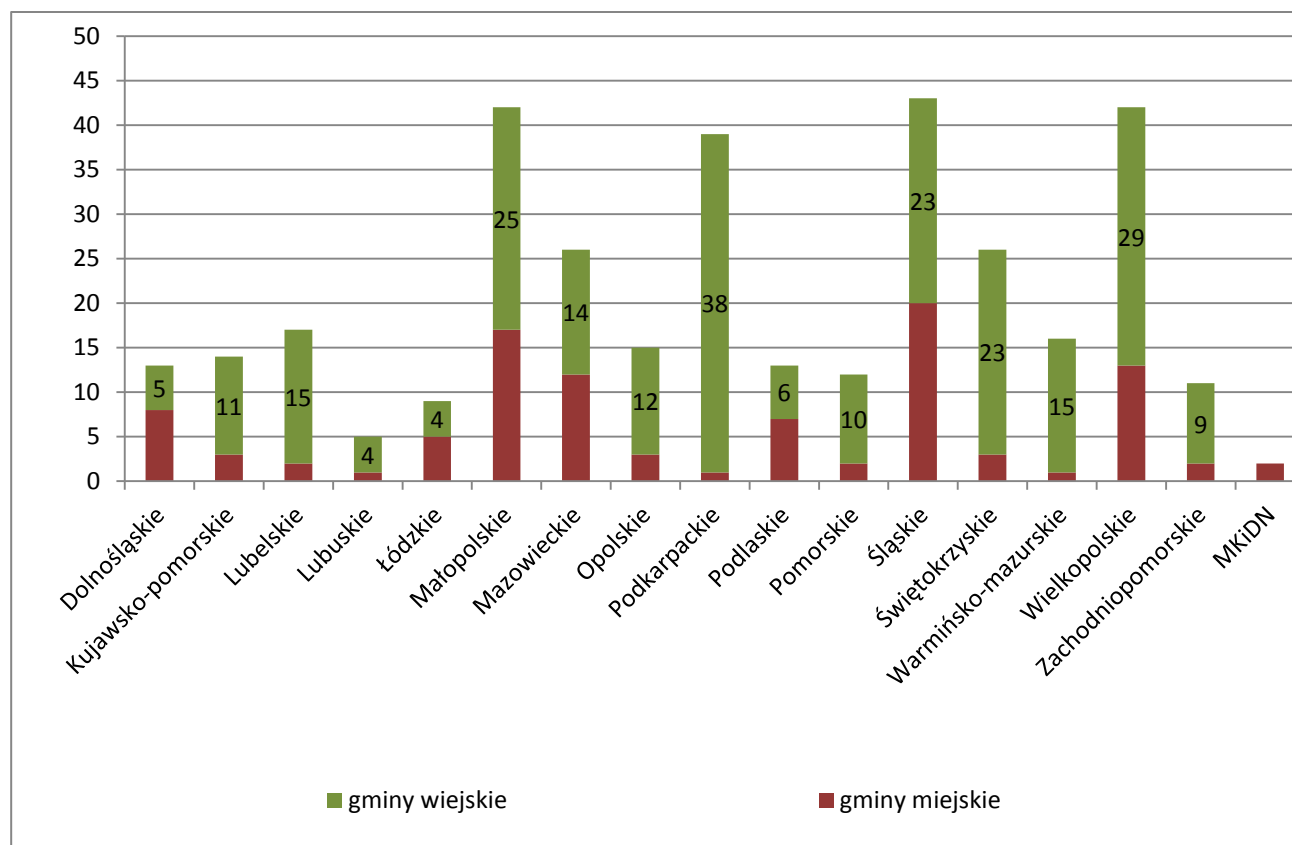
Poddziałanie 2.1.4 Zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w związku z obniżeniem wieku spełniania obowiązku szkolnego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Program „Radosna szkoła” jest spójny z Programem Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013. Jednym z głównych kryteriów oceny wniosków oraz przyznawania środków w ramach programu „Radosna szkoła” jest: „wyrównywanie dostępu do edukacji uczniów z obszarów wiejskich”. Na potrzeby tego programu zdefiniowano obszary wiejskie w następujący sposób: „przez obszary wiejskie należy rozumieć tereny położone poza granicami administracyjnymi miast oraz miasta liczące poniżej 5 tys. mieszkańców”.

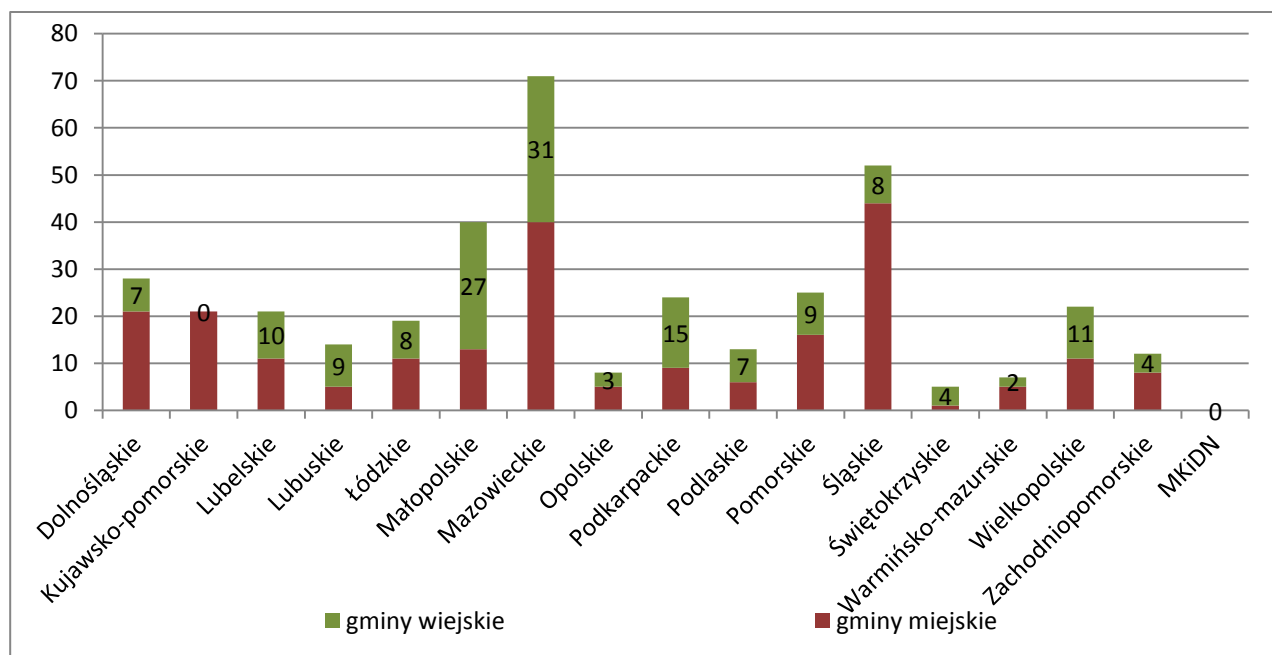
Zgodnie z zasadami, szkoły położone na obszarach wiejskich są uprzywilejowane – w pierwszej kolejności otrzymują wsparcie finansowe, pod warunkiem prawidłowego złożenia wniosku. Powołane przez wojewodów zespoły oceniają wnioski gmin miejskich dopiero po wyczerpaniu wniosków gmin wiejskich. W piątej edycji programu wśród 345 szkół, które w 2013 r. wyposażyły w pomoce dydaktyczne miejsca zabaw w szkołach, **aż 243 szkoły (70%) znajdowały się na obszarach wiejskich**. Spośród 382 szkół, które w 2013 r. utworzyły lub zmodernizowały szkolne place zabaw, **155 szkół (41%) znajdowało się na obszarach wiejskich**.

Wykres 3. Udział gmin w programie „Radosna szkoła” w podziale na gminy wiejskie i miejskie – wsparcie finansowe na zakup lub zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych

Źródło: Analiza sprawozdań wojewodów oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za rok 2013

Wykres 4. Udział gmin w programie „Radosna szkoła” w podziale na gminy wiejskie i miejskie – wsparcie finansowe na utworzenie lub modernizację albo zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji szkolnych placów zabaw

Źródło: Analiza sprawozdań wojewodów oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za rok 2013

Udział w programie z pewnością ułatwia szkołom położonym na obszarach wiejskich wczesne diagnozowanie deficytów rozwojowych oraz deficytów wynikających z zaniedbań środowiskowych wśród dzieci, a następnie podejmowanie działań usprawniających i stymulujących wszechstronny rozwój dziecka. Miejsca zabaw wyposażone w nowoczesne i kolorowe materace, pufy czy klocki pozytywnie wpływają na proces wyrównywania szans edukacyjnych dzieci pochodzących z różnych środowisk, w tym z obszarów wiejskich.

Również nowe, szkolne place zabaw to inwestycje, które przyczyniają się do poprawy infrastruktury rekreacyjno-sportowej w szkołach położonych na obszarach wiejskich. Otrzymane wsparcie finansowe ułatwiło szkołom położonym na obszarach wiejskich dostosowanie się do zaleceń zawartych w nowej podstawie programowej kształcenia ogólnego. Place zabaw uatrakcyjniły edukację szkolną, umożliwiły organizację zajęć ruchowych zgodnych z naturalnymi potrzebami rozwojowymi dzieci. Udział w programie gwarantuje uczniom szkół położonych na obszarach wiejskich dostęp do edukacji wysokiej jakości. Nowoczesne, dostosowane do wieku dzieci urządzenia rekreacyjne i pomoce dydaktyczne mają zachęcać rodziców dzieci sześciolletnich do podjęcia decyzji o rozpoczęciu realizowania obowiązku szkolnego przez ich dziecko.

Wskaźniki efektów realizacji programu w latach 2009-2013

Zgodnie z uchwałą efekty realizacji programu na terenie województwa są monitorowane za pomocą następujących wskaźników:

- 1) stosunek liczby szkół, w których miejsca zabaw są dostosowane do potrzeb i liczby dzieci w młodszym wieku szkolnym, do liczby szkół, które mogą wziąć udział w programie (tabela 14, kolumna 3);
- 2) stosunek liczby szkół, na terenie których szkolne place zabaw są dostosowane do potrzeb i liczby dzieci w młodszym wieku szkolnym, do liczby szkół, które mogą wziąć udział w programie (tabela 14, kolumna 5);
- 3) stosunek liczby szkół położonych na obszarach wiejskich, na terenie, których w ramach programu zostały utworzone lub zmodernizowane szkolne place zabaw, do łącznej liczby szkół, na terenie których w ramach programu zostały utworzone lub zmodernizowane szkolne place zabaw (tabela 14, kolumna 8).

Tabela 14. Wskaźniki efektów realizacji programu „Radosna szkoła” od roku 2009 do 2013 włącznie

Województwo	Liczba szkół uprawnionych do udziału w Programie w latach 2009 - 2013	Liczba szkół, w których miejsca zabaw w ramach Programu są dostosowane do potrzeb i liczby dzieci w młodszym wieku szkolnym	Wskaźnik efektów realizacji szkolnych miejsc zabaw w szkołach w ramach Programu	Liczba szkół, na terenie których szkolne place zabaw są dostosowane do potrzeb i liczby dzieci w młodszym wieku szkolnym	Wskaźnik efektów realizacji szkolnych placów zabaw w ramach Programu	Liczba szkół, w których zostały utworzone lub zmodernizowane szkolne place zabaw	Liczba szkół położonych na obszarach wiejskich, na terenie których zostały utworzone lub zmodernizowane szkolne place zabaw	Wskaźnik efektów realizacji szkolnych placów zabaw na obszarach wiejskich w ramach Programu
	1.	2.	3. (2/1)	4.	5. (4/1)	6.	7.	8. (7/6)
Dolnośląskie	795	710	89%	193	24%	201	84	43%
Kujawsko-pomorskie	690	683	99%	200	29%	96	21	22%
Lubelskie	987	956	97%	311	32%	210	120	57%
Lubuskie	327	320	98%	75	23%	81	46	57%

Łódzkie	844	790	94%	258	31%	179	50	28%
Małopolskie	1 470	1 332	91%	721	49%	335	243	64%
Mazowieckie	1 752	1 548	88%	325	19%	528	121	26%
Opolskie	390	356	91%	60	15%	60	25	5%
Podkarpackie	1 097	1 073	98%	236	22%	191	114	60%
Podlaskie	424	412	97%	215	51%	100	34	34%
Pomorskie	682	626	92%	183	27%	177	80	45%
Śląskie	1 197	1 151	96%	568	47%	332	65	20%
Świętokrzyskie	608	578	95%	128	21%	71	46	65%
Warmińsko-mazurskie	535	460	86%	81	15%	81	43	53%
Wielkopolskie	1 259	1 111	88%	229	18%	263	141	4%
Zachodnio-pomorskie	477	438	92%	111	23%	111	33	31%
MKiDN	23	19	83%	19	83%	15	0	0%
Razem	13 557	12 563	93%	3 913	29%	3 031	1 266	36%

Dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz analiza sprawozdań wojewodów i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za rok 2013

Aby wskaźniki były czytelne, dla potrzeb sprawozdawczych od początku realizacji programu wyrażane są one w procentach.

Działanie 2.2 Przygotowanie obudowy programowej kształcenia ukierunkowanej na zapewnienie zgodności kształcenia z potrzebami gospodarki rynkowej i społeczeństwa wiedzy.

Poddziałanie 2.2.1 Modernizacja treści i metod kształcenia – doskonalenie podstaw programowych ukierunkowane na potrzeby zmieniającego się rynku pracy, w tym skuteczne podnoszenie kompetencji kluczowych (znajomości języków obcych, podstaw przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo-matematycznych, ICT).

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Od 1 września 2012 r. rozpoczął się proces wdrażania zmian w kształceniu zawodowym, a co za tym idzie zmianie uległa podstawa programowa kształcenia w zawodach (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy

programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. poz. 184), w ramach projektu systemowego *Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach* realizowanego w latach 2012-2015 przez KOWEŻiU, w 2013 r. przeprowadzono pierwszy etap monitorowania procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach między innymi w celu wypracowania propozycji dotyczących jej doskonalenia. Ponadto, aby wesprzeć szkoły i placówki we wdrażaniu nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach, przeprowadzono szkolenia dla kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz placówek doskonalenia nauczycieli.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W roku szkolnym 2012/2013 i 2013/2014 MRiRW w prowadzonych przez siebie szkołach monitorował i wspierał zmiany wynikające z nowej organizacji kształcenia zawodowego. KCER w Brwinowie doskonał plany i programy nauczania dla zawodów kształconych w szkołach rolniczych według nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach oraz szkolił nauczycieli w zakresie przygotowania do zmian wprowadzonych w systemie kształcenia zawodowego oraz nowej formy egzaminów zawodowych.

Poddziałanie 2.2.2 Przygotowanie alternatywnych modułowych programów nauczania dla zawodów oraz opracowanie obudowy dydaktycznej w postaci pakietów edukacyjnych dla ucznia i nauczyciela, w ramach projektu „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego”.

Zadanie zostało w całości zrealizowane w 2009 r.

Poddziałanie 2.2.3 Dostosowywanie oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia zawodowego do planów rozwoju regionalnego (spójność polityki edukacyjnej na obszarach wiejskich z polityką rozwoju regionu).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W szkołach prowadzonych przez MRiRW wprowadza się co roku kształcenie w nowych zawodach. Działanie to rozszerzyło regionalną ofertę edukacyjną, gdyż wnioski dyrektorów szkół uzyskały pozytywne opinie właściwych rad zatrudnienia. Od 1 września 2013 r. wydano zgodę dla 19 szkół na rozpoczęcie kształcenia w nowych zawodach, a także utworzono 4 Centra Kształcenia Ustawicznego (CKU) - łącznie 35 CKU wchodzących w skład zespołów szkół prowadzonych przez MRiRW.

Ponadto w szkołach prowadzonych przez MRiRW w 2013 r. prowadzono kształcenie w 33 kwalifikacyjnych kursach zawodowych, obejmujących głównie kwalifikację R.3 Prowadzenie produkcji rolniczej. CKU organizowały kursy umiejętności zawodowych, a także inne formy pozaszkolne umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych takich jak: kierowanie wózkami widłowymi, obsługa kombajnu czy stosowanie środków ochrony roślin.

Działanie 2.3 Wykorzystanie bazy szkolnej do prowadzenia działalności oświatowej, kulturalnej, sportowej, informacyjnej oraz edukacji ekologicznej i edukacji zdrowotnej dla mieszkańców obszarów wiejskich.

Poddziałanie 2.3.1 Stwarzanie warunków do organizowania w szkole zajęć pozalekcyjnych, kół zainteresowań, kursów, szkoleń, festynów, dyskusyjnych klubów filmowych, spotkań integrujących dzieci i rodziców itp.

Ministerstwo Środowiska

Na stronie internetowej dla dzieci i nauczycieli (<http://dzieci.mos.gov.pl>) prowadzonej przez Ministerstwo Środowiska (MŚ) stworzono i opublikowano ponad 20 scenariuszy lekcyjnych z zakresu środowiska naturalnego i jego ochrony, które mogą być wykorzystywane przez edukatorów nie tylko na lekcjach, ale także na zajęciach pozalekcyjnych, a także zamieszczano nowe materiały edukacyjne dla dzieci i ogłaszano konkursy służące edukacji przez zabawę. Wszystkie te działania były skierowane do ogółu społeczeństwa bez względu na miejsce zamieszkania. Działania edukacyjne prowadzone były w ramach projektów edukacyjnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). W ramach swojej działalności Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, zaplanowała i zorganizowała w 2013 r. ogólnopolski konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych (klasy IV-VI) pod hasłem: *Lubimy mokradła!* w dwóch kategoriach: *Woda i mokradła dla życia*, *Dom dla wodniczki*. Konkurs miał na celu podniesienie świadomości społecznej oraz edukację dzieci w zakresie potrzeby ochrony środowiska naturalnego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wodno-błotnych (Konwencja ramiarska) i wodniczki, która jest gatunkiem ptaka zagrożonym wyginięciem w skali globalnej i w celu jej ochrony zawarte zostało międzynarodowe *Porozumienie o ochronie wodniczki*. Ponadto realizacja konkursu przyczyniła się do zaangażowania szkół podstawowych w ramach zajęć lekcyjnych lub pozalekcyjnych z przedmiotu przyroda oraz fakultatywnie z przedmiotu plastyka. W konkursie wzięło udział wiele szkół z terenów wiejskich. Nagrody dla laureatów nagród I – III w dwóch kategoriach oraz 60 wyróżnień w konkursie, a także zestawy edukacyjne dla nagrodzonych szkół zostały sfinansowane ze środków NFOŚiGW. Koszt zakupu nagród i materiałów edukacyjnych wyniósł łącznie 34.181,22 zł.

Poddziałanie 2.3.2 Zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu i przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia cyfrowego w placówkach zaspokajających potrzeby edukacyjne, kulturalne i społeczne wsi, a także sprzyjanie udostępnianiu bibliotek i czytelni szkolnych oraz sal sportowych i boisk szkolnych mieszkańcom wsi.

Zadanie realizowane było przez jednostki samorządu terytorialnego.

Działanie 2.4 Opracowanie i rozpowszechnienie informacji na temat Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Poddziałanie 2.4.1 Przygotowanie informacji o niniejszym Programie i rozesłanie jej do jednostek samorządu terytorialnego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Informacje na temat realizacji w 2013 r. Programu zostały umieszczone na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej i przesłane do kuratoriów oświaty, które również umieściły je na swoich witrynach internetowych.

Poddziałanie 2.4.2 Utworzenie witryny internetowej dotyczącej niniejszego Programu. Stworzenie tematycznych portali internetowych dotyczących poszczególnych priorytetów.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Poszczególne zagadnienia Programu związane z działalnością Ministerstwa Edukacji Narodowej znajdują się na stronie internetowej resortu. Natomiast zagadnienia odpowiadające kompetencjom innych resortów znajdują się na ich stronach internetowych.

Poddziałanie 2.4.3 Zbieranie danych z poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego o realizacji programów szczegółowych wynikających z zadań przewidzianych w niniejszym Programie. Opracowywanie raportów rocznych dotyczących realizacji programów szczegółowych wynikających z niniejszego Programu.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach działania były gromadzone i analizowane, także dla potrzeb niniejszego sprawozdania, materiały dotyczące realizacji działań samorządów terytorialnych, które w podjętych inicjatywach realizowały zadania przewidziane w Programie.

Poddziałanie 2.4.4 Włączenie wojewódzkiej administracji rządowej oraz administracji samorządowej w działania na rzecz propagowania informacji o Programie Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 i wynikających z niego programów szczegółowych oraz ich realizacji – lokalne witryny internetowe, kontakty z prasą, telewizją, radiem.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wojewódzka administracja rządowa i samorządy terytorialne aktywnie włączały się w promowanie działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów Programu. Informacje o różnego typu inicjatywach lokalnych były umieszczane na stronach internetowych gmin, powiatów i województw. Trafiły one na łamy prasy o zasięgu lokalnym, ale też ogólnokrajowym. Wydarzenia związane z realizacją poszczególnych działań były nagłaśniane przez radio i telewizję, zarówno o zasięgu lokalnym jak i ogólnopolskim.

Priorytet 3

Poprawa dostępności do infrastruktury edukacyjnej, społecznej i kulturalnej

W ramach priorytetu 3 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 3.1 Wsparcie kształcenia ustawicznego na terenach wiejskich

Poddziałanie 3.1.1 Udoskonalenie i upowszechnienie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2013 r. zostały przygotowane i przekazane do urzędów pracy oraz zamieszczone na stronach internetowych publicznych służb zatrudnienia materiały informacyjne dotyczące problematyki szkoleń bezrobotnych i poszukujących pracy, tj.:

- *Szkolenia, staże i inne formy wspierania podnoszenia kwalifikacji bezrobotnych. Dane statystyczne 2008- 2012 r.* - broszura informacyjna,
- *Rejestr instytucji szkoleniowych – RIS 2012* - broszura informacyjna.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2013 r. kontynuowano wdrażanie zmian, które zaczęły funkcjonować w systemie kształcenia ustawicznego od 1 września 2012 r. wraz z wprowadzeniem reformy kształcenia zawodowego i ustawicznego. Wśród rozwiązań wprowadzonych w ramach modernizacji kształcenia zawodowego znalazła się możliwość organizowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych, prowadzonych na podstawie kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego i odrębnie potwierdzanych w zmodernizowanym systemie egzaminów zawodowych. Kwalifikacyjne kursy zawodowe ułatwiają osobom powyżej 18. roku życia nabycie lub podwyższanie kwalifikacji w bardziej elastycznym niż dotychczas systemie kształcenia ustawicznego. Z prowadzonych obserwacji wynika, że liczba kwalifikacyjnych kursów zawodowych w 2013 r. zwiększyła się w stosunku do 2012 r. W roku szkolnym 2012/2013 kształcenie na tych kursach podjęły 19.532 osoby, podczas gdy w roku szkolnym 2013/2014 uczestniczyło w nich 35.420 osób. Pierwsze efekty wprowadzenia kursów są już widoczne. Spośród osób przystępujących do egzaminu po ukończeniu tej formy kształcenia egzamin zawodowy zdaje 88% zdających.

W 2013 r. MEN prowadziło działania upowszechniające i promujące nową formę kształcenia ustawicznego jaką są kwalifikacyjne kursy zawodowe. W celu ułatwienia organizatorom kształcenia realizacji kursów na zlecenie MEN ukazał się druk *Kwalifikacyjne kursy zawodowe. Krok po kroku*. Ponadto w jednym z projektów systemowych opracowano 165 kursów multimedialnych dla wybranych efektów kształcenia z podstawy programowej kształcenia w zawodach, możliwych do wykorzystania podczas organizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Od 1 września 2012 r., tj. wraz z wejściem w życie modernizacji systemu kształcenia zawodowego wprowadzonej ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 205, poz. 1206), dokonała się znacząca zmiana w systemie kształcenia osób dorosłych, związana z nowym podejściem do kształcenia zawodowego. Podstawą tego nowego podejścia jest wyodrębnienie w zawodach z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego kwalifikacji, czyli zestawów oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza świadectwo wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji.

Osoby dorosłe i nieobjęte obowiązkiem nauki mają, jak dotychczas, możliwość uzyskania lub podwyższenia poziomu wykształcenia ogólnego w szkołach dla dorosłych (szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum ogólnokształcące). Nowością jest stworzenie możliwości uzyskania lub uzupełnienia kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w bardziej elastycznym systemie kształcenia ustawicznego, w tym na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Rodzaje form pozaszkolnych oraz warunki, organizację i tryb prowadzenia kształcenia ustawicznego w tych formach określono szczegółowo w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. *w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* (Dz. U. z 2014 r. poz. 622).

1. Kwalifikacyjny kurs zawodowy.

Jest to kurs prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji. Ukończenie tego kursu umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, w zakresie danej kwalifikacji, przeprowadzanego przez okręgową komisję egzaminacyjną. Osoba, która ukończy kwalifikacyjny kurs zawodowy i zda egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji, otrzymuje świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie. Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w określonym zawodzie będzie mogła otrzymać osoba, która posiada poziom wykształcenia wymagany dla danego zawodu (odpowiednio wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie) oraz zda egzaminy potwierdzające wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie, czyli posiada świadectwa potwierdzające uzyskanie wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie.

Kwalifikacyjne kursy zawodowe mogą prowadzić:

- publiczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- niepubliczne szkoły posiadające uprawnienia szkół publicznych, prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą;
- placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego;
- instytucje rynku pracy, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.), prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową;
- podmioty prowadzące działalność oświatową na podstawie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Na stronie KOWEziU (www.koweziu.edu.pl) udostępniono poradnik dla organizatorów kwalifikacyjnych kursów zawodowych: *Kwalifikacyjne kursy zawodowe. Krok po kroku.*

2. Kurs umiejętności zawodowych

Podobnie jak kwalifikacyjny kurs zawodowy, jest to kurs prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach. Obejmuje on jednak tylko część danej kwalifikacji w zawodzie. Osoba, która ukończyła kurs umiejętności zawodowych i podejmuje kształcenie na kwalifikacyjnym kursie zawodowym, jest zwalniana z zajęć prowadzonych w ramach kursu umiejętności zawodowych, na swój wniosek, na podstawie przedłożonego zaświadczenia o ukończeniu tego kursu. Takie rozstrzygnięcie umożliwia stopniowe osiągnięcie efektów kształcenia realizowanych na kwalifikacyjnym kursie zawodowym poprzez uczenie się na krótszych kursach umiejętności zawodowych, przy czym gwarantuje możliwość zaliczenia efektów tego kształcenia przy podejmowaniu dalszej nauki na kwalifikacyjnym kursie zawodowym. Jest to rozwiązanie wychodzące naprzeciw potrzebom osób dorosłych, podejmujących dalsze kształcenie lub doskonalenie zawodowe w trakcie pracy zawodowej.

3. Kurs kompetencji ogólnych

Kurs kompetencji ogólnych jest prowadzony według programu nauczania uwzględniającego dowolnie wybraną część podstawy programowej kształcenia ogólnego.

4. Kursy, inne niż wymienione wyżej, umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych

Dopuszczono możliwość prowadzenia przez placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego kursów umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, których program nauczania nie odnosi się do podstawy programowej kształcenia ogólnego lub podstawy programowej kształcenia w zawodach. Zwiększa to ofertę kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych, a tym samym przyczynia się do zwiększenia ich szans na rynku pracy. Nowy model kształcenia ustawicznego przewidujący zdobywanie kwalifikacji zawodowych w formach kursowych odpowiada z jednej strony potrzebom współczesnego rynku pracy, charakteryzującego się wysoką dynamiką zmian, z drugiej zaś – potrzebom i możliwościom osób dorosłych. Pozaszkolne formy kształcenia ustawicznego umożliwiają zdobycie poszukiwanych na rynku pracy kwalifikacji w czasie krótszym niż w szkole. Przyczynia się to do zwiększenia mobilności zawodowej Polaków, a także stanowić będzie zachętę do udziału w edukacji ustawicznej.

Poddziałanie 3.1.2 Podejmowanie działań mających na celu lepsze wykorzystanie oraz zapewnienie trwałości rezultatów projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wszystkie projekty współfinansowane z EFS wdrażane przez ORE są w trakcie realizacji. Zapewnienie trwałości rezultatów uzyskuje się poprzez publikowanie materiałów, upowszechnianie ich w wersji elektronicznej i drukowanej oraz prowadzenie licznych ogólnopolskich szkoleń adresowanych do nauczycieli, dyrektorów, przedstawicieli władz lokalnych, przedstawicieli placówek doskonalenia nauczycieli, kuratoriów oświaty, pracowników poradni z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

W 2013 r. realizowano poddziałanie 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwa dla przedsiębiorstw* w Priorytecie VIII, którego celem jest doskonalenie pracujących osób dorosłych w formach pozaszkolnych. Wartość podpisanych umów w 2013 r. wyniosła 4.089.798.519 zł.

W 2013 r. realizowano również poddziałanie 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie*, które ma głównie na celu podnoszenie i dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb regionalnej gospodarki. Wartość podpisanych umów w 2013 r. wyniosła 1.232.820.055 zł.

Działanie 3.2 Wsparcie inicjatyw realizujących kształcenie „na odległość”, w tym e-learning.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie.

Beneficjentem projektu był KOWEZiU, środki finansowe na jego realizację wynoszą 20 mln zł i są przeznaczone na okres od 01 lipca 2009 r. do 30 czerwca 2014 r. Celem projektu jest zapewnienie sprawnego funkcjonowania kształcenia na odległość poprzez opracowanie modelu rozwiązania systemowego. W ramach realizacji projektu do końca okresu sprawozdawczego:

- opracowano koncepcję badań stanu kształcenia na odległość w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej oraz koncepcję diagnozy potrzeb edukacyjnych odbiorców kształcenia na odległość i nauczycieli. Podpisano umowę z wykonawcą usługi badawczej. Badania trwają;
- opracowany został *Projekt modelu wdrażania kształcenia na odległość w Polsce*. Wykonano recenzję projektu modelu. Zakończyła się seria konsultacji społecznych. Odbyły się warsztaty weryfikujące założenia wdrażania kształcenia na odległość w kształceniu ustawicznym;
- stworzona została koncepcja portalu *e-learningowego* wraz z platformą i repozytorium. Przeprowadzono postępowanie przetargowe i wybrano wykonawcę portalu (przeprowadzony przetarg był kluczowy dla realizacji celu projektu).

Poddziałanie 3.2.1 Opracowanie metodologii, programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny). Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Poddziałanie zrealizowane zostało w całości w 2008 r.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (CDR), funkcjonujące na podstawie ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2013 r. poz. 474), korzystając z utworzonego centrum kształcenia na odległość, w skład którego wchodzi również 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, prowadziło upowszechnianie wiedzy z wykorzystaniem nowoczesnej technologii informatycznej, bez konieczności uciążliwego dla mieszkańców obszarów wiejskich przemieszczania się. W związku z tym przygotowane zostały materiały dydaktyczne w zakresie wiedzy dotyczącej prowadzenia gospodarstwa rolnego, jak i rozwoju obszarów wiejskich. **Prowadzone przez CDR centrum kształcenia na odległość w 2013 r. objęło tą formą zdobywania wiedzy 951 rolników, nauczycieli i doradców rolnych.**

Poddziałanie 3.2.2 Opracowanie programów nauczania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na wybranych kierunkach studiów i poziomach kształcenia.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

W wyniku konkursu przeprowadzonego w 2012 r. w ramach Priorytetu IV PO KL Narodowe Centrum Badań i Rozwoju podpisało z uczelniami umowy w sprawie realizacji 35 projektów zawierających zadania związane z kształceniem na odległość (*e-learning*), m.in. opracowanie materiałów edukacyjnych do kształcenia na odległość, wzbogacenie oferty edukacyjnej o programy kształcenia *on-line*, wdrożenie programu kursów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, przygotowanie techniczne i merytoryczne platformy *e-learningowej*, uruchomienie studiów podyplomowych z użyciem technik *e-learning*. Realizacja 34 projektów rozpoczęła się w 2013 r. **Łączna liczba projektów w ramach poddziałania 3.2.2. wzrosła do 117, a kwota finansowania komponentu *e-learning* wynosi 74.621.069 zł, w tym 63.427.909 zł ze środków europejskich i 11.193.160 zł ze środków krajowych.** Nie jest możliwe określenie wysokości środków wykorzystanych na działania związane z *e-learning* w poszczególnych latach realizacji Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich, ponieważ NCBR przekazuje środki w transzach na całość projektu i nie prowadzi monitoringu w zakresie wydatkowania środków na realizację poszczególnych zadań w projekcie, w tym działań dotyczących *e-learning*, które stanowią tylko jedno z zadań lub nawet zaledwie część zadania.

Działania z zakresu *e-learning* przyczyniają się do realizacji:

- priorytetu 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, punkt e) rozwój społeczeństwa informacyjnego Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015,
- celu II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego oraz celu III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych Strategii Rozwoju Kraju 2020,

- celu 1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego oraz celu 2.2.1. Usługi edukacyjne i szkoleniowe *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*,
- celu: zwiększyć odsetek osób w wieku 30-34 lat posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40% *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020*.

Działanie 3.3 Unowocześnianie bazy technodydaktycznej do kształcenia zawodowego, w tym w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach rolniczych - realizacja projektu współfinansowanego ze środków unijnych *Wyposażenie CKU, CKP i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych*.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Poddziałanie zrealizowane zostało w całości w 2008 r.

Działanie 3.4 Wspieranie działań ułatwiających mieszkańcom wsi i obszarów wiejskich dostęp do dóbr kultury i dziedzictwa przyrodniczego.

Poddziałanie 3.4.1 Wspieranie organizacji wydarzeń i programów kulturalnych (m.in. przedstawień teatralnych, koncertów, spotkań z artystami, przeglądów, itp.).

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W 2013 r. realizowane były zadania, które mają na celu organizację różnorodnych wydarzeń kulturalnych (koncerty, spotkania z artystami etc.). Artyści, angażowani przez instytucje i organizacje pozarządowe, w ramach projektów prowadzili samodzielnie lub z animatorami kultury zajęcia edukacyjne na terenach wiejskich. W ramach programu *Edukacja kulturalna i diagnoza kultury*, priorytet I. Edukacja kulturalna dofinansowano m.in. zadania przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 11. Wybrane zadania, które zostały dofinansowane w ramach programu *Edukacja kulturalna i diagnoza kultury w 2013 r.*

Organizator	Nazwa zadania	Dotacja w zł
Europejskie Centrum Bajki im. Koziółka Matołka w Pacanowie	<i>Szkoła wyobraźni w Pacanowie</i>	50 tys.
Stowarzyszenie Kultury Teatralnej „Pieśń Kozła”	<i>Brave Kids 2013</i>	150 tys.
Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki	<i>Teatr. Poczuj to!</i>	30 tys.
Stowarzyszenie Na Pograniczu	<i>Objazdowy Dom Kultury – dziecięca świetlica artystyczna</i>	30 tys.
Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Serbskiej	<i>Ojczyzna Słowiańszczyzna – zabawy artystyczne – edycja II</i>	37 tys.

Wśród zadań, które otrzymały w ubiegłym roku pomoc finansową w ramach programu *Edukacja*, priorytet *Edukacja kulturalna* znajdowały się także działania edukacyjne, wspierające aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze (3.5.5). Młodzi uczestnicy projektów animacyjnych, wzbogacających pozaszkolną ofertę edukacyjną i prowadzonych przez profesjonalnie przygotowanych animatorów kultury, nauczycieli etc. zyskiwali możliwość rozwoju zainteresowań twórczych i artystycznych, także w sferze wykorzystania nowych technologii i mediów. Działania te są realizowane najczęściej przez podmioty działające w dużych miastach, które angażują się w animację kultury i edukację na terenach wiejskich. Przykłady przedsięwzięć:

- Fundacja Fabryka UTU w Toruniu, *Dźwiękospacery! Soundwalks!*, 50 tys.
- Fundacja Ortus, *Medialab – Obóz kultury 2013*, 80 tys.
- Studio Miniatur Filmowych Sp. z o.o, *Animacja dla każdego 2013*, 62 tys.
- Fundacja Hereditas, *Studeo et Conservo VI edycja*, 52 tys.

Ogółem z programu *Edukacja* priorytet. I. *Edukacja kulturalna* na zadania mieszczące się w zakresie działań 1.8.1, 3.4.1, 3.5.5 (także o charakterze integracyjnym – międzypokoleniowym) *Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich* wydatkowano ok. 4.400 tys. zł.

Poddziałanie 3.4.2 Organizowanie szkół letnich – wyjazdów wakacyjnych do dużych miast, w trakcie których uczniowie będą mogli pogłębić swoje zainteresowania na zajęciach warsztatowych, a także skorzystać z infrastruktury kulturalno-oświatowej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

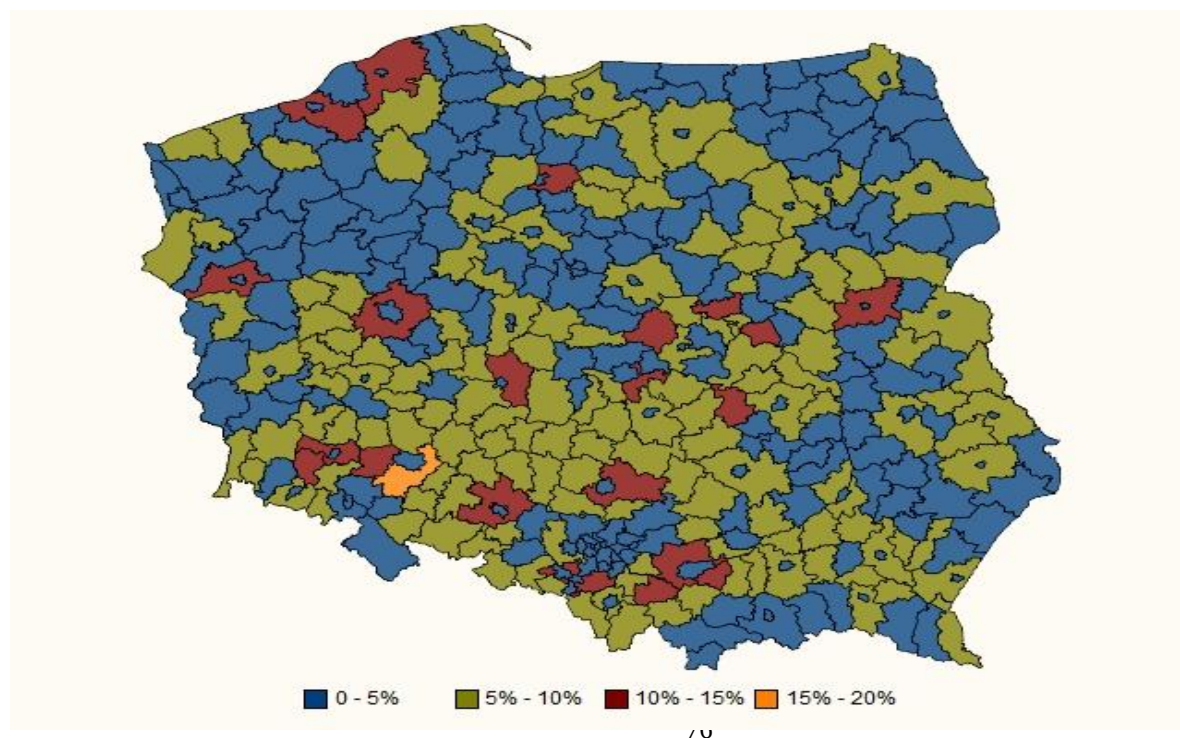
W 2013 r. z różnych form wypoczynku skorzystało łącznie w kraju i poza granicami kraju 831.795 dzieci i młodzieży szkolnej. Ze zorganizowanego wypoczynku w kraju i poza granicami kraju poza miejscem zamieszkania **skorzystało łącznie 247.227 dzieci i młodzieży szkolnej z terenów wiejskich.**

Tabela 12. Dane o wypoczynku w okresie letnich wakacji szkolnych 2013 r.

Typy szkół	Liczba uczniów uczestniczących w wypoczynku zorganizowanym w kraju (poza miejscem zamieszkania)		Liczba uczniów uczestniczących w wypoczynku zagranicznym	
	ogółem	w tym na wsi	ogółem	w tym na wsi
Szkoła podstawowa	351.695	106.483	84.284	17.873
Gimnazjum	177.372	59.795	53 341	14.034
Zasadnicza szkoła zawodowa	7.117	2.598	2.207	712
Liceum	70.679	19.890	38 667	9.755

ogólnokształcące				
Liceum profilowane	474	151	175	57
Technikum	31.694	11.344	13.144	4.165
Uzupełniające liceum ogólnokształcące	0	0	0	0
Technikum uzupełniające	24	4	6	4
Szkoła policealna	0	0	0	0
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	847	341	69	21
RAZEM	639.902	200.606	191.893	46.621

Wykres 5. Zorganizowany wypoczynek w kraju, poza miejscem zamieszkania - dzieci i młodzieży szkolnej z terenów wiejskich w rozbiciu na powiaty w ujęciu procentowym

Zgodnie z przepisem § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz. U. Nr 12, poz. 67, z późn. zm.). pierwszeństwo w korzystaniu z różnych form wypoczynku, finansowanych z budżetu państwa, mają dzieci:

- 1) będące sierotami, wychowankowie domów dziecka oraz innych placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także rodzin zastępczych,
- 2) z rodzin wielodzietnych, żyjących w trudnych warunkach materialnych,
- 3) z zaburzeniami somatycznymi potwierdzonymi zaświadczeniem lekarskim i zamieszkujące w środowisku ekologicznie zagrożonym.

Dodatkowo w 2013 r. Minister Edukacji Narodowej rekomendował kuratorom oświaty, aby przy finansowaniu lub dofinansowaniu wypoczynku dla dzieci i młodzieży priorytetowo w Roku Bezpiecznej Szkoły traktować formy wypoczynku, które:

- promują ruch i bezpieczną aktywność fizyczną,
- przewidują udział w wypoczynku dzieci z niepełnosprawnością,
- promują rozwój uzdolnień i zainteresowań (wyjazdy tematyczne).

Ponadto z informacji zawartych w sprawozdaniach otrzymanych od kuratorów oświaty wynika, że z dofinansowania do wypoczynku skorzystały dzieci, które spełniały jedno z niżej wymienionych kryteriów:

- 1) pochodziły z rodzin o niskich dochodach tj. rodzin spełniających kryterium dochodowe, o którym mowa w art. 8 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz.182, z późn. zm.),
- 2) pochodziły z rodzin dotkniętych przypadkiem losowym tj. zdarzeniem, który spowodował uszczerbek na dobrach osobistych lub majątkowych,
- 3) pochodziły z rodzin dotkniętych klęską żywiołową, której skutki zagrażały życiu lub zdrowiu dużej liczby osób.

Środki finansowe przeznaczone na wypoczynek dzieci i młodzieży planowane są corocznie w budżetach wojewodów. Z informacji przekazanych przez kuratorów oświaty wynika, że nabór dzieci, wzorem lat ubiegłych, odbywał się przy współpracy z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, gminnymi ośrodkami pomocy społecznej oraz innymi organizacjami pożytku publicznego.

Tabela 13. Wysokość środków wydatkowanych przez kuratorów oświaty na wypoczynek dzieci i młodzieży w 2013 r.

Województwo	Wysokość środków wydatkowanych	Liczba uczestników wypoczynku
Dolnośląskie	2.034.520 zł	1.999
Kujawsko- Pomorskie	1.229.336 zł	1.398
Lubelskie	2.100.251,90 zł	6.822
Lubuskie	1.972.747 zł	4.137

Łódzkie	2.479 tys. zł	6.992
Małopolskie	1.768.233,80 zł	2.875
Mazowieckie	2.482.755 zł	5.849
Opolskie	1.055.720 zł	1.492
Podkarpackie	1.735 tys. zł	3.952
Podlaskie	456.tys. zł	1.635
Pomorskie	2.211 588,11 zł	6.296
Śląskie	1.698 063,45 zł	1.524
Świętokrzyskie	1.009.tys. zł	2.771
Warmińsko - Mazurskie	1.766.393 zł	4.468
Wielkopolskie	2.499.994 zł	7.102
Zachodniopomorskie	2.094.406 zł	2.674
Razem:	28.593.008,26 zł	61.986

Wypoczynek organizowany był w formie półkolonii, kolonii i obozów, które miały charakter sportowy, rekreacyjny, edukacyjny. Zajęcia sportowo-rekreacyjne obejmowały szkółki piłkarskie (piłka nożna, siatkowa, koszykówka, unihokey), naukę pływania, piłkę wodną, aquaerobik, warsztaty taneczne, zawody sportowe na wesoło, zwiady terenowe, podchody, paintball, wycieczki rowerowe, obozy szkoleniowe. Wiele działań koncentrowało się również wokół tematyki ekologii i krajoznawstwa. Formy wypoczynku o tej tematyce zakładały: propagowanie wiedzy z zakresu ochrony środowiska i zachowań chroniących otaczający nas świat, wykorzystywanie wiedzy i umiejętności z zakresu ekologii, konkursy tematyczne, imprezy kolonijne promujące postawy ekologiczne, humanitarne postawy wobec zwierząt, wycieczki po najbliższej okolicy uwzględniające specyficzne warunki lokalnego ekosystemu i krajobrazu. W ramach organizowanych kolonii i obozów realizowane były programy z elementami aktywności twórczej. Programy zawierały elementy warsztatów twórczości z różnych dziedzin: plastyka, technika, muzyka, kabaret, teatr, taniec, sport, dziennikarstwo. Dzieci i młodzież miały okazję do sprawdzenia swoich umiejętności i predyspozycji w różnych formach twórczych. Podczas kolonii dbano o integrację dzieci, rozwijanie umiejętności pracy w zespole. W programach znalazły się także elementy wiedzy o kulturze krajów europejskich oraz zajęcia z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Wiele programów, zwłaszcza podczas wypoczynku odbywającego się w miejscowościach uzdrowiskowych, zawierało elementy promocji zdrowia, rehabilitacyjne, zawierające zajęcia będące częścią całorocznego programu szkoleniowego oraz elementy profilaktyki.

Poddziałanie 3.4.3 Wspieranie organizacji szkoleń i warsztatów z zakresu ochrony środowiska i przyrody.

Ministerstwo Środowiska

W ramach działalności Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe” realizowana była edukacja leśna społeczeństwa, będąca elementem edukacji ekologicznej.

W 2013 r. realizowane były następujące formy edukacji leśnej społeczeństwa:

1. Lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem,
2. Lekcje w izbie edukacji leśnej,
3. Spotkania z leśnikiem w szkołach,
4. Spotkania z leśnikiem poza szkołami (Domy Kultury, Muzea, Urzędy Gmin itp.),
5. Konkursy leśne (wiedzy, literackie, plastyczne itp.),
6. Akcje, imprezy edukacyjne,
7. Wystawy edukacyjne,
8. Inne, np. festyny, targi itp.

W skali całego kraju z różnych form edukacji leśnej skorzystało ponad 4 mln osób (w tym z form wymienionych w punktach 1 – 7 ponad 2 mln osób). Nie jest prowadzona szczegółowa ewidencja w rozbiu na obszary wiejskie i miejskie. Jednakże edukacja leśna skierowana jest do całego społeczeństwa i prowadzona na terenie całego kraju. Działania edukacyjne są prowadzone we wszystkich 430 nadleśnictwach Lasów Państwowych. Biorąc pod uwagę fakt lokalizacji większości nadleśnictw oraz duże zaangażowanie służb terenowych (leśniczowie, podleśniczowie, strażnicy leśni) w edukację leśną społeczeństwa, stwierdzić należy, że **znaczna część działań edukacyjnych skierowana jest do mieszkańców terenów wiejskich**. Edukacja leśna społeczeństwa prowadzona jest przy wykorzystaniu obiektów edukacyjnych Lasów Państwowych, tj.: ośrodków edukacji leśnej (58), izb edukacji leśnej (263), leśnych wiat edukacyjnych (532), leśnych ścieżek edukacyjnych (981), punktów (powierzchnie) edukacji leśnej¹ (1.937) oraz innych obiektów² (2.504). Działalność edukacyjna Lasów Państwowych w 2013 r., wzorem lat ubiegłych, finansowana była głównie ze środków własnych nadleśnictw (84,2%), środków funduszu leśnego (0,5%), Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (13%), Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (0,3%) oraz innych źródeł (2%). Koszty omawianej działalności edukacyjnej wyniosły w 2013 r. 19 mln 408 tys. zł.

Niektóre terminy:

¹ – Punkt (Powierzchnia) edukacji leśnej – oznakowany obiekt związany z gospodarką leśną, a jednocześnie stale lub okresowo wykorzystywany w edukacji leśnej, np. szkołka leśna, wyluszcarnia nasion, drzewostan zachowawczy i nasienny.

² – Inne obiekty (wykorzystywane w działalności edukacyjnej) – oznakowane obiekty, które nie są związane bezpośrednio z gospodarką leśną, np. rezerваты przyrody, parki i ogrody dendrologiczne, zagrody dla zwierząt, obiekty kultury, tradycji, pamięci historycznej.

Poddziałanie 3.4.4 Przekształcenie gminnych bibliotek publicznych w nowoczesne centra dostępu do wiedzy i kultury poprzez ich wsparcie w zakresie infrastruktury informatycznej i architektonicznej, a także szkolenia bibliotekarzy w zakresie nowych kompetencji.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W 2013 r. realizowano *Program Wieloletni KULTURA+, Priorytet Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek 2011 – 2015*.

Liczba budowanych lub modernizowanych bibliotek gminnych wyniosła 225 (z tego zakończonych jest 78 projektów, stan na 31 grudnia 2013 r.) za łączną kwotę 132,3 mln zł.

Kontynuowano również szkolenia prowadzone przez wojewódzkie biblioteki publiczne w ramach programu własnego Instytutu Książki *Szkolenia dla bibliotekarzy 2013* (na bazie programu *Biblioteka+* w latach 2010-2012).

Celem programu było uzyskanie przez bibliotekarzy nowych kompetencji osobistych i zawodowych oraz podniesienie prestiżu bibliotek publicznych i zmiana postrzegania ich funkcji przez społeczeństwo. Program obejmuje między innymi szkolenia z zakresu:

- a. Rozwój kompetencji osobistych (np. warsztaty kreatywności, umiejętności interpersonalne, w tym budowanie zespołu, motywacja, automotywacja, sytuacje stresowe, sztuka negocjacji, asertywność, sztuka prezentacji, autoprezentacja, zarządzanie czasem, rozwiązywanie sytuacji konfliktowych)
- b. Rozwój kompetencji zawodowych (np. obsługa użytkowników, relacje z klientem i sposoby pozyskiwania klientów biblioteki, badanie potrzeb i satysfakcji użytkowników, statystyka na potrzeby biblioteki, partnerstwo i współpraca jako źródło dodatkowych korzyści dla biblioteki, kompetencje bibliotekarza na miarę współczesności, określanie celów karier zawodowych, potrzeba tworzenia nowoczesnej biblioteki, planowanie pracy biblioteki, tworzenie wieloletniej strategii biblioteki w oparciu o potrzeby społeczności lokalnej, pozyskiwanie środków pozabudżetowych i zarządzanie projektem, public relations, tworzenie mody na czytanie, tworzenie atrakcyjnej oferty bibliotecznej dla grup zorganizowanych, niebanalne zajęcia dla najmłodszych, itp.).
- c. Nowe technologie informatyczne (np. obsługa programu MAK+ lub innego programu równoważnego, tworzenie stron internetowych, kreatywne tworzenie materiałów wizualnych, rola bibliotekarza w wyszukiwaniu i selekcji informacji w Internecie, nowe czytelnictwo: audiobooki, e-booki, sztuka fotografii).

Dofinansowanie otrzymało 13 wojewódzkich bibliotek publicznych na łączną kwotę 421.526,00 zł. W ramach realizacji programu przeprowadzono 88 szkoleń (1002 godziny szkoleń) dla 1210 bibliotekarzy.

W 2013 r. w bibliotekach w całej Polsce wdrażano program MAK+ Elektroniczny, zintegrowany system biblioteczny, stworzony i rozwijany przez Instytut Książki, subwencionowany przez MKiDN. System umożliwia tworzenie elektronicznego katalogu bibliotecznego, bazy użytkowników placówki, rejestrację wypożyczeń i udostępnień zasobów oraz prowadzenie statystyki bibliotecznej.

MAK+ jest programem rekomendowanym przez Krajową Radę Biblioteczną do wdrażania w bibliotekach publicznych.

Do końca marca 2014 r. program MAK+ został zainstalowany w 1470 bibliotekach w Polsce i poza jej granicami.

W ramach projektu MAK+ powstała również aplikacja o nazwie „Czytelnik” umożliwiająca korzystanie z zasobów bibliotek poprzez urządzenia przenośne typu iPhone i iPad oraz urządzenia z systemem operacyjnym Android.

Aplikację „Czytelnik” można bezpłatnie pobrać z App Store i Google play. Jest ona unikalnym rozwiązaniem informatycznym, które umożliwia jednocześnie przeglądanie zasobów ponad 1400 bibliotek korzystających z MAK+, wyszukiwanie w wybranej lokalizacji (wybrana biblioteka, województwo, cały kraj), sprawdzanie terminów zwrotów książek oraz, dzięki wbudowanej mapie, znajdowanie szukanej pozycji w najbliższej okolicy.

W 2013 r. realizowano również *Program Kraszewski. Komputery dla bibliotek*, którego celem było podniesienie standardu bibliotek publicznych poprzez wyposażenie ich w nowoczesny sprzęt komputerowy umożliwiający użytkownikom biblioteki korzystanie z Internetu, a bibliotekarzom katalogowanie zbiorów i udostępnianie ich on-line.

W 2013 r., w drugiej edycji programu (budżet 2,5 mln zł), decyzję o dofinansowaniu otrzymało 131 bibliotek, **w tym 99 bibliotek gminnych z gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz małych gmin miejskich.**

Działanie 3.5 Tworzenie warunków do uczestnictwa młodzieży w życiu lokalnych społeczności wiejskich.

Poddziałanie 3.5.1 Utworzenie punktów informacji młodzieżowej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Zadanie to było realizowane w ramach programu Eurodesk – europejskiego programu informacyjnego dla młodzieży i osób pracujących z młodzieżą. Program finansowany jest przez Komisję Europejską oraz rządy państw, które w nim uczestniczą. W Polsce Eurodesk działa w strukturze Narodowej Agencji Programu Młodzież w Działaniu Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji.

Działalność na terenach wiejskich jest jednym ze stałych priorytetów Eurodesk Polska. Jego realizacja polega na tworzeniu narzędzi i zwiększaniu możliwości docierania z informacją do młodzieży i osób pracujących z młodzieżą mieszkających w mniejszych miejscowościach i na terenach wiejskich. Efektywnym narzędziem służącym realizacji powyższego celu jest tworzenie regionalnych sieci Eurodesk Polska, w ramach których działają lokalne punkty Eurodesk Polska. Za ich pośrednictwem rozpowszechniane są publikacje, materiały informacyjne i promocyjne, prezentowane są szanse i możliwości wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, rozpowszechniane informacje o konkursach, wydarzeniach, szkoleniach, etc. Przedstawiciele punktów lokalnych uczestniczą w spotkaniach i szkoleniach rocznych sieci, międzynarodowych spotkaniach, mają dostęp do wszystkich narzędzi internetowych Eurodesku. Ponadto Eurodesk prowadził swoją statutową działalność – udzielał informacji, wydawał publikacje i newslettery, koordynował prace związane z kwartalnikiem „Europa dla Aktywnych”, zarządzał zawartością polskiej witryny Eurodesku i Europejskiego Portalu Młodzieżowego, aktualizował bazę danych i wspierał organizacje należące do sieci Eurodesk Polska.

Poddziałanie 3.5.2. Rozwijanie międzynarodowej współpracy dzieci i młodzieży ze środowisk wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2013 r. w otwartym konkursie ofert na realizację zadania publicznego *Międzynarodowa wymiana młodzieży* przyznano kwotę w wysokości 1 mln 335 tys. zł, dofinansowaniem objęto 32 projekty. Celem konkursu było wyłonienie najlepszych ofert wnioskodawców, którzy zrealizują projekty z zakresu międzynarodowej wymiany młodzieży z krajami partnerskimi. Jako kraje priorytetowe wskazano Izrael, Rosję, Kraje Partnerstwa Wschodniego (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia, Ukraina) oraz Koreę. Wśród priorytetów konkursu występowały działania wspierające uczestnictwo młodzieży w życiu społecznym, angażujące dodatkowych partnerów: szkoły, środowisko lokalne, rodziców.

Wymienione działanie przyczyniło się do realizacji następujących dokumentów strategicznych:

- 1) Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 poprzez rozwój szans dzieci i młodzieży wiejskiej (Priorytet: Rozwój obszarów wiejskich, działanie: wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi),
- 2) Strategii Rozwoju Kraju 2020 poprzez:
 - rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich (Cel I.3.2 – Rozwój Kapitału Społecznego);
 - rozwój kompetencji kluczowych (Cel II.4 – rozwój Kapitału Ludzkiego)
 - aktywizację społeczności lokalnych na obszarach wiejskich (Cel III.1. Integracja społeczna);
- 3) Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 – w zakresie poprawy dostępu i jakości usług edukacyjnych i szkoleniowych, której celem jest podniesienie poziomu wykształcenia ludności i wsparcie procesów rozwoju kapitału ludzkiego.

Poddziałanie 3.5.3 Organizowanie wypoczynku letniego dzieci i młodzieży z elementami edukacji nieformalnej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

MEN w 2013 r., wzorem lat ubiegłych, zorganizowało 14-dniowe wakacyjne wyjazdy edukacyjno-terapeutyczne dla dzieci i młodzieży, uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z terenów dotkniętych niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi. Dofinansowanie wynosiło 1.300 zł na każde dziecko. Dotacja była udzielana na pokrycie kosztów związanych z bezpośrednią realizacją zadania. Wyjazdy zostały zorganizowane łącznie dla 3.152 dzieci, a przyznana kwota dotacji dla wszystkich organizatorów wyniosła 4.097.600 zł.

MSiT w ramach sportowej akcji letniej, realizuje jedno z zadań programu *Sport Wszystkich Dzieci* finansowanego ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej pn. *Sportowe Wakacje*. Przedsięwzięcie to w bieżącym roku kierowane było do dzieci i młodzieży z uczniowskich klubów sportowych oraz innych stowarzyszeń funkcjonujących w obszarze sportu. Realizatorami przedsięwzięcia były głównie polskie związki sportowe oraz ogólnopolskie stowarzyszenia, których działalność ukierunkowana jest na upowszechnianie sportu

oraz kultury fizycznej. Realizacja zadania w istotnym zakresie pozwoliła na wypełnienie założeń priorytetu strategicznego nr 1 tj. *popularyzacja sportu dla wszystkich*, w obszarze *sprawność fizyczna dzieci i młodzieży* określonego w dokumencie *Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*.

Na realizację w 2013 r. akcji *Sportowe Wakacje*, MSiT przeznaczyło ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach programu *Sport Wszystkich Dzieci* kwotę w wysokości 2.202 tys. zł. Akcją objęto 5.856 dzieci i młodzieży. Umowy podpisano z 39 podmiotami, w tym w szczególności z polskimi związkami sportowymi, co pozwoliło dofinansować organizację 85 obozów sportowych na terenie całej Polski, trwających w przedziale od 10-14 dni. *Sportowe wakacje* mają na celu m.in.:

- upowszechnianie aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży,
- zwiększenie uczestnictwa dzieci i młodzieży w sporcie,
- wdrażanie dzieci i młodzieży do aktywnego spędzania wolnego czasu oraz systematycznej dbałości o zdrowie i sprawność fizyczną,
- wyszukiwanie „sportowych talentów” i prowadzenie wstępnej selekcji.

Organizatorzy wypoczynku letniego bardzo często korzystali z tanich baz noclegowych, tj. internatów szkolnych, ośrodków kolonijnych, zakładowych oraz kwater prywatnych, położonych w atrakcyjnych miejscowościach, umożliwiających łatwy dostęp do obiektów sportowych. Zgrupowania organizowane przez polskie związki sportowe ukierunkowane są na doskonalenie elementów danych sportów oraz na wszechstronne przygotowanie ogólnorozwojowe, będące podstawową formą kształtowania najważniejszych cech motorycznych. W programach obozów znalazły się również zawody i sprawdziany kontrolne, a także gry i zabawy, wycieczki turystyczno - krajoznawcze, konkursy i różnorodne formy zajęć kulturalno - rozrywkowych.

Ponadto, MSiT dofinansowuje realizację zadań publicznych z zakresu rozwijania sportu osób niepełnosprawnych m. in. poprzez organizację obozów sportowych. W 2013 r. na zadanie: *Organizacja obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych* zaplanowano środki w wysokości 2.500 tys. zł. Do 31 sierpnia 2013 r. (dzień złożenia rozliczeń) zorganizowano 36 obozów, w których uczestniczyło 1.660 osób niepełnosprawnych.

MSiT podejmowało również działania w ramach projektu *Upowszechnianie sportu w rodzinie, różnych grupach społecznych i środowiskowych*. Środki pochodzące z dotacji budżetowej przeznaczone są na obozy sportowe dla dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin o niskim statusie materialnym, ze środowisk wiejskich oraz dla dzieci i młodzieży pochodzących ze środowisk polonijnych (Białoruś, Ukraina, Litwa, Mołdawia, Rumunia). Organizowano również wakacje w mieście oraz wypoczynek sportowy w czasie zimowych przerw świątecznych. W 2013 r. na dofinansowanie w czasie wolnym od nauki 30 różnorodnych obozów sportowych dla dzieci i młodzieży, m.in. z ubogich rodzin, ze środowisk polonijnych, przeznaczono łącznie ze środków budżetu państwa kwotę w wysokości 420 tys. zł, co pozwoliło zagospodarować czas wolny i zorganizować wypoczynek dla ponad 1.900 uczestników.

Natomiast Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) zorganizowała w 2013 r. osiem 21-dniowych wakacyjnych turnusów rehabilitacyjnych dla dzieci, których rodzice lub opiekunowie prawni objęci są ubezpieczeniem społecznym rolników. Uczestniczyło w nich ponad 1.200 dzieci z całej Polski. Z rehabilitacji w ramach turnusów rehabilitacyjnych skorzystać mogli mali pacjenci z chorobami układu oddechowego lub wadami postawy i chorobami układu ruchu. Według danych wstępnych koszt organizacji turnusów

rehabilitacyjnych dla dzieci w 2013 r. wyniósł ok. 3.241 tys. zł. KRUS od kilkunastu lat prowadzi również działania prewencyjne i szkoleniowe na rzecz zmniejszenia liczby wypadków i chorób zawodowych rolników - między innymi wśród dzieci i młodzieży z terenów wiejskich. Celem tych przedsięwzięć jest zapoznanie najmłodszych mieszkańców wsi z wykazem prac i czynności szczególnie niebezpiecznych, których nie należy powierzać dzieciom do lat 15, poinformowanie ich o istniejących zagrożeniach i możliwych wypadkach w gospodarstwach rolnych oraz edukacja na temat bezpiecznych zachowań dzieci i młodzieży mieszkającej na obszarach wiejskich. W ramach powyższych działań KRUS organizuje spotkania i pogadanki dla dzieci i młodzieży wiejskiej na temat zagrożeń podczas wykonywania pracy oraz przebywania i zabawy dzieci w gospodarstwie rolnym. Powyższe działania tj. działalność prewencyjną i szkoleniową KRUS prowadziła w bieżącym roku i nadal ją realizuje - brak jednak pełnych danych statystycznych za 2013 r. Z myślą o uczniach szkół podstawowych zorganizowano również II Ogólnopolski Konkurs Plastyczny pod hasłem *Bezpiecznie na wsi – czy upadek to przypadek?*, poświęcony zapobieganiu wypadkom osób. Celem konkursu było promowanie pozytywnych zachowań związanych z pracą i zabawą na terenach wiejskich, poszerzenie wiedzy dzieci na temat bezpieczeństwa i higieny pracy w gospodarstwie rolnym. Udział w Konkursie wzięło 36.916 uczniów z 2.316 szkół podstawowych. Oddziały Regionalne KRUS włączyły się ponadto do przeprowadzenia Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej pod hasłem *Młodzież Zapobiega Pożarom*, z udziałem dzieci i młodzieży zamieszkującej rejony rolnicze.

Podczas targów i wystaw rolniczych, dożynek, festynów i pikników, Dni Otwartych Drzwi w ODR-ach oraz podczas różnych spotkań dla najmłodszych mieszkańców wsi, organizowano różnorodne konkursy z zakresu wiedzy o bhp w gospodarstwie rolnym. Na stronie internetowej KRUS, w zakładce tematycznej - prewencja opublikowano artykuł *Prace i czynności szczególnie niebezpieczne, których nie należy powierzać dzieciom do lat 15 w gospodarstwach rolnych*. Powyższe działania będą realizowane w następnych latach wśród dzieci i młodzieży z terenów wiejskich, z przekonaniem, że wiedza przekazana najmłodszym, w przyszłości wpłynie na poprawę bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych oraz przyczyni się do zmniejszenia liczby wypadków i chorób zawodowych rolników.

Wzorem lat ubiegłych, MEN przed rozpoczęciem akcji letniej w 2013 r. podjęło we współpracy z MSiT oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych (dalej „MSZ”) działania edukacyjne i informacyjne w celu zapewnienia bezpiecznego wypoczynku dzieci i młodzieży, w tym akcję dotyczącą porad dla rodziców planujących wyjazdy na terenie kraju oraz poza granice Polski.

Poddziałanie 3.5.4 Upowszechnienie nauki języków obcych wśród dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W klasie pierwszej szkoły podstawowej rozpoczyna się obowiązkowa nauka języka obcego nowożytnego. W związku z tym zalecane było organizowanie dzieciom również pozalekcyjnych form nauki języka obcego, np. zajęć w szkolnym klubie, seansów filmowych w świetlicy, spotkań czytelniczych w bibliotece itp. Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej zaleca, aby nauczyciel odkrywał uzdolnienia dziecka oraz zadbał o możliwość ich rozwijania. Podstawę programową dla pierwszego etapu edukacyjnego opracowano w sposób uwzględniający występowanie różnic w dojrzałości dzieci rozpoczynających edukację szkolną. Obowiązkiem nauczyciela edukacji

wczesnoszkolnej jest indywidualizacja nauczania, w szczególności poprzez dobór lub skonstruowanie odpowiedniego programu nauczania oraz dostosowanie metod pracy i wymagań do możliwości i potrzeb poszczególnych uczniów.

Poddziałanie 3.5.5 Wspieranie aktywnego uczestnictwa dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze – rozwijanie kompetencji kulturowych młodego pokolenia.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Wśród zadań, które otrzymały w 2013 r. pomoc finansową w ramach programu *Edukacja*, priorytet *Edukacja kulturalna* znajdowały się działania edukacyjne, wspierające aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich w kulturze. Młodzi uczestnicy projektów animacyjnych, wzbogacających pozaszkolną ofertę edukacyjną i prowadzonych przez profesjonalnie przygotowanych animatorów kultury, nauczycieli etc. zyskiwali możliwość rozwoju zainteresowań twórczych i artystycznych, także w sferze wykorzystania nowych technologii i mediów. **Działania te były realizowane najczęściej przez podmioty działające w dużych miastach, które angażują się w animację kultury i edukację na terenach wiejskich.**

Tabela 14. Przykłady przedsięwzięć, które otrzymały w 2013 r. pomoc finansową w ramach programu *Edukacja*, priorytet *Edukacja kulturalna*:

Organizator	Nazwa zadania	Kwota dotacji w zł
Fundacja Fabryka UTU w Toruniu	Dźwiękospacery! Soundwalks!	50 tys.
Fundacja Ortus	Medialab – Obóz kultury 2013	80 tys.
Studio Miniatur Filmowych Sp. z o.o.	Animacja dla każdego 2013	62 tys.
Fundacja Hereditas	Studeo et Conservo VI edycja	52 tys.

Ogółem z programu *Edukacja* priorytet. I. *Edukacja kulturalna* na zadania mieszczące się w zakresie działań 1.8.1, 3.4.1, 3.5.5 (także o charakterze integracyjnym – międzypokoleniowym) niniejszego Programu wydatkowano ok. 4.400.000 zł.

Działanie 3.6 Wzmocnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej w środowisku nauczania i wychowania.

Poddziałanie 3.6.1 Stwarzanie warunków do sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami, poprzez uzupełnienie liczby gabinetów profilaktyki zdrowotnej i opieki przedlekarskiej w szkołach.

Ministerstwo Zdrowia

Opiekę zdrowotną nad dziećmi i młodzieżą, objętymi obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki, sprawują: lekarz podstawowej opieki zdrowotnej, lekarz dentysta, pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania albo higienistka szkolna. Lekarz podstawowej opieki zdrowotnej oraz lekarz dentysta sprawują profilaktyczną opiekę zdrowotną nad uczniami w miejscu określonym w umowie o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania/higienistka szkolna sprawuje profilaktyczną opiekę zdrowotną w znajdującym się na terenie szkoły gabinecie profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej. Świadczenia profilaktycznej opieki zdrowotnej realizowane przez pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania obejmują: wykonywanie i interpretowanie testów przesiewowych; kierowanie postępowaniem poprzemiesiewowym oraz sprawowanie opieki nad uczniami z dodatnimi wynikami testów; czynne poradnictwo dla uczniów z problemami zdrowotnymi; sprawowanie opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnością, w tym realizacja świadczeń pielęgniarskich oraz zabiegów i procedur medycznych koniecznych do wykonania u uczniów w trakcie pobytu w szkole (na zlecenie lekarza ubezpieczenia zdrowotnego sprawującego opiekę nad uczniem); udzielanie pomocy przedlekarskiej w przypadku nagłych zachorowań, urazów; doradztwo dla dyrektora szkoły w sprawie warunków bezpieczeństwa uczniów; organizacji posiłków i warunków sanitarnych w szkole; edukacja w zakresie zdrowia jamy ustnej; prowadzenie u uczniów szkół podstawowych grupowej profilaktyki fluorkowej; udział w planowaniu, realizacji i ocenie edukacji zdrowotnej. Świadczenia pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania realizuje blisko 3.370 świadczeniodawców w ponad 11.800 miejscach, obejmując profilaktyczną opieką zdrowotną ok. 5 mln uczniów.

Tabela 15. Koszty realizacji świadczeń profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami w szkołach w 2013 r. wyniosły (w złotych):

	koszty finansowania świadczeń pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania	koszty finansowania świadczeń grupowej profilaktyki fluorkowej	Razem
2013	256.822.293	10.738.179	267.560.472

Powyższe kwoty odnoszą się do ogółu świadczeń realizowanych przez pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania albo higienistki szkolne we wszystkich typach szkół w mieście i na wsi.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Z danych SIO na 30 września 2012 r. wynika, że **na terenach wiejskich liczba szkół z gabinetami profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej wynosiła 2.611** (łączna liczba szkół: 13.284), **a liczba uczniów w szkołach z gabinetami wynosiła 351.881** (łączna liczba uczniów: 1.339.176). Oznacza to, że w roku szkolnym 2012/2013 szkoły z gabinetami profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej stanowiły ok. 19% szkół wiejskich, a 26% uczniów z terenów wiejskich uczęszczało do szkół z gabinetami.

Poddziałanie 3.6.2 Zapewnienie sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Treści z zakresu kształtowania postaw prozdrowotnych i promujących zdrowy styl życia są częścią edukacji zdrowotnej, realizowanej – zgodnie z podstawą programową – w wielu przedmiotach. W ramach edukacji zdrowotnej dzieci i młodzież nabywają umiejętności i wiedzę niezbędne do podejmowania świadomych decyzji dotyczących dbałości o zdrowie.

Szkoła ma obowiązek realizacji programu wychowawczego i programu profilaktyki, które tworzone są stosownie do występujących na jej terenie niekorzystnych zjawisk, również problemów zdrowotnych. Takie rozwiązanie pozwala na uwzględnienie specyfiki potrzeb i problemów występujących w środowisku szkolnym na wsi.

W roku szkolnym 2012/2013 – ogłoszonym przez Ministra Edukacji Narodowej Rokiem Bezpiecznej Szkoły – szczególnie podkreślana była rola, jaką w działaniach szkoły pełni wychowanie i zapewnienie uczniom poczucia bezpieczeństwa. Dbałość o bezpieczeństwo i wychowanie była rozumiana szeroko jako tworzenie sprzyjającego rozwojowi i bezpiecznego dla uczniów otoczenia, m.in. poprzez wzmacnianie zachowań prozdrowotnych. Rok Bezpiecznej Szkoły to projekt realizowany przy szerokiej współpracy wielu instytucji oraz organizacji pozarządowych, między innymi Agencji Rynku Rolnego, Fundacji Banku Ochrony Środowiska, KRUS, włączających się w działania (m.in. na rzecz zdrowego stylu życia i poprawy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, np. przeciwdziałanie wypadkom przy pracach polowych).

MEN wspiera rozwój idei szkoły promującej zdrowie, realizowanej w Polsce przez ORE w ramach Europejskiej Sieci Szkół dla Zdrowia w Europie. Szkoły promujące zdrowie tworzyły warunki sprzyjające podejmowaniu działań na rzecz zdrowia przez wszystkich członków społeczności szkolnej. Programy promocji zdrowia są przygotowywane przez szkoły, dzięki czemu odpowiadają na konkretne potrzeby społeczności szkolnej. Obecnie sieć szkół promujących zdrowie w Polsce zrzesza 2.659 placówek.

W szkołach realizowane były również zadania wpisane w krajowe programy, takie jak Narodowy Program Zdrowia, Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego, Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowy Program Zwalczania AIDS i Zapobiegania Zakażeniom HIV, Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Program Ograniczenia Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce.

Działania profilaktyczne podejmowane w ramach tych programów skierowane były bezpośrednio do dzieci i młodzieży, w tym z obszarów wiejskich, nauczycieli i rodziców, a także najbliższego środowiska, które powinno wspierać wysiłki szkoły w budowaniu właściwych postaw prozdrowotnych i prospołecznych dzieci i młodzieży.

Resort edukacji popularyzował dwa programy ustanowione przez Komisję Europejską w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, realizowane przez Agencję Rynku Rolnego (ARR): *Owoce w szkole* i *Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych* (tzw. *Szklanka mleka*).

Program *Szklanka Mleka* promuje zdrowe odżywianie poprzez zachęcenie dzieci i młodzieży do spożywania mleka i przetworów mlecznych oraz kształtowanie trwałego nawyku konsumpcji mleka i jego przetworów. Z programu *Szklanka mleka* w roku szkolnym 2012/2013 korzystało ok. 14,2 tys. placówek oświatowych, z tego w miastach ok. 5,2 tys. placówek oświatowych i **na wsi ok. 9 tys. placówek oświatowych**. Program największą popularnością cieszył się w szkołach podstawowych, których w programie uczestniczyło ok. 12 tys. (z tego w miastach ok. 4 tys. szkół i **na wsi ok. 8 tys. szkół**).

Głównym celem programu *Owoce w szkole* jest m.in. trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw w ich codziennej diecie oraz propagowanie zdrowego odżywiania poprzez edukacyjne działania towarzyszące. W II semestrze roku szkolnego 2012/2013 w programie *Owoce w szkole* uczestniczyło ok. 10,4 tys. szkół podstawowych, w tym ok. 3,8 tys. szkół miejskich (ok. 37% ogółu szkół uczestniczących w programie) oraz **ok. 6,6 tys. szkół wiejskich (ok. 63% ogółu szkół uczestniczących w programie)** ok. 951 tys. dzieci z klas I-III szkół podstawowych, w tym ok. 605 tys. dzieci ze szkół miejskich (ok. 64% ogółu dzieci uczestniczących w programie) oraz **ok. 346 tys. dzieci ze szkół wiejskich (ok. 36% ogółu dzieci uczestniczących w programie)**.

Działanie 3.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Realizacja poddziałania opisana została w działaniu 3.1.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2010 r. przygotowano i wprowadzono do porządku prawnego ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o *zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 257, poz. 1725 oraz z 2011 r. Nr 185, poz. 1095) przepisy wzbogacające zakres świadczeń dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy podnoszących kwalifikacje.

W 2013 r. nie wprowadzono zmian prawnych w tym zakresie.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Działanie *Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie* pośrednio wpisuje się w działania 3.1, 3.7 Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Ww. działanie pośrednio wpisuje się w działanie 3.1 *Udoskonalenie i upowszechnianie instrumentów wspierających kształcenie ustawiczne osób pracujących, bezrobotnych i poszukujących pracy*, jedynie poprzez fakt ogłaszania konkursów na przeprowadzenie szkoleń o określonej tematyce, gdzie uczestnikami tych szkoleń są osoby pracujące w rolnictwie (rolnicy) lub leśnictwie (posiadacze lasów). Ponadto działanie *Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie* pośrednio wpisuje się w działanie 3.7 Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013. Celem działania 3.7 jest zwiększenie liczby osób z wykształceniem średnim oraz wyższym poprzez skierowanie do mieszkańców obszarów wiejskich (osób dorosłych) rozszerzonej oferty edukacyjnej w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych prowadzącej do podnoszenia posiadanego wykształcenia. Z kolei w ramach działania *Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, szkolenia kierowane do rolników i posiadaczy lasów nie prowadzą bezpośrednio do podnoszenia posiadanego wykształcenia tych osób, a celem tych szkoleń jest jedynie doskonalenie zawodowe w ramach posiadanego już wykształcenia. Realizacja tego działania tworzyć ma warunki do rozwijania przez osoby zatrudnione w rolnictwie i leśnictwie wiedzy oraz umiejętności, niezbędnych do prowadzenia przez te osoby działalności rolniczej lub leśnej zgodnie z normami krajowymi i wymogami Unii Europejskiej. Będą to więc szkolenia prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej lub leśnej. W ramach omawianego działania ogłaszane są konkursy na realizację szkoleń dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie, w zakresie tematów szkoleń opracowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, uwzględniających zainteresowanie zgłaszane przez uczestników tych szkoleń.

W ramach działania *Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie* do 30 czerwca 2013 r. zostało uruchomionych sześć naborów wniosków o przyznanie pomocy (VI edycji działania). Łącznie wpłynęło 397 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę 371.362.093,38 zł.

Ogółem w ramach sześciu naborów wniosków o przyznanie pomocy (sześciu edycji działania) ogłoszono 89 konkursów na realizację szkoleń z zakresu 8 tematów (9 konkursów o zasięgu ogólnokrajowym oraz 80 konkursów wojewódzkich).

Do 30 czerwca 2013 r. podpisano 87 umów na kwotę 87.728.064,56 zł. Umowy te zgodnie z deklaracjami wnioskodawców umożliwią realizację 10.644 szkoleń z zakresu:

- ☐ minimalnych wymagań wzajemnej zgodności dla gospodarstw rolnych (tzw. cross-compliance) – 5.638 szkoleń,
- ☐ zastosowania mikrokomputerów i programów komputerowych w usprawnieniu zarządzania gospodarstwem rolnym i leśnym - 1.720 szkoleń,
- ☐ ekonomiki i zarządzania gospodarstwem rolnym lub produkcją leśną – 1.462 szkolenia,
- ☐ upowszechniania standardów jakościowych w produkcji rolniczej i leśnej – 1.090 szkoleń,
- ☐ upowszechniania nowoczesnych technologii w rolnictwie i leśnictwie - 250 szkoleń,
- ☐ upowszechniania zasad proekologicznych metod produkcji rolniczej, a w szczególności integrowanej produkcji rolniczej i rolnictwa ekologicznego - 225 szkoleń,

- poprawy jakości i higieny produkcji - 137 szkoleń,
- podejmowania nowych, rynkowo zorientowanych kierunków produkcji rolnej - 122 szkolenia.

Od początku realizacji działania beneficjenci złożyli 190 wniosków o płatność na kwotę 63.511.284,46 zł. Do 30 czerwca 2013 r. zrealizowano płatności na rzecz 35 beneficjentów w kwocie 61.948.275,57 zł.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie organizowało lub koordynowało różne formy edukacji mające na celu doskonalenie zawodowe doradców, nauczycieli, rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. W 2013 r. w 354 różnych formach edukacyjnych objęto łącznie 14.815 uczestników. CDR udostępniało także pakiety edukacyjno-informacyjne dla organizatorów kształcenia dla dorosłych w zawodach sektora rolno-spożywczego, jak również elektroniczne wykazy programów szkoleń dla potrzeb wsi i rolnictwa.

Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie, organizując w 2013 r. 38 różnych form doskonalenia zawodowego i metodycznego objęło łącznie 1.312 nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkołach rolniczych. Stanowi to specjalistyczne uzupełnienie oferty doskonalenia dla tej grupy nauczycieli.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Informacje o zakresie tego Poddziałania zostały umieszczone w opisie Poddziałania 3.1.1.

Priorytet 4

Umożliwienie mieszkańcom obszarów wiejskich dostępu do nowoczesnych technologii teleinformatycznych

W ramach priorytetu 4 zrealizowane zostały poniższe działania:

Działanie 4.1 Stworzenie infrastruktury niezbędnej do korzystania z nowoczesnych technologii teleinformatycznych.

Poddziałanie 4.1.1 Tworzenie warunków dla przedsiębiorców telekomunikacyjnych, sprzyjających rozwojowi sieci i usług telekomunikacyjnych, w tym szerokopasmowego dostępu do Internetu.

Poddziałanie 4.1.2 Zakup sprzętu komputerowego dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek wiejskich, w tym dla praktycznej nauki zawodów rolniczych.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 473/2009 z dnia 25 maja 2009 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i rozporządzenie (WE) nr 1290/2005 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej (Dz. Urz. UE L 144 z 09.06.2009, str. 3), w rozporządzeniu nr 1698/2005 dodany został art. 16a, który nakłada na państwa członkowskie obowiązek włączenia do programu rozwoju obszarów wiejskich operacji, które są ukierunkowane na nowe priorytety. Jednym z wymienionych priorytetów (tzw. nowych wyzwań) jest infrastruktura szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 473/2009, rozwój infrastruktury szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich może być realizowany w ramach działania *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* PROW 2007–2013, które wdrażane jest przez samorządy województw. Dlatego też konieczna była zmiana rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (Dz. U. Nr 60, poz. 373, z późn. zm.). Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 września 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. poz. 1099) weszło w życie z dniem 19 października 2012 r.

Do 30 czerwca 2013 r. złożono 22 wnioski przyznanie na kwotę ze środków EFRROW w wysokości 16.542.708,35 zł, które dotyczyły operacji z zakresu budowy infrastruktury szerokopasmowego Internetu.

W ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” wdrażane są operacje, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy działań osi III *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Odnowa i rozwój wsi* oraz inne projekty, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach osi III, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi, tzw. „małe projekty”. Realizacja tzw. „małych projektów” umożliwia m.in. udostępnienie urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu, utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych dotyczących obszarów objętych lokalną strategią rozwoju. Ww. zakres „małych projektów” pośrednio wpisuje się w działania 4.1.3 oraz 4.2.1 Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013.

Od początku uruchomienia działania do 30 czerwca 2013 r. złożono 52.473 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 3.834.010.368,49 zł. Podpisano 22.630 umów na łączną kwotę 1.719.736.956,79 zł. Zrealizowane płatności wyniosły ogółem 990.137.143,92 zł, w tym 669.019.194,56 zł z środków EFRROW.

Poddziałanie 4.1.3 Ułatwienie dostępu do Internetu mieszkańcom obszarów wiejskich, w tym zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili” oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Informację zostały umieszczone w Poddziałaniu 4.1.2.

Działanie 4.2 Przygotowanie mieszkańców obszarów wiejskich do korzystania z technologii teleinformatycznych.

Poddziałanie 4.2.1 Stworzenie mieszkańcom obszarów wiejskich warunków do nabywania i doskonalenia umiejętności w zakresie technologii teleinformatycznych:

- 1) upowszechnianie informacji o nowoczesnej technologii informacyjno-komunikacyjnej, wskazanie roli Internetu w codziennym życiu;
- 2) prowadzenie szkoleń dotyczących wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- 3) stworzenie oprogramowania dostosowanego do potrzeb gospodarstw domowych na obszarach wiejskich.

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Poddziałanie 4.2.2 Przygotowanie nauczycieli do korzystania z technologii informacyjnej:

- 1) organizowanie kursów doskonalących i szkoleń dla nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii teleinformatycznych w procesie dydaktycznym;
- 2) tworzenie internetowych zasobów metodycznych dla nauczycieli.

Działanie 8.3 PO IG Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – e-Inclusion.

Działanie ma na celu zapewnienie dostępu do Internetu dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności oraz polega na sfinansowaniu dostępu do Internetu osobom objętym systemem wsparcia społecznego lub niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. Grupy docelowe projektu (mieszkańcy gminy spełniający warunki do udzielenia pomocy) są identyfikowane przez odpowiednią jednostkę samorządu terytorialnego, przy możliwym wsparciu organizacji pozarządowych. Dofinansowanie projektu jest przeznaczone na zapewnienie dostępu do Internetu oraz serwisowanie urządzeń, a także na przeprowadzenie niezbędnych szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia odpowiednich warunków użytkowania przez grupy docelowe. MAiC na poziomie Programu Operacyjnego nie było zobligowane do gromadzenia danych związanych z Działaniem 8.3 w podziale na obszary wiejskie i pozostałe, stąd nie ma możliwości wyodrębnienia konkretnych wartości finansowych jakie trafiły do jednostek samorządu terytorialnego odpowiadających definicyjnie PREOW.

Alokacja (dane na podstawie Arkusza Kalkulacyjnego MF z dnia 5 października 2014 r.) przyznana na Działanie 8.3 wynosiła 1 079 929 404,04 zł, natomiast wartość zakontraktowanych środków w działaniu wynosi 1 156 458 740,44 zł, co stanowi 107,09% wykorzystania alokacji. MAiC uzyskał od Instytucji Zarządzającej PO IG zgodę na nadkontraktację w tym działaniu.

W 2013 r. odbył się jeden konkursowy nabór projektów – złożono 620 wniosków na kwotę 1,3 mld zł, co 5-krotnie przekraczało pulę środków przeznaczoną na ten konkurs. W rezultacie rozstrzygnięcia konkursu podpisano 340 umów z beneficjentami.

Ogólna liczba podpisanych umów od początku wdrażania działania wynosi 746, natomiast liczba zakończonych projektów - 108, a liczba projektów, które zakończą się w 2015 r. - 477.

Dotychczasowe efekty wdrażania Działania 8.3:

- a) 768 jednostek samorządu terytorialnego realizuje projekty, w ramach których ponad 80 000 gospodarstw domowych (około 180 000 osób) otrzyma dostęp do Internetu i niezbędny sprzęt komputerowy.
- b) Obecnie wskaźnik *Liczba podmiotów trwale korzystających z szerokopasmowego Internetu/podłączonych do szerokopasmowego Internetu udostępnionego w wyniku realizacji działania* wynosi 8 786 (wartość wskaźnika obrazuje jedynie efekty projektów już zakończonych).
- c) W ramach projektu realizowanego z Działania 8.3 beneficjent ma możliwość prowadzenia tzw. działań koordynacyjnych, polegających na wyposażeniu w sprzęt komputerowy i dostęp do Internetu swoich jednostek podległych takich jak: szkoły, świetlice, domy kultury, biblioteki, domy pomocy społecznej itp. W ten sposób działania koordynacyjne skutecznie zmniejszają zjawisko wykluczenia cyfrowego wśród osób zamieszkujących na obszarze funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego.
- d) Od początku realizacji Działania 8.3 certyfikowano już 64% środków z dostępnej alokacji.

Działanie 8.3 PO IG nie jest stricte adresowane do obszarów wiejskich, jednak z uwagi na stan rozwoju infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz poziom zjawiska wykluczenia cyfrowego występujący na tych obszarach, znacząca liczba projektów jest realizowana przez gminy wiejskie lub wiejsko-miejskie. Tym samym można stwierdzić, iż duża część środków alokowanych w Działaniu 8.3 PO IG w sposób bezpośredni wspiera walkę z wykluczeniem cyfrowym na obszarach objętych PREOW.

Działanie 8.4 – Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili”.

W ramach tego działania Wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie na zbudowanie infrastruktury telekomunikacyjnej pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucji Internetu, a użytkownikiem końcowym w celu umożliwienia bezpośredniego dostarczenia użytkownikowi końcowemu usługi przyłączenia do sieci telekomunikacyjnej i zapewnienia korzystania z usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu poprzez wsparcie projektów mikro-, małych i średnich przedsiębiorców zamierzających dostarczać tę usługę na obszarach, na których prowadzenie tej działalności na zasadach rynkowych jest nieopłacalne finansowo. Minimalna kwota dofinansowania: 30 000 zł. Maksymalny okres realizacji projektu: 24 miesiące.

Alokacja (dane na podstawie Arkusza Kalkulacyjnego MF z dnia 5 października 2014 r.) przyznana na Działanie 8.4 wynosiła 835 496 522,04 zł, natomiast wartość zakontraktowanych środków w działaniu w ramach EFRR wynosi 710 280 595,97 zł, co stanowi 100,02% wykorzystania alokacji. MAiC uzyskał od Instytucji Zarządzającej PO IG zgodę na nadkontraktację w tym działaniu.

W 2013 r. odbył się jeden konkursowy nabór projektów – złożono 207 wniosków. W rezultacie rozstrzygnięcia konkursu podpisano 104 umowy z beneficjentami na kwotę 147 662 659,09 zł.

Ogólna liczba podpisanych umów od początku wdrażania działania wynosi 571, natomiast liczba zakończonych projektów - 77, a liczba projektów, które zakończą się w 2015 r. - 224.

Dotychczasowe efekty wdrażania Działania 8.4 są mierzone *wskaźnikiem Liczba podmiotów trwale korzystających z szerokopasmowego Internetu / podłączonych do szerokopasmowego Internetu udostępnionego w wyniku realizacji programu według zakończonych umów* wynosi – 3628. Według umów podpisanych powinien osiągnąć poziom ok. 280 tys.

Działanie 8.4 PO IG nie jest stricte adresowane do obszarów wiejskich, jednak z uwagi na stan rozwoju infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz poziom zjawiska wykluczenia cyfrowego występujący na tych obszarach, znacząca liczba projektów jest realizowana na terenach gmin wiejskich lub wiejsko-miejskich. Tym samym można stwierdzić, iż duża część środków alokowanych w Działaniu 8.4 PO IG w sposób bezpośredni wspiera walkę z wykluczeniem cyfrowym na obszarach objętych PREOW.

Działania realizowane w związku z *Porozumieniem* dotyczą bibliotek gminnych na obszarach wiejskich i w małych miastach (do 20 tys. mieszkańców), z których funkcji korzystają mieszkańcy terenów wiejskich, w związku z czym w całości wpisują się w realizację celów działania 4.2.1 *Stworzenie mieszkańcom obszarów wiejskich warunków do nabywania i doskonalenia umiejętności w zakresie technologii teleinformatycznych*.

Porozumienie w sprawie utworzenia programu internetyzacji polskich bibliotek publicznych zostało pierwotnie zawarte w sierpniu 2009 r. na okres trzech lat, zaś w lipcu 2012 r. podpisane zostało *Porozumienie w sprawie kontynuacji programu internetyzacji polskich bibliotek publicznych* przedłużające okres współpracy do 31 lipca 2015 r.

W 2013 r. kontynuowano działania mające na celu wspieranie rozwoju kompetencji cyfrowych społeczności lokalnych skupionych wokół bibliotek, i projektów związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu cyfrowemu oraz niwelowaniem barier społecznych dostępu do wiedzy, kultury i edukacji.

W związku z udziałem w *Porozumieniu*, Orange Polska S.A. zapewniała gminnym bibliotekom publicznym bezpłatny dostęp do Internetu o najwyższej możliwej w danej lokalizacji przepustowości (program *Orange dla bibliotek*) oraz poprzez działania Fundacji Orange podejmuje działania społeczno-edukacyjne, mające na celu popularyzację wykorzystania multimedialnych narzędzi edukacyjnych i podnoszenie kompetencji cyfrowych użytkowników bibliotek. Wysokość darowizny przekazana przez Orange Polska S.A. gminnym bibliotekom publicznym w roku 2013 wynosiła 5,5 mln.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Kompetencje cyfrowe i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu

W 2013 r. kontynuowano realizację Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”. Program pilotażowy realizowany był w 402 publicznych szkołach podstawowych

i ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia od 4 kwietnia 2012 r. do 31 sierpnia 2013 r. Celem programu była poprawa kompetencji cyfrowych dzieci i młodzieży oraz nauczycieli. Realizacja działań zapisanych w programie była formą przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu.

W wyniku przeprowadzonego przez wojewodów losowania do programu zakwalifikowano 402 szkoły podstawowe, w tym:

- 153 szkoły małe (do 100 uczniów);
- 156 szkół średnich (od 101 do 300 uczniów);
- 93 szkoły duże (powyżej 300 uczniów).

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W ramach przygotowania nauczycieli do korzystania z technologii informacyjnej, zorganizowano działania opisane w poniższej tabeli nr 16.

Tabela 16. Kursy i warsztaty dla nauczycieli z technologii informacyjnej organizowane w 2013 r. Dane dotyczą wysokości środków przeznaczonych na organizowanie kursów i warsztatów

Nazwa	2013	Kursy i warsztaty
Liceum Plastyczne w Nowym Wiśniczu	500 zł	Kursy internetowe
Państwowe Liceum Plastyczne w Nałęczowie	5.950 zł	Kurs obsługi programów komputerowych
Liceum Plastyczne w Supraślu	-	Warsztaty dla opiekunów pracowni internetowych

Podsumowanie i wnioski

Rządowy Program Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 miał na celu eliminowanie barier w dostępie ludności wiejskiej do pełnej oferty edukacyjnej, kulturalnej, informacyjnej i sportowej, co zmniejszyło różnice między miastem a wsią oraz ukształtowało społeczeństwo otwarte na nieustanny rozwój i podnoszenie kwalifikacji.

Dla potrzeb niniejszego programu za obszar wiejski uważa się tereny położone poza granicami administracyjnymi miast, a także miejscowości poniżej 5 tys. mieszkańców⁵.

Przemiany społeczno-ekonomiczne, które miały miejsce w naszym kraju w ostatnich latach, pogłębiły różnice występujące między miastem a wsią. Procesy decydujące o rozwoju społeczno-gospodarczym mają tendencję do koncentrowania się w ośrodkach silnie zurbanizowanych, gdzie nie występują bariery dostępu do infrastruktury i gdzie wysoko wykwalifikowani pracownicy mogą z niej efektywnie korzystać. W miastach nie ma trudności z dostępem do infrastruktury oświatowej, kulturalnej, społecznej i teleinformatycznej. Ludzie mogą efektywnie korzystać z bogatych zasobów naukowych, kulturalnych oraz obiektów sportowych. Natomiast na obszarach wiejskich kumuluje się szereg zjawisk ograniczających rozwój jej mieszkańców, w tym ciągle jeszcze niedostateczny poziom wykształcenia, niedostosowanie posiadanego przygotowania zawodowego do potrzeb występujących w danym regionie, niższe aspiracje życiowe, trudniejszy dostęp do rynku pracy, a w niektórych rejonach kraju także niższy standard życia mieszkańców wsi. Na gorszy start i mniejsze szanse edukacyjne dzieci wiejskich wpływa także szereg barier związanych z funkcjonowaniem systemu oświatowego na wsi. Wszystko to powoduje, że tereny wiejskie mają gorsze perspektywy rozwojowe niż ośrodki miejskie.

Program zakładał, że rozwiązanie tych problemów wymagać będzie efektywnej, wielopłaszczyznowej współpracy ponad podziałami: rządu, samorządów wszystkich szczebli, organizacji pozarządowych, środowisk lokalnych, rodziców, nauczycieli, wolontariuszy, naukowców i ludzi biznesu – całego społeczeństwa. Przewidziane w Programie kierunki działania były spójne z kierunkami wsparcia istotnymi dla rozwoju obszarów wiejskich przewidzianymi w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i były ich uzupełnieniem oraz uszczegółowieniem.

Ogólnym celem *Rządowego Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013* było eliminowanie barier w dostępie ludności wiejskiej do pełnej oferty edukacyjnej, kulturalnej, informacyjnej i sportowej w celu zmniejszenia różnic między miastem a wsią oraz ukształtowaniem społeczeństwa otwartego na nieustanny rozwój i podnoszenie kwalifikacji. Celem strategicznym zaś był rozwój edukacji na wsi i obszarach wiejskich – podniesienie jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców wsi i obszarów wiejskich.

Osiągnięto następujące cele operacyjne:

- 1) wspierano rozwój najmłodszych dzieci;

Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, również na terenach wiejskich, jest czynnikiem sprzyjającym pomyślnemu przebiegowi uczenia się przez całe życie, integracji społecznej i rozwojowi osobistemu, a na dalszym etapie życia – czynnikiem zwiększającym szanse na

⁵ Należy zaznaczyć, że w dokumencie są przytaczane dane statystyczne GUS dla obszarów wiejskich, które są wyznaczone jako gminy wiejskie i części wiejskie gmin miejsko-wiejskich, natomiast część działań realizowanych w ramach Programu skierowana była także do miejscowości poniżej 5 tysięcy mieszkańców.

zatrudnienie. Przyczynia się ona również do zmniejszania ryzyka przedwczesnego zakończenia nauki, a także do wyrównywania efektów nauczania. Do zadań żłobka, klubu dziecięcego i dziennego opiekuna należy odpowiednio m.in. zagwarantowanie dziecku właściwej opieki edukacyjnej poprzez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, a także prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka. **Od 2011 r., nastąpił dynamiczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz liczby miejsc w tych instytucjach.** Na koniec 2011 r. funkcjonowało 571 instytucji opieki (żłobki, kluby dziecięce), a na koniec 2013 r. (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie; dane wstępne) już 1.511 instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które dysponowały 56 tys. miejsc opieki.

Do najmłodszych uczniów oraz dzieci w wieku przedszkolnym skierowane są programy „Szlanka mleka” i „Owoce w szkole”. W ramach programu „**Szlanka mleka**” mleko i przetwory mleczne spożywało ok. 2,4 mln dzieci, z tego w miastach ok. 1,4 mln dzieci i **na wsi ok. 1 mln dzieci**. W szkołach podstawowych z programu korzystało ok. 2,14 mln dzieci (z tego w miastach ok. 1,18 mln dzieci i na wsi ok. 0,96 mln dzieci). Na początku realizacji programu w I semestrze roku szkolnego 2010/2011 w programie „Owoce w szkole” uczestniczyło ok. 8,2 tys. szkół podstawowych, w tym ok. 3,4 tys. szkół miejskich (ok. 41% ogółu szkół uczestniczących w programie) oraz **ok. 4,8 tys. szkół wiejskich (ok. 59% ogółu szkół uczestniczących w programie)**, a także ok. 767 tys. dzieci z klas I-III szkół podstawowych, w tym ok. 511 tys. dzieci ze szkół miejskich (ok. 67% ogółu dzieci uczestniczących w programie) oraz **ok. 256 tys. dzieci ze szkół wiejskich (ok. 33% ogółu dzieci uczestniczących w programie)**. Należy zauważyć, że od początku realizacji obu programów **zwiększał się udział dzieci ze szkół wiejskich.**

2) upowszechniano wychowanie przedszkolne;

Jednym z głównych zamierzeń rządu realizowanych konsekwentnie od 2007 r. jest upowszechnienie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5, **zwłaszcza na terenach wiejskich** (w roku szkolnym 2005/2006 z edukacji przedszkolnej na wsi korzystało jedynie 19,1% dzieci w wieku 3-5 lat). Bardzo ważne przy tym było budowanie wśród rodziców, nauczycieli oraz samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych przekonania o znaczeniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, a także prawne, finansowe i programowe wsparcie tworzenia innych form wychowania przedszkolnego oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy. Została oparta na wdrożonych i sprawdzonych w innych krajach europejskich rozwiązaniach z zakresu tzw. polityki małego dziecka. Wdrażane przez MEN rozwiązanie obejmuje:

- rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego tj. przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego (punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego) oraz oddziałów przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych, i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci, w tym prowadzenie różnych form edukacji rodziców,
- zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń.

Efekty przedsięwzięć podejmowanych w celu upowszechnienia wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich w latach 2008-2013

Według wstępnych danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z 30 września 2013 r. wynika, że od 2008 r. powstało 2.107 publicznych i niepublicznych punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego **(w tym na wsi 1.320)**. W 2012 r. było ich 1.725 **(w tym na wsi 1.085)**. W 2011 r. ich liczba wynosiła ogółem – 1.511 **(na wsi 983)**. W 2010 r. placówek tych było ogółem 1.234 **(w tym na wsi 877)**. W 2009 r. było to odpowiednio 819 i 650. Największy przyrost można odnotować w przypadku punktów przedszkolnych – ich liczba wzrosła do 1.997 (rok wcześniej było ich 1.596). Od 2008 r. liczba przedszkoli (publicznych i niepublicznych) zwiększyła się o 2.371. Według wstępnych danych SIO z 30 września 2013 r. ich liczba wynosi ogółem 10.409 **(w tym na wsi 3.432)**. W 2012 r. było ich 9.822 **(w tym na wsi 3.213)**. W 2011 r. ich liczba wynosiła 9.350 **(w tym na wsi 3.058)**. W 2010 r. było ich 8.808, **w tym na wsi 2.901** (w 2009 r. odpowiednio – 8.441 i **2.832**). W tym samym czasie zwiększyła się o 4.260 liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Według wstępnych danych SIO z 30 września 2013 r. jest ich ogółem 15.421 **(w tym na wsi 9.807)**. W 2012 r. było ich 14.199 **(w tym na wsi 9.304)**. W 2011 r. było ich 14.162 **(w tym na wsi 9.375)**. W 2010 r. było ich 12.560 **(w tym na wsi 8.576)**, w 2009 r. – 11.931 **(na wsi 8.215)**, zaś w 2008 r. 11.161 **(na wsi 7.906)**. W roku szkolnym 2013/2014 funkcjonuje 6.999 publicznych i 3.410 niepublicznych przedszkoli (razem: 10.409), 14.724 publicznych oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i 697 niepublicznych oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, 634 publiczne i 1.363 niepubliczne punkty przedszkolne (razem 1.997), 70 publicznych i 40 niepublicznych zespołów wychowania przedszkolnego (razem 110).

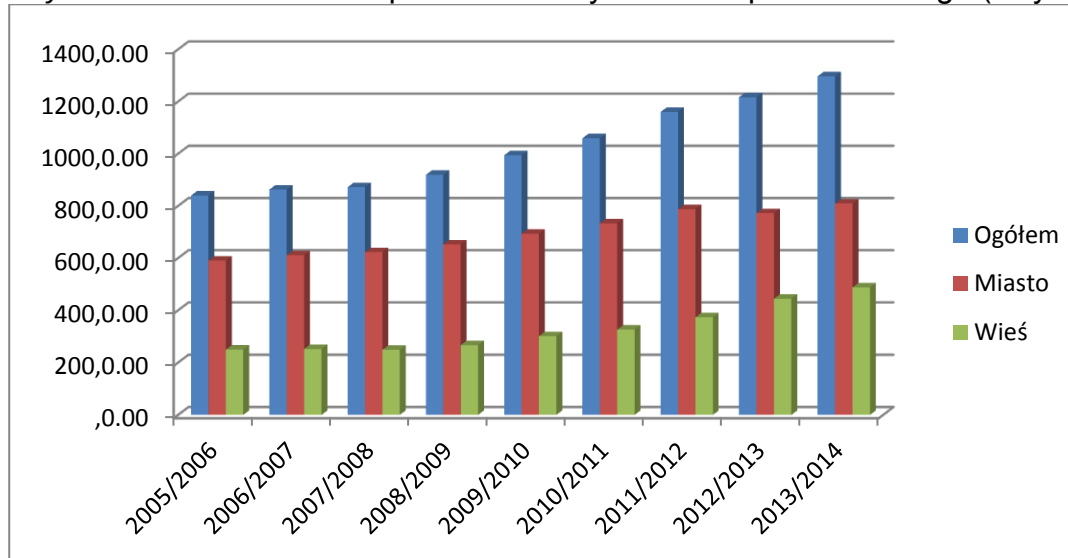
Tabela 17. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego

Rok szkolny	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tys.)			Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
2005/2006	840,0	590,4	249,6	41,0	58,4	19,1
2006/2007	862,7	610,7	252,0	44,6	63,0	21,4
2007/2008	871,9	622,6	249,3	47,3	65,7	23,1
2008/2009	919,1	652,3	266,8	52,7	70,6	28,5
2009/2010	994,1	693,2	301,0	59,7	75,9	37,5
2010/2011	1 059,3	733,1	326,1	62,6	78,7	41,0
2011/2012	1 160,5	787,2	373,3	69,2	84,1	49,3

2012/2013	1 216,5	772,2	444,3	69,7	78,6	57,7
2013/2014*	1 297,2	808,9	488,3	74,1	81,8	63,6

Dane z SIO, uwaga: od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym – wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola).*
Według danych wstępnych z 30.09.2013 r. v5.

Wykres 6. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tys.)

Wykres 7. Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %

W liczbach bezwzględnych dynamika wzrostu liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym przedstawia się w sposób następujący: w roku szkolnym 2006/2007 wychowaniem przedszkolnym było objętych 862,7 tys. dzieci, natomiast w roku szkolnym 2007/2008 – 871,9 tys. dzieci (przyrost o 9,2 tys. dzieci), a w roku szkolnym 2008/2009 – 919,1 tys. dzieci (przyrost o 47,2 tys. dzieci). W kolejnym roku szkolnym (2009/2010) liczba ta wzrosła do 994,1 tys. dzieci (przyrost o 75 tys. dzieci). W roku szkolnym 2010/2011 liczba ta osiągnęła wielkość 1.059,3 tys. (przyrost o kolejne 65,2 tys. dzieci). W roku szkolnym 2011/2012 liczba ta wynosiła 1160,5 tys. dzieci (co oznacza kolejny przyrost o blisko 101 tys. dzieci). W roku szkolnym 2012/2013 liczba ta wzrosła do 1.216,5 tys. dzieci (wzrost w porównaniu

w roku wcześniejszym o kolejne 56 tys. dzieci). Według wstępnych danych z 30 września 2013 r. liczba ta wzrosła do 1.296,5 (wzrost w porównaniu z rokiem 2012/2013 o ponad 80 tys. dzieci).

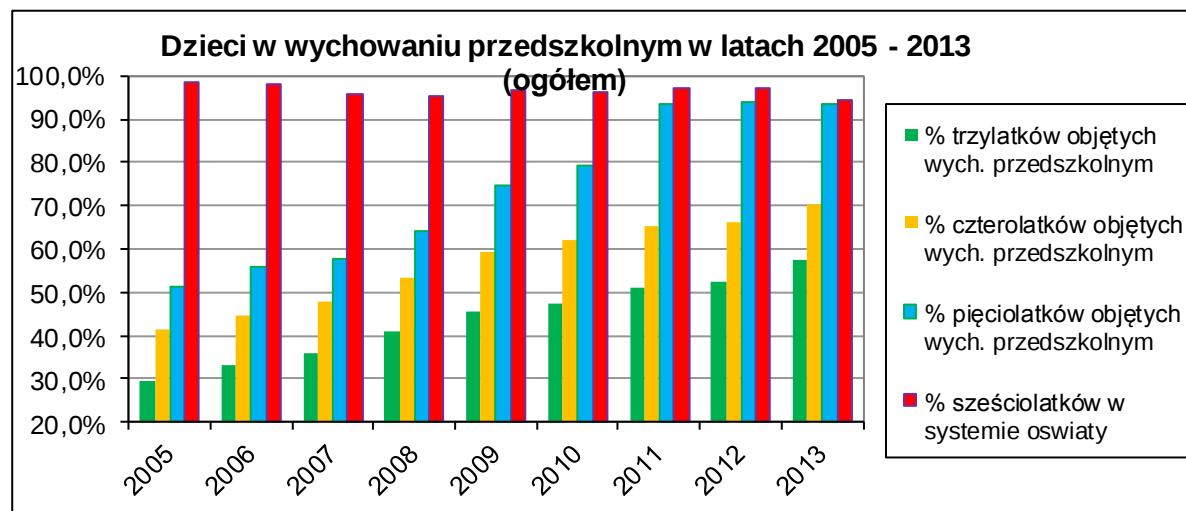
Tabela 18. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2013 (ogółem)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Liczba dzieci kończących w danym roku 3 lata	352.351	348.685	353.771	362.235	372.669	404.481	432.167	434.012	414 644
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	104.637	115.558	127.567	148.985	170.256	192.588	220.681	226.794	238 293
% trzylatków korzystających z wychowania przedszkolnego	29,7%	33,1%	36,1%	41,1%	45,7%	47,6%	51,1%	52,3%	57,5%
Liczba dzieci kończących w danym roku 4 lata	362.435	352.075	348.504	353.607	362.221	384.161	404.475	432.201	433 879
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	149.448	156.482	167.519	188.263	215.230	238.982	264.928	286.799	306 656
% czterolatków korzystających z wychowania przedszkolnego	41,2%	44,4%	48,1%	53,2%	59,4%	62,2%	65,5%	66,4%	70,7%
Liczba dzieci kończących w danym roku 5 lat	376.326	362.119	351.867	348.311	353.515	369.986	384.092	404.372	431 875
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	192.892	202.348	203.196	223.243	264.465	293.486	359.445	372.562	404 067
% pięciolatków korzystających z wychowania przedszkolnego	51,3%	55,9%	57,7%	64,1%	74,8%	79,3%	93,6%	92,1%	93,6%
Liczba dzieci kończących w danym roku 6 lat	380.551	375.994	361.873	351.653	348.169	358.261	369.872	383.956	404 041
Ile spośród nich we wrześniu korzystało z wychowania przedszkolnego	371.446	366.193	343.430	332.377	317.423	306.402	281.762	298.109	319 279
Liczba sześciolatków w SP	2.888	2.771	2.979	3.433	14.812	33.190	70.361	65.769	62 768
Liczba dzieci spełniających obowiązek przedszkolny lub szkolny w inny sposób ⁴⁾	-	-	-	-	4.012	4.685	6.661	9.631	b.d.
% sześciolatków w systemie oświaty	98,4%	98,1%	95,7%	95,5%	96,6%	96,1%	97,0%	97,3%	94,6%

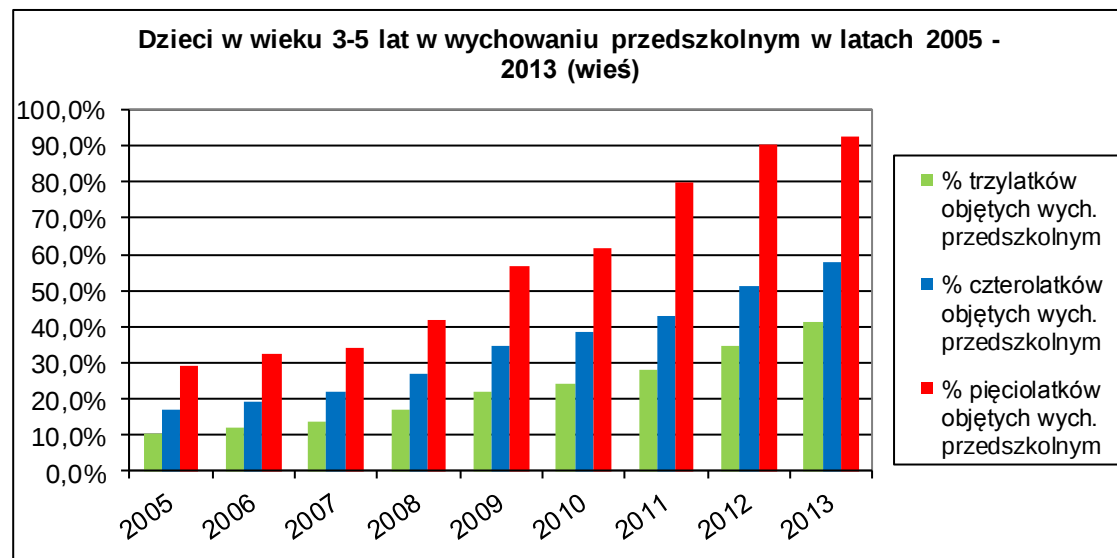
Dane o liczbie dzieci wg wieku i liczbie wychowanków przedszkoli wg wieku dla lat 2005-2013 na podstawie danych GUS ("Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan 31 XII 2013", "Oświata i wychowanie w roku szkolnym...."). Poza przedszkolem lub szkołą na podstawie decyzji dyrektora, poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, w placówkach przy polskich przedstawicielstwach i ambasadach za granicą, w placówkach w Polsce przy obcym przedstawicielstwie i ambasadzie, w szkołach i przedszkolach w innym kraju. Uwaga! Od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola).

* Według danych wstępnych z 30.09.2013 r. v.5.

Wykres 8. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2013 (ogółem) w %

Wykres 9. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2013 (wieś)

Dane o liczbie dzieci wg wieku dla lat 2005-2012 i liczbie wychowanków przedszkoli wg wieku dla lat 2005-2012 na podstawie danych GUS ("Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan na 31 XII 2013", "Oświata i wychowanie w roku szkolnym...."). Dane o liczbie wychowanków przedszkoli dla roku 2013 wersja 2 SIO wg stanu na 30.09.2013 r. Uwaga - od roku szkolnego 2012/2013 dzieci w wychowaniu przedszkolnym wg miejsca zamieszkania (poprzednio wg miejsca położenia przedszkola).

- 3) prowadzono działania w zakresie poprawy jakości procesu kształcenia – podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności absolwentów szkół;

Zmiany w sieci szkolnej są naturalną konsekwencją między innymi niżu demograficznego. Należy jednak zaznaczyć, że spadek liczby szkół postępuje znacznie wolniej niż spadek liczby uczniów. W ciągu ostatnich czterech lat liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów spadła o prawie 8%, natomiast procentowy spadek liczby szkół jest prawie o połowę mniejszy. Tę samą tendencję obserwujemy w stosunku do szkół znajdujących się na terenach wiejskich.

Analiza danych dotyczących szkół prowadzonych przez gminy (szkoły podstawowe i gimnazja) pokazuje, że spadek liczby uczniów w ciągu ostatnich czterech lat wynosi prawie 431 tys. uczniów, czyli więcej niż liczba sześciolatków, które w 2014 r. mają obowiązkowo rozpocząć edukację szkolną (rocznik sześciolatków w 2014 to 414,5 tys. dzieci).

Koszty kształcenia uczniów na wsi i w małych miasteczkach (do 5.000 mieszkańców) są wyższe niż koszty kształcenia w dużych miastach. Związane jest to przede wszystkim z niższą liczebnością oddziałów oraz koniecznością wypłat dodatków socjalnych (wiejskiego i mieszkaniowego) dla nauczycieli szkół wiejskich.

Od roku szkolnego 2005/2006 średnia liczba uczniów w oddziale w szkole podstawowej spadła o niecałe 9% w gimnazjum o 10,4%. Większą dynamikę spadku średniej liczby uczniów w oddziale obserwujemy na wsiach, gdzie średnia ta do roku szkolnego 2013/2014 zmniejszyła się w szkołach podstawowych o 11,6%, zaś w gimnazjach o 12,65%, utrzymując się na stałym poziomie przez ostatnie 4 lata. W tym samym okresie średnia liczba uczniów w oddziałach szkół miejskich obniżyła się w szkołach podstawowych o 7,27% i o 9,14% w gimnazjach.

W okresie ostatnich sześciu lat szkolnych stosunek liczby liceów ogólnokształcących i liceów uzupełniających mających swe siedziby na terenach wiejskich do ogólnej liczby tego typu szkół spadł zaledwie o 3,2 pkt. proc. W roku szkolnym 2006/2007 wynosił 11,43% natomiast w roku szkolnym 2013/2014 – 8,19%.

Jednocześnie na niemal niezmiennym poziomie utrzymuje się liczba szkół ponadgimnazjalnych zawodowych i liceów profilowanych dla młodzieży utworzonych na terenie wiejskim. Od roku szkolnego 2006/2007 do roku szkolnego 2013/2014 odsetek ten stabilnie maleje od 13,03% do 12,72%.

Mając na uwadze systematyczne zmniejszanie się liczby uczniów wszystkich rodzajów i typów szkół (analiza danych GUS), co ma bezpośredni wpływ na liczbę placówek oświatowych, można zakładać, że niewielkie zmiany liczby szkół ponadgimnazjalnych znajdujących się na terenach wiejskich mogą być efektem popularności tych szkół wśród uczniów oraz przemyślanej i perspektywicznej polityki oświatowej jednostek samorządów terytorialnych prowadzących te szkoły.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów

Tabela 19. Zestawienie liczby stypendystów Prezesa Rady Ministrów na lata szkolne 2008/2009 – 2013/2014 (układ wojewódzki). Dotyczy stypendystów bez względu na miejsce zamieszkania

Województwo	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Dolnośląskie	299	284	276	275	262	260
Kujawsko-Pomorskie	220	216	226	221	221	226
Lubelskie	264	264	266	268	264	258
Lubuskie	123	112	114	118	117	109
Łódzkie	260	245	235	242	235	233
Małopolskie	369	356	350	352	334	331
Mazowieckie	510	512	514	513	507	499
Opolskie	110	99	102	102	100	97
Podkarpackie	259	243	244	135	122	127
Podlaskie	136	122	128	245	241	241
Pomorskie	231	222	224	225	220	213
Śląskie	506	498	493	484	474	451
Świętokrzyskie	152	139	136	145	145	143
Warmińsko-Mazurskie	172	165	159	166	169	173
Wielkopolskie	332	328	330	329	319	319
Zachodniopomorskie	190	184	188	201	189	182
Razem:	4 133	3989	3985	4021	3 919	3862

W porównaniu do 2008 r. liczba stypendystów Prezesa Rady Ministrów zmalała o 271 uczniów, tj. o 6,56 %.

W latach 2008-2013 Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przeznaczyło na stypendia dla uczniów łącznie 138.118 zł, zaś Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa udzieliła 1.634 poręczenia kredytów studenckich na łączną kwotę 21.899.440 zł pochodzących z budżetu państwa.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (dalej MIR), w ramach PO KL w Poddziałaniu 9.1.3 *Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych* przewidziało realizację regionalnych programów pomocy stypendialnej dla szczególnie uzdolnionych uczniów (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych) szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym. Na realizację tej formy interwencji na lata 2007-2015 przewidziano ponad 203 mln zł. Łącznie w latach 2007-2013 zakontraktowano 75 projektów systemowych na kwotę ponad 202 mln zł, co stanowi blisko 100% alokacji przewidzianej w PO KL i świadczy o ogromnym zainteresowaniu tą formą wsparcia. Niemniej MIR nie monitoruje danych dotyczących liczby uczniów, którzy otrzymali program stypendialny. Dane na temat wartości umów (krajowe środki publiczne wydatki kwalifikowalne) podpisanych w poszczególnych latach w ujęciu narastającym przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20 . Wartość podpisanych umów w ramach PO KL, Poddziałanie 9.1.3

Poddziałanie 9.1.3 PO KL						
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wartość podpisanych umów (w zł)	32.586.897	70.556.053	121.669.716	148.567.186	168.537.395	202.242.071

Źródło: KSI SIMIK 2007-2013

W działania związane z realizacją Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 wpisuje się w ramach PO KL Poddziałanie 9.1.2 *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych*. Alokacja finansowa w ramach PO KL przeznaczona na finansowanie inicjatyw służących zmniejszaniu ww. dysproporcji stanowi blisko 2,9 mld zł. Łącznie w latach 2007-2013 zakontraktowano ponad 6,4 tys. projektów służących wyrównywaniu szans edukacyjnych na kwotę blisko 2,8 mld zł, co stanowi ok. 97% alokacji przewidzianej na lata 2007-2015.

Tabela 21. Wartości podpisanych umów służących wyrównywaniu szans edukacyjnych w ramach PO KL Poddziałanie 9.1.2 w latach 2008-2013

Poddziałanie 9.1.2 PO KL						
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013

Wartość podpisanych umów (zł)	146.679.013	604.923.334	1.377.409.971	1.974.371.929	2.404.529.638	2.780.763.725
-------------------------------	-------------	-------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Źródło: KSI SIMIK 2007-2013

W wyniku działań realizowanych przy udziale EFS nastąpiło wsparcie procesu indywidualizacji nauczania w ponad 8 tys. szkół podstawowych, w tym poprzez pomoc uczniom zdolnym, niepełnosprawnym i przewlekłe chorym, a także poprzez organizację zajęć wyrównujących szanse oraz dodatkowych zajęć rozwijających kompetencje. Ponadto opracowano i wdrożono oddolnie tworzone programy rozwojowe w ponad 12 tys. szkół kształcenia ogólnego (podstawowych, gimnazjach i ponadgimnazjalnych), w tym w ponad 6,8 tys. szkół na obszarach wiejskich. Wiele z tych inicjatyw z pewnością przyczyniło się do podniesienia jakości procesu kształcenia, w tym np. poprzez dofinansowanie zajęć wyrównawczych lub dodatkowych, które ze względu na brak środków finansowych w dyspozycji organów prowadzących, nie mogłyby zostać zrealizowane.

W latach 2008-2010 opracowano podstawy programowe dla 11 nowych zawodów wprowadzonych do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego tj.: technik przeróbki kopalin stałych, opiekun osoby starszej, technik rzemiosł artystycznych – szklarstwo i kamieniarstwo artystyczne, monter izolacji przemysłowych, blacharz izolacji przemysłowych, wiertacz odwiertów eksploatacyjnych i geofizycznych, technik energetyk, technik gazownictwa, technik tyfłoinformatyk, technik urządzeń i systemów energii odnawialnej i operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych.

W ramach projektu systemowego *Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego* (Poddziałanie 3.3.3) realizowanego w latach 2008-2013 przez KOWEŻiU wypracowano między innymi następujące rezultaty:

- dokonano przeglądu i analizy 183 podstaw programowych kształcenia w zawodzie i wyodrębniono kwalifikacje w tych zawodach, w tym we wszystkich zawodach dla których właściwym jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi (26 zawodów);
- przeprowadzono badania kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów szkół zawodowych;
- przygotowano nową metodologię konstruowania podstaw programowych kształcenia w zawodach;
- na potrzeby prac nad projektami poszczególnych podstaw programowych wykonano ekspertyzy dotyczące: oczekiwanych kompetencji personalnych i społecznych, umiejętności z zakresu języka obcego wspierającego kształcenie zawodowe oraz przedsiębiorczości i prowadzenia działalności gospodarczej;
- w 2012 r. zakończono prace nad nową podstawą programową, która została wprowadzona rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 184);
- opracowano przykładowe (przedmiotowe i modułowe) programy nauczania dla wszystkich zawodów opisanych w podstawie programowej kształcenia w zawodach (zadanie realizowane było w ramach projektów *Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego* oraz *Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru*). Programy te, wraz

z poradnikiem dla autorów programów nauczania *Opracowanie programu nauczania dla zawodu krok po kroku*, dostępne są na stronie www.koweziu.edu.pl;

- na potrzeby projektów regionalnych *Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja – Rozwój 2014-2020*, na podstawie przepisów podstawy programowej kształcenia w zawodach, opracowano rekomendacje dotyczące wyposażenia pracowni i warsztatów szkolnych dla 190 zawodów.

W ramach projektu „Przygotowanie innowacyjnych programów do kształcenia zawodowego” realizowanego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – Rozwój Zasobów Ludzkich przez Departament Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Ministerstwa Edukacji Narodowej we współpracy z Krajowym Ośrodkiem Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej w latach 2004-2008 opracowano 131 modułowych programów do kształcenia zawodowego oraz 3.438 pakietów edukacyjnych. Pakiety edukacyjne stanowią obudowę dydaktyczną programów jednostek modułowych wyodrębnionych w modułowych programach nauczania. Każdy pakiet składa się z poradnika dla ucznia i poradnika dla nauczyciela.

Z danych GUS wynika, że w 2012 r. w zajęciach dydaktycznych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość uczestniczyło 19.322 studentów, natomiast w 2010 r. 11.781 studentów (stan na 30 listopada 2010 i 2012). Do tego wzrostu niewątpliwie przyczyniły się także projekty realizowane w ramach poddziałania 3.2.2. GUS nie publikuje danych na temat pochodzenia studentów kształcących się na odległość, niemniej można przyjąć, że znaczą część uczestników zajęć na odległość stanowią mieszkańcy terenów wiejskich. Należy się spodziewać dalszego wzrostu liczby studentów korzystających z metod i technik kształcenia na odległość, ponieważ realizacja aż 96 spośród 117 projektów zakończy się w latach 2014 i 2015.

Na stronie internetowej dla dzieci i nauczycieli (<http://dzieci.mos.gov.pl>), prowadzonej przez Ministerstwo Środowiska, stworzono i opublikowano ponad 20 scenariuszy lekcyjnych z zakresu środowiska naturalnego i jego ochrony, które mogą być wykorzystywane przez edukatorów nie tylko na lekcjach, ale także na zajęciach pozalekcyjnych, a także zamieszczano nowe materiały edukacyjne dla dzieci i ogłaszano konkursy służące edukacji przez zabawę. Działania edukacyjne prowadzone były w ramach projektów edukacyjnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). W ramach swojej działalności NFOŚiGW dofinansował projekty z zakresu edukacji ekologicznej wpisujące się w realizację Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 na łączną kwotę 816.810,00 zł.

4) podniesiono kompetencje nauczycieli;

Na system doskonalenia nauczycieli składa się:

- działalność placówek doskonalenia nauczycieli, funkcjonujących na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym, a także niepublicznych placówek doskonalenia zawodowego, prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne.

- doradztwo metodyczne.

Minister Edukacji Narodowej prowadzi placówki o zasięgu ogólnokrajowym. Są to: Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE), Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEŻiU), a także Polonijne Centrum Edukacji za Granicą.

W latach 2008-2013 placówki te prowadziły działania adresowane do kadry systemu doskonalenia nauczycieli m. in. realizowały ogólnokrajowe programy doskonalenia zawodowego nauczycieli publicznych placówek doskonalenia zawodowego, zakładów kształcenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych oraz osób wykonujących zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego, publikowały materiały informacyjne i metodyczne oraz prowadziły działalność wydawniczą, a także udostępniały informacje o dostępnych formach kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

Organizacja kształcenia i doskonalenia zawodowego dla nauczycieli szkół rolniczych na poziomie centralnym należy do kompetencji ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi. To zadanie realizowane jest przez Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie, które w okresie sprawozdawczym przygotowywało programy doskonalenia zawodowego oraz opracowywało materiały edukacyjne dla nauczycieli szkół rolniczych w zakresie przedmiotów zawodowych.

Wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli opracowywały – we współpracy z organami sprawującymi nadzór pedagogiczny – priorytety doskonalenia zawodowego nauczycieli w województwie, realizowały również programy doskonalenia zawodowego nauczycieli-doradców metodycznych, prowadziły doradztwo metodyczne dla nauczycieli, a także organizowały różnorodne formy współpracy i wymiany doświadczeń dla nauczycieli poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek.

Powiatowe i gminne placówki doskonalenia zawodowego również realizowały zadania z zakresu doskonalenia zawodowego nauczycieli ze szczególnym uwzględnieniem doradztwa metodycznego.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach projektu „Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego” (projekt realizowany przez MEN w ramach POKL, Priorytet III Wysoka jakość oświaty, Poddziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli) przeprowadziło analizę systemu doskonalenia zawodowego.

W rekomendacjach dotyczących zmian w systemie doskonalenia nauczycieli wskazano na konieczność powiązania systemu doskonalenia nauczycieli z systemem wspomagania szkół i placówek tak, aby kierowane do nauczycieli doskonalenie zawodowe pomogło im rozwiązywać problemy zaistniałe w danym środowisku szkolnym.

Efektom tych prac było wprowadzenie nowych rozwiązań legislacyjnych, które pozwoliły na zwiększenie dostępności form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli wszystkich typów szkół i placówek, w tym również tych z terenów wiejskich.

- 5) rozszerzono oferty edukacyjne dla osób dorosłych i wspieranie kształcenia ustawicznego – uczenie się przez całe życie;

PO KL stanowi największe dostępne źródło finansowania projektów dotyczących zasobów ludzkich, w tym kształcenia ustawicznego osób dorosłych (w formach szkolnych i pozaszkolnych). Uwzględniając szerokie podejście do idei „uczenia się przez całe życie”, wsparcie na rzecz kształcenia ustawicznego możliwe jest we wszystkich Priorytetach PO KL.

W przypadku Priorytetu IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach* PO KL, od początku realizacji Programu wsparcie na rzecz uczestnictwa osób dorosłych w edukacji formalnej było realizowane w Działaniu 9.3 *Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego w formach szkolnych*, które jednak nie cieszyło się dużym zainteresowaniem ze względu na specyfikę polskiego systemu oświaty. Istotną trudność dla projektodawców stanowił również wybór atrakcyjnych i interesujących form kształcenia dla potencjalnych uczestników. W efekcie zmian wprowadzonych podczas przeglądu śródkresowego Programu w 2012 r. nastąpiła koncentracja wszystkich form uczenia się osób dorosłych w Działaniu 9.6 *Upowszechnienie uczenia się dorosłych* (formy szkolne, formalne kursy zawodowe i nieformalne szkolenia) w Priorytecie IX PO KL. Do końca 2013 r. w projektach w Działaniu 9.6 łącznie z 9.3 poświęconych kształceniu ustawicznemu udział wzięło blisko 47,6 tys. osób (w tym blisko 22,1 tys. kobiet) w wieku 25-64 lata. W Działaniu 9.6 zakontraktowano 480 projektów na kwotę blisko 270 mln zł, co stanowi ok. 74% jego alokacji.

Doskonaleniu pracujących osób dorosłych w formach pozaszkolnych służy natomiast realizowane w Priorytecie VIII Poddziałanie 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwa dla przedsiębiorstw* z alokacją o wartości blisko 4,2 mld zł oraz Poddziałanie 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie* z alokacją ponad 1,3 mld zł. Wdrażanie projektów o charakterze regionalnym ma głównie na celu podnoszenie i dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb regionalnej gospodarki.

Efektem realizacji projektów w ramach ww. Poddziałania jest udzielenie wsparcia na rzecz rozwoju kwalifikacji zawodowych dla 850 tys. osób pracujących, w tym 133 tys. osób po 50 roku życia. Ponadto ze wsparcia skorzystało ok. 282 tys. osób o niskich kwalifikacjach, tzn. osób posiadających wykształcenie podstawowe, gimnazjalne oraz wykształcenie średnie lub zasadnicze zawodowe. Jednocześnie w ramach działań outplacementowych, do końca 2013 r. działaniami szybkiego reagowania zostało objętych ponad 13,1 tys. pracowników zagrożonych negatywnymi skutkami procesów restrukturyzacji w przedsiębiorstwach (w tym 5,9 tys. kobiet) oraz ponad 12 tys. osób zwolnionych w przedsiębiorstwach (w tym 6,2 tys. kobiet).

Łącznie w latach 2007-2013 w Poddziałaniu 8.1.1 PO KL zakontraktowano ponad 5,7 tys. umów na kwotę ponad 4 mld zł, co stanowi ok. 98% alokacji na lata 2007-2015. Dane dotyczące wartości umów (krajowe środki publiczne wydatki kwalifikowalne) podpisanych w poszczególnych latach w ujęciu narastającym przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Wartość podpisanych umów w ramach PO KL, Poddziałanie 8.1.1.

Poddziałanie 8.1.1 PO KL						
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wartość podpisanych umów (w zł)	892.182.186	235.023.759	1.965.393.405	2.682.307.808	3.559.075.776	4.089.798.519

Źródło: KSI SIMIK 2007-2013

Natomiast w przypadku Poddziałania 8.1.2 PO KL zakontraktowano ponad 1 tys. umów na kwotę ponad 1,2 mld zł, co stanowi blisko 93% alokacji na lata 2007-2013.

Tabela 23. Wartość podpisanych umów w ramach PO KL, Poddziałanie 8.12.

Poddziałanie 8.1.2 PO KL						
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wartość podpisanych umów (w zł)	230.946.152	28.623.937	573.629.390	798.515.781	1.040.632.687	1.232.820.055

Źródło: KSI SIMIK 2007-2013

Mając na względzie potrzebę podjęcia działań na rzecz podniesienia niskiej aktywności dorosłych Polaków w edukacji ustawicznej, dopuszczono możliwość prowadzenia przez placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego kursów umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, których program nauczania nie odnosi się do podstawy programowej kształcenia ogólnego lub podstawy programowej kształcenia w zawodach. Zwiększa to ofertę kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych, a tym samym przyczynia się do zwiększenia ich szans na rynku pracy. Nowy model kształcenia ustawicznego przewidujący zdobywanie kwalifikacji zawodowych w formach kursowych odpowiada z jednej strony potrzebom współczesnego rynku pracy, charakteryzującego się wysoką dynamiką zmian, z drugiej zaś – potrzebom i możliwościom osób dorosłych. Pozaszkolne formy kształcenia ustawicznego umożliwią zdobycie poszukiwanych na rynku pracy kwalifikacji w czasie krótszym niż w szkole. Przyczyni się to do zwiększenia mobilności zawodowej Polaków, a także stanowić będzie zachętę do udziału w edukacji ustawicznej.

Wszystkie wskazane powyżej formy pozaszkolne stwarzały możliwość elastycznego, dostosowanego do potrzeb i możliwości osób dorosłych podnoszenia kwalifikacji zawodowych i kompetencji ogólnych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rynku pracy – zarówno pracodawców, jak i osób poszukujących zatrudnienia. By oferta skierowana do osób dorosłych była jak najszersza i umożliwiała wszystkim zainteresowanym podnoszenie wiedzy ogólnej i kwalifikacji zawodowych, zmodernizowano także system egzaminów eksternistycznych, co zostało szczegółowo określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych (Dz. U. poz. 188).

Oprócz funkcjonujących dotychczas egzaminów eksternistycznych z zakresu szkoły podstawowej dla dorosłych, gimnazjum dla dorosłych oraz liceum ogólnokształcącego dla dorosłych, wprowadzono także nowy egzamin eksternistyczny z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla zasadniczej szkoły zawodowej.

Ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 205, poz. 1206, z późn. zm) wprowadzono również egzamin eksternistyczny zawodowy, umożliwiający osobom mającym doświadczenie zawodowe potwierdzenie pojedynczych kwalifikacji w zawodzie, bez konieczności uczestniczenia w kwalifikacyjnym kursie zawodowym. Uzyskanie dyplomu potwierdzającego posiadanie pełnego zawodu możliwe było po zdobyciu wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie oraz odpowiedniego poziomu wykształcenia.

6) zwiększono dostęp do edukacji dla niepełnosprawnych mieszkańców wsi;

Na przestrzeni lat 2008-2013 wprowadzono liczne rozwiązania legislacyjne, przyczyniające się do zwiększenia dostępu do edukacji dla niepełnosprawnych, w tym m. in. rozwijanie poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, mającego na celu wspieranie rozwoju młodszych dzieci. Wprowadzone regulacje wskazują, że przedszkola i szkoły ogólnodostępne, przedszkola, szkoły i oddziały integracyjne oraz przedszkola, szkoły i oddziały specjalne oraz placówki wskazane w ww. przepisach mają obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, warunków do nauki, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych; zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz innych zajęć odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęć rewalidacyjnych, jak również integracji ze środowiskiem rówieśniczym i przygotowania uczniów do samodzielności w życiu dorosłym; w przepisach wskazano również, że kształcenie ucznia niepełnosprawnego niezależnie od rodzaju przedszkola czy ośrodka, rodzaju i typu szkoły, odbywa się w oparciu o indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny. Ponadto, poradnie psychologiczno-pedagogiczne zapewniają profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez prowadzenie m.in. działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych. Odbiorcy usług poradni to zarówno dzieci – w wieku już od urodzenia, młodzież, rodzice, jak i nauczyciele.

7) aktywizowano środowisko wiejskie do podejmowania działań o charakterze edukacyjnym, społecznym i kulturalnym;

Wiele spośród projektów OHP zrealizowanych zostało we współpracy z instytucjami samorządowymi. Wkład w rozwiązywanie problemów środowiska lokalnego wynikał z zadań instytucji oraz zapotrzebowania środowisk lokalnych na ofertę OHP w zakresie zaspakajania potrzeb młodych ludzi. Zaoferowano opiekę nie tylko uczestnikom OHP, ale także młodzieży spoza jednostek organizacyjnych OHP. Wyróżniały się w tym środowiskowe hufce pracy, przy których funkcjonują świetlice środowiskowe dziennego pobytu młodzieży z rodzin mających problemy z wypełnianiem funkcji opiekuńczych. Oferta ta spełnia postulat wsparcia rodzin w środowisku, zapewnia dzieciom i młodzieży dzienną opiekę i pomoc bez konieczności opuszczania rodziny. Uczestnicy zajęć świetlicowych, tam gdzie było to konieczne, objęci zostali systemem zintegrowanych działań diagnostycznych, opiekuńczych, wychowawczych i terapeutycznych przy ścisłej współpracy z rodziną, pedagogiem oraz wyspecjalizowanymi instytucjami współpracującymi z OHP.

Wsparciem działalności wychowawczej i opiekuńczej są przedsięwzięcia kulturalno-oświatowe, sportowe i turystyczne. Działalność ta stwarza wiele sytuacji wychowawczych, które pozwalają kadry lepiej poznać młodzież, wpływać na jej zachowanie oraz kształtować pozytywne cechy osobowości. Zawierają w sobie konieczność przyswajania zasad systematyczności, osobistych ambicji oraz prowadzą

do rozładowania napięć emocjonalnych. Inicjatywy kulturalno-oświatowe i rekreacyjno-sportowe cieszą się ogromną popularnością wśród podopiecznych OHP oraz młodzieży ze środowisk lokalnych. Organizowano m.in. turnieje piłki nożnej, tenisa stołowego, turnieje szachowe, biegi przełajowe, turnieje lekkoatletyczne, zawody pływackie, imprezy okolicznościowe, wyjścia do kin i teatrów, na koncerty, wystawy itp. Kolejnym równie ważnym elementem realizowanych działań były programy edukacyjne i wychowawcze z zakresu aktywizacji społecznej. Miały one na celu kształtowanie w uczestnikach postaw aktywnych i społecznie pozytywnych oraz wdrożenie ich do samodzielności w codziennym życiu. W ramach tych działań zorganizowano Ogólnopolski Konkurs „Aktywność – dobry wybór”, dotyczący realizacji inicjatyw samorządowych przez młodzież OHP, Spotkania Klubów Aktywnych, Regionalne Spotkania Młodzieży Aktywnej. Ponadto wszyscy uczestnicy OHP wzięli udział w programach promujących aktywne postawy sprzyjające podejmowaniu działań na rzecz poprawy jakości własnego życia oraz przygotowania do podjęcia pracy. Poszczególne jednostki rozwijały także działalność Klubów Absolwenta. Celem tych przedsięwzięć była (i jest w dalszym ciągu) pomoc osobom, które po opuszczeniu OHP wykazują trudności w funkcjonowaniu na rynku pracy oraz w społeczeństwie. Kluczowym zadaniem było także przeciwdziałanie zagrożeniom rozwoju młodzieży oraz jej ochrona przed niekorzystnymi zjawiskami. Działanie było realizowane bezpośrednio na poziomie lokalnym i wojewódzkim. Praca z młodzieżą koncentrowała się wokół profilaktyki uzależnień od środków odurzających, profilaktyki demoralizacji i przestępczości oraz promocji zdrowego stylu życia. Wśród różnorodnych metod i form pracy z młodzieżą, jakie stosowała kadra wychowawcza, do najbardziej skutecznych należy zaliczyć programy profilaktyczne.

Zrealizowano 1.526 programów edukacyjno-profilaktycznych i resocjalizacyjnych. Ze względu na skuteczność i efektywność oddziaływań, których celem jest zapobieganie niedostosowaniu społecznemu oraz przestępczości wśród młodzieży, zorganizowano dla kadry wychowawczej i pedagogicznej specjalistyczne szkolenia w tym zakresie. W sytuacji zmniejszonych możliwości znalezienia zatrudnienia w rolnictwie, w zakresie kształcenia młodzieży z rejonów wiejskich, OHP zajmowały się umożliwieniem jej uzupełnienia wykształcenia gimnazjalnego i zawodowego. W zakresie organizacji kształcenia uczestników OHP nadal naczelną zasadą pozostaje, że uzupełniają oni wykształcenie ogólne wraz z przygotowaniem zawodowym jako pracownicy młodociani mający zawartą umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego. Kierunki kształcenia młodzieży są uwarunkowane potrzebami lokalnego rynku pracy oraz ideą wyposażenia uczestników w wiedzę i umiejętności przygotowujące do podjęcia pracy bezpośrednio po zakończeniu nauki. W odniesieniu do młodzieży wiejskiej szkolenie zawodowe ukierunkowane było tak, by mogła ona znaleźć zatrudnienie w bliskiej odległości od miejsca zamieszkania. Takie działanie pozwala utrwalić integrację z rodziną i środowiskiem, a jednocześnie realizować rozwój zawodowy poza rolnictwem. Grupa uczestników OHP kształcących się na poziomie I klasy gimnazjum, nieposiadających umów o pracę, objęta została działaniami z diagnozowania i poradnictwa zawodowego. W tym przypadku, zbadanie posiadanych przez młodzież predyspozycji zawodowych pozwoli na objęcie jej odpowiednio ukierunkowanym przygotowaniem zawodowym.

Niezależnie od formy kształcenia, uczestnicy OHP podstawową wiedzę zawodową zdobywają ok. w 60 zawodach. W roku szkolnym 2012/2013 spośród 17,68 tys. młodzieży wiejskiej – 7,8 tys. uczestników uczyło się na poziomie gimnazjalnym, a pozostałych 9,93 tys. odbywało naukę zawodu w zasadniczych szkołach zawodowych i w formie kursowej. W trakcie rekrutacji do jednostek OHP szczególną uwagę zwracano na potrzeby młodzieży pochodzącej z rodzin o złej sytuacji materialnej, mającej trudności z kontynuowaniem nauki ze

względu na miejsce zamieszkania. Młodzież taką przyjmowano do jednostek z zakwaterowaniem w pierwszej kolejności. Jest to bardzo istotna forma wsparcia materialnego dla tych uczestników, gdyż w jednostkach OHP uczestnicy nie ponoszą kosztów wyżywienia i zakwaterowania, w całości są one pokrywane z budżetu instytucji.

W latach 2008-2013 aktywizacji jednostek samorządu terytorialnego, a raczej ich jednostek organizacyjnych (samorządowych instytucji kultury) i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji programów kulturalnych służyły dofinansowane zadania, których celem było m.in. rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności oraz aktywizację twórczą, także wśród samych animatorów i edukatorów.

Od lutego 2011 r. realizowano *Program Wieloletni KULTURA+*, którego jednym z priorytetów jest *Biblioteka+*. *Infrastruktura bibliotek*. Celem programu jest przekształcenie bibliotek publicznych w mniejszych miejscowościach w lokalne centra dostępu do kultury, wiedzy i ośrodki życia społecznego na wzór takich instytucji w krajach skandynawskich i zachodnioeuropejskich. Środki finansowe w ramach tego priorytetu mogą być przeznaczone na zadania związane z budową, remontem, rozbudową lub przebudową bibliotek publicznych w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich oraz małych gminach miejskich. Na realizację programu rząd przeznaczył 150 mln zł. Na 31 grudnia 2013 r. liczba budowanych lub modernizowanych bibliotek gminnych wyniosła 225 (z tego zakończonych jest 78 projektów) za łączną kwotę 132,3 mln zł.

W ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa od 2012 r. realizowano *Program Kraszewski. Komputery dla bibliotek*.

Dzięki realizacji tego programu podnoszono standard bibliotek publicznych poprzez wyposażenie ich w nowoczesny sprzęt komputerowy umożliwiający użytkownikom biblioteki korzystanie z Internetu, a bibliotekarzom katalogowanie zbiorów i udostępnianie ich on-line. Budżet programu w latach 2012 -2013 wyniósł łącznie 5,8 mln zł.

W latach 2008-2013 MEN realizowało otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego dotyczącego wsparcia międzynarodowej współpracy młodzieży. Zaangażowano środki pochodzące z budżetu w wysokości 5 mln 569 tys. zł i umożliwiono realizację 178 projektów. Wśród głównych tematów konkursu w latach 2009-2011 pojawiały się priorytety dotyczące udziału w projektach dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich. Udział w realizacji projektów umożliwiał podniesienie kompetencji, wiedzy i umiejętności uczestników w tym m.in. w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych takich jak porozumiewanie się w językach obcych oraz kompetencji społecznych i obywatelskich np. poprzez aktywny udział w warsztatach i szkoleniach. Działania na rzecz realizacji projektów umożliwiały aktywizację społeczności lokalnych na obszarach wiejskich.

W całym okresie realizacji Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 wojewódzka administracja rządowa i samorządy terytorialne aktywnie włączały się w promowanie działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów Programu. Informacje o różnego typu inicjatywach lokalnych były umieszczane na stronach internetowych gmin, powiatów i województw. Trafiały one na łamy prasy o zasięgu lokalnym, ale też ogólnokrajowym. Wydarzenia związane z realizacją poszczególnych działań były nagłaśniane

przez radio i telewizję, zarówno o zasięgu lokalnym jak i ogólnopolskim. Działania te przyczyniły się do aktywizacji środowisk wiejskich do podejmowania szerokich inicjatyw o charakterze edukacyjnym, społecznym i kulturalnym.

Na realizację zadań publicznych kierowanych do środowisk wiejskich Ministerstwo Sportu i turystyki dysponowało środkami finansowymi z następujących źródeł:

1. Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie *dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej* (Dz. U. Nr 156, poz. 1051);
2. Budżetu państwa – przyznawane na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.);
3. Funduszu Zająć Sportowych Uczniów dla Uczniów – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 19 września 2011 r. w sprawie *dofinansowania zajęć ze środków Funduszu Zająć Sportowych dla Uczniów* (Dz. U. Nr 217, poz. 1290), wydanym na podstawie art. 13³ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o *wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.).

Dla osiągnięcia zamierzonych celów, konieczna była współpraca całego środowiska, Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe (LZS), wszelkich instytucji i organizacji działających na terenach wiejskich, klubów sportowych, uczniowskich klubów sportowych, towarzystw i stowarzyszeń sportowych, a przede wszystkim lokalnych i regionalnych jednostek samorządowych.

Program *Sport Wszystkich Dzieci* – realizowany od 1994 r., skierowany jest do uczniowskich klubów sportowych oraz stowarzyszeń prowadzących działalność z zakresu upowszechniania aktywności fizycznej i sportu wśród dzieci i młodzieży. Większość tych podmiotów (ok. 80%) działa przy placówkach oświatowych, w oparciu o szkolną bazę sportową w znacznej mierze zlokalizowaną na terenach wiejskich, przy udziale uczniów, nauczycieli, rodziców, przy wsparciu lokalnych samorządów. Celem programu jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi aktywności sportowej dzieci i młodzieży, wdrażanie do systematycznej dbałości o zdrowie i sprawność fizyczną oraz zachęcanie do uprawiania różnych sportów. W ramach tego programu realizowane są zadania, w których w sposób szczególnie promowane są uniwersalne, edukacyjne, wychowawcze i zdrowotne walory sportu, jako ważne elementy oddziaływania na rozwój społeczeństwa.

Głównym realizatorem zadań programu *Sport Wszystkich Dzieci* w środowisku wiejskim było Krajowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, a także jego wojewódzkie oddziały. Na realizację zadania *Organizacja imprez sportowych dla dzieci i młodzieży* Krajowe Zrzeszenie LZS w latach 2008 – 2013 wykorzystało łącznie kwotę 1.139 tys. zł ze środków FRKF, co pozwoliło na dofinansowanie 249 imprez. W efekcie aktywność fizyczną podjęło łącznie ponad 95.200 dzieci i młodzieży. W zadaniu pn. *Sportowe Wakacje*, realizowanym przez Krajowe Zrzeszenie LZS w latach 2008 – 2013, w sposób aktywny „na sportowo” spędziło wakacje 3.385 dzieci i młodzieży, łączna kwota dotacji przekazana przez MSiT wyniosła 1.350 tys. zł.

W 2009 r. wprowadzono do programu działania Zrzeszenia LZS Konkurs MSiT *Na najciekawszą inicjatywę z zakresu upowszechniania sportu dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim*. Jego celem było uaktywnienie wszystkich środowisk na rzecz promowania aktywności

fizycznej i sportu oraz wyłonienie i wyróżnienie najciekawszych inicjatyw z zakresu upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim, promowanie działań sprzyjających lepszemu wykorzystaniu istniejącej gminnej bazy sportowej, przeciwdziałanie poprzez sport zjawiskom agresji i patologii wśród dzieci i młodzieży, poszerzenie zakresu i form współpracy władz samorządowych szczebla gminnego i organizacji pozarządowych na rzecz aktywizacji sportowej społeczności lokalnych. W konkursie uczestniczyły osoby prawne, prowadzące statutową działalność w zakresie upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży, kluby sportowe (UKS, ULKS, ULPKS, LKS), stowarzyszenia sportowe i związki stowarzyszeń sportowych oraz inne instytucje zajmujące się sportem szczebla gminnego. Projekty wspierane były organizacyjnie i finansowo przez samorządy lokalne, dyrekcje szkół, organizacje pozarządowe oraz lokalne stowarzyszenia. Wśród wyróżnionych przedsięwzięć, organizowanych przez finalistów konkursu, można wymienić sportowe pikniki rodzinne, festiwale i festyny sportowe, turnieje piłkarskie, siatkarskie, tenisa stołowego, koszykówki ulicznej, siatkówki plażowej, biegi przełajowe, zawody dla osób niepełnosprawnych, rajdy rowerowe i piesze oraz turnieje wsi i gmin. Przyznawane środki na ten cel przeznaczane były na zakup sprzętu sportowego dla 32 laureatów konkursu z 16 województw. Konkurs cieszył się dużym zainteresowaniem, a w 2013 r. był kontynuowany ze środków budżetu.

W 2002 r. w dążeniu do poprawy sytuacji w zakresie fizycznego rozwoju dzieci i młodzieży z terenów wiejskich, uruchomiono projekt pn. *Organizator sportu dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim*. Głównym jego celem była aktywizacja całego środowiska na rzecz poprawy stanu usportowienia mieszkańców wsi, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

Projekt zakładał pełną współpracę z samorządami, w tym współfinansowanie wynagrodzenia dla organizatorów przez gminy, powiaty i województwa na terenie całego kraju. Bezpośrednimi wykonawcami projektu były osoby wyłonione z grona działaczy i wolontariuszy Zrzeszenia LZS, posiadające uprawnienia trenera, instruktora, organizatora sportu oraz niezbędne doświadczenie w działalności sportowej na rzecz dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych z 16 województw. Organizatorzy sportu realizowali na terenie swojego działania zadania z zakresu promowania aktywności fizycznej i sportu. Obejmowały one przede wszystkim organizację imprez sportowych dla dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych, organizację finałów zawodów na szczeblu gminnym, powiatowym, rejonowym i wojewódzkim. Realizatorem tego zadania było Krajowe Zrzeszenie LZS i 16 Wojewódzkich Zrzeszeń LZS, w ścisłej współpracy z samorządami terytorialnymi wszystkich szczebli.

Tabela 24. Zestawienie nakładów oraz efektów pracy organizatorów realizujących bezpośrednio projekt *Organizator sportu dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim* w latach 2008 – 2013

Rok	Liczba organizatorów	Dofinansowanie (w zł)	Liczba imprez	Liczba uczestników imprez
2008	230	1 500 tys.	12.381	1.172.284
2009	242	1 500 tys.	13.222	1.309.521

2010	236	1 500 tys.	13.057	1.230.434
2011	245	1 500 tys.	12.934	1.161.761
2012	249	1 500 tys.	13.265	1.147.551
2013	214	1 200 tys.	11.486	932.966

Wymiernymi efektami pracy organizatorów jest liczba zorganizowanych imprez sportowo-rekreacyjnych. W 2013 r. uczestnicy projektu zorganizowali łącznie 11.486 imprez dla 932.966 uczestników z całego kraju. Średnio w każdym roku funkcjonowania programu ok. 236 organizatorów z całego kraju organizowało ok. 12.724 imprez, w których uczestniczyło przeciętnie 1.159.086 uczestników. Oznacza to, że w ciągu tak krótkiego czasu funkcjonowania programu, łącznie w 76.345 imprezach, w aktywność sportową zaangażowało się 6.954.517 dzieci i młodzieży, podnosząc swoją sprawność fizyczną i poprawiając swój stan zdrowia. Podstawowe elementy upowszechniania kultury fizycznej wśród mieszkańców wsi to masowy ruch sportowy, aktywny wypoczynek i rekreacja, organizowane przez wszystkie stowarzyszenia działające w środowisku wiejskim, jednakże głównie przez Zrzeszenie LZS. Wszelkie działania Zrzeszenia LZS w tym zakresie kierowane były do wszystkich chętnych mieszkańców wsi, bez względu na wiek i sprawność fizyczną. Realizując swoją podstawową funkcję, LZS usiłuje objąć działalnością sportową możliwie najszersze kręgi społeczeństwa wiejskiego i zmierza do tego celu poprzez organizację różnego rodzaju zawodów rozgrywanych od najniższego szczebla oraz masowe imprezy, w różnych sportach, m.in.:

- puchar przewodniczącego LZS w wybranych sportach, w tym zawody integracyjne,
- igrzyska LZS i mieszkańców wsi (letnie i zimowe),
- turnieje gmin i rodzin,
- festyny rekreacyjne, dożynkowe,
- pikniki,
- masowe biegi przełajowe mieszkańców wsi (wiosenne i jesienne),
- eliminacje do imprez szczebla wojewódzkiego i centralnego,
- ligi gminne w różnych dyscyplinach sportu,
- memoriały, maratony, rajdy, spływy kajakowe, złoty rodzin turystycznych, olimpiady wiedzy turystycznej.

Każdego roku biorą w nich udział tysiące uczestników reprezentujących każdą grupę wiekową, stanowiąc przekrój pokoleniowy środowiska. Dobra organizacja imprez pozwoliła na pozyskanie samorządów, szkół, instytucji działających w środowisku, do pomocy w organizacji i częściowego wsparcia finansowego, jako sojuszników w dążeniu do zaktywizowania mieszkańców. Coroczne przeznaczanie na to zadanie środków przez MSiT powoduje wyraźną stabilizację nakładów na sport masowy również przez partnerów lokalnych i łagodzi niekorzystne tendencje w sytuacji społecznej wsi, chociaż im nie zapobiega. Na zadania upowszechniania kultury fizycznej w środowisku wiejskim wydatkowano z budżetu państwa w latach 2008 – 2013 łączną kwotę w wysokości 7.602 tys. zł.

W finansowanych z tych środków zadaniach, uczestniczyło łącznie ponad 700.600 mieszkańców wsi i małych miast. Do sztabowych imprez realizowanych przez KZ LZS od lat należą:

- *Ogólnopolski Turniej Chłopców i Dziewcząt PIŁKARSKA KADRA CZEKA im. Stanisława Tymowicza* – turniej rozgrywany jest w układzie eliminacji gminnych, rejonowych, powiatowych, wojewódzkich i finału. Każdego roku w turnieju chłopców uczestniczy około 2.800 drużyn, a w turnieju dziewcząt rozgrywanym od 10 lat około 400 drużyn.
- *Ogólnopolski Turniej Mała Piłkarska Kadra Czeki dziewcząt i chłopców*, który rozgrywany jest od 2011 r. dla drużyn do 13 roku życia. Turniej ten cieszy się bardzo dużą popularnością i jest traktowany jako mistrzostwa LZS do lat 13.
- *Ogólnopolski Turniej Szachowy o Złotą Wieżę* – który jest jedyną centralną, drużynową imprezą szachową realizowaną przez Zrzeszenie LZS o najstarszym rodowodzie w kraju.
- *Ogólnopolski turniej w grach zespołowych* – jako impreza centralna poprzedzona eliminacjami wojewódzkimi, międzywojewódzkimi z finałem traktowana jest jak mistrzostwa Zrzeszenia LZS juniorów w piłce ręcznej, koszykowej i siatkówce dziewcząt i chłopców.
- *Ogólnopolskie Rodzinne Rozgrywki Sportowe LZS* – organizację imprez rodzinnych w tym zlotów rozpoczęto w 2007 r. w programie *upowszechnianie kultury fizycznej i sportu w rodzinie oraz w różnych grupach zawodowych*, a kontynuowane jest w zadaniu *Sport Dla Wszystkich*. Jego celem jest upowszechnianie aktywności ruchowej wśród osób starszych, promocja imprez sportowych dla wszystkich chętnych w środowisku wiejskim oraz promocja zdrowego stylu życia. Centralnie od 3 lat organizowane są 2 imprezy w roku, które poprzedzone są imprezami lokalnymi. Imprezy odbywają się w formach sportowych w plenerze i salach oraz halach sportowych z przewagą elementów zabawowych, wyzwalających zdrową rywalizację i gromadzących uczestników we wszystkich kategoriach wiekowych. W ramach wymienionych imprez prowadzone są dodatkowo wykłady i prezentacje z zakresu zdrowego odżywiania i przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym, promocji nowych form sportowych o znaczeniu zdrowotnym.
- *Ogólnopolskie Masowe Biegi Przełajowe* – najbardziej popularne i masowe zawody z uwagi na możliwość udziału bardzo dużej liczby uczestników, zaś bieganie stwarza możliwość pozbycia się stresu, oderwania od zajęć szkolnych i zawodowych, pomaga kształtować charakter, poprawia kondycję, stymuluje działania prozdrowotne. Biegi przełajowe są ulubioną formą uprawiania sportu przez dzieci i młodzież, u której uaktywnia się zdrowa rywalizacja i współzawodnictwo. Większość organizowanych biegów przełajowych związana jest z upamiętnianiem ważnych rocznic, wydarzeń historycznych, a także związana jest z tradycjami lokalnymi i środowiskowymi. Rozgrywane są również biegi w formie „memoriałów” dla uczczenia pamięci znanych sportowców oraz sławnych osób.

Organizacją imprez sportowych dla środowisk wiejskich oraz sportowego wypoczynku dla dzieci i młodzieży zajmują się również inne podmioty, nie tylko te, dla których jest to statutowy kierunek działalności. Mieszkańców wsi, w tym dzieci i młodzieży jako adresatów części swoich działań, wybierają takie organizacje jak: Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, Stowarzyszenie „Parafiada”, Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich oraz inne, przez co przyczyniają się do kształtowania nawyków systematycznej aktywności ruchowej dzieci i młodzieży z tej grupy ludności. W wielkim ogólnopolskim ruchu Sportowego Turnieju Miast

i Gmin oraz Europejskiego Tygodnia Sportu dla Wszystkich wystartowało w 2013 r. ok. 530 gmin. Znaczącą część osób startujących każdego roku w imprezach gminnych Turnieju stanowią mieszkańcy z terenów wiejskich. W grupie tej każdego roku odnotowuje się start blisko 1 mln osób. Stowarzyszenie Młodych Wielkopolan organizuje imprezy sportowe aktywizujące środowiska wiejskie do systematycznego uprawiania sportu, stawiając sobie za cel kształtowanie nawyków sportowego stylu życia i integracji środowisk. Od wielu lat realizuje takie imprezy jak: *Piastowski Rekreacyjny Turniej Gmin*, *Regionalny Pojedynek Sportowy Mieszkańców Wsi*, *Sołtysów i Spółdzielczości* oraz cykle spartakiad *Integracja na sportowo i świątecznie*. Zakrojona na szeroką skalę, coroczna, międzynarodowa „Parafiada” skupia młodzież ze wszystkich środowisk społecznych z przewagą parafii wiejskich, oferując im możliwość sportowej rywalizacji w połączeniu z przeżyciami duchowymi i doznaniem kulturalnymi. Wszystkie etapy eliminacji oraz spotkanie finałowe przeprowadzone są w oparciu o własne kadry wywodzące się z parafialnego ruchu sportowego.

Do powszechnych działań prowadzonych w skali całego kraju przez Krajowe Zrzeszenie LZS należą różne formy działalności na rzecz osób niepełnosprawnych. Zbyt małe środki nie pozwalają jednak na objęcie większej liczby osób niepełnosprawnych działaniami integracyjnymi w środowisku, gdzie potrzeby również są bardzo duże. Należy jednak podkreślić, że działania w tym środowisku realizowane są też przez inne niż LZS organizacje pozarządowe, wyspecjalizowane wyłącznie do upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych. Wykluczenie społeczne i ograniczenia zdrowotne osób niepełnosprawnych na wsi powoduje, iż w większości przypadków osoby te są wyłączone z normalnego rytmu życia, skazane na samotność, a ich aktywność ogranicza się do własnego domu. Podstawową barierą uniemożliwiającą im większą aktywność jest brak możliwości swobodnego przemieszczania się. Z uwagi na fakt, że środowisko wiejskie cierpi na braki w bazie kulturalnej, pewną formą rozrywki i integracji całego środowiska są zawody sportowe w sposób bezpośredni i naturalny integrujące uczestników, pozwalające przezwyciężyć osobom niepełnosprawnym osamotnienie i monotonię życia codziennego, a przede wszystkim niechęć i uprzedzenia.

Istnieje bardzo duże zapotrzebowanie środowiska na organizację tego typu imprez. Stąd też Zrzeszenie stara się przygotować odpowiednią ofertę kalendarzową imprez i zawodów sportowych. Nieodzowna jest pomoc kadry pedagogicznej, nauczycielskiej i społecznych wolontariuszy animatorów i liderów wiejskich oraz samorządu i administracji terytorialnej. Nieoceniony jest także udział młodzieży, która włącza się w działalność uczniowskich i integracyjnych klubów sportowych, tworzonych w szkołach czy innych placówkach oświatowo-wychowawczych. W zrealizowanych przez Zrzeszenie LZS w latach 2008 – 2013 zawodach brały udział osoby niepełnosprawne z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, osoby niepełnosprawne na wózkach inwalidzkich, z niedowładem kończyn górnych i dolnych, inwalidzi z amputacjami kończyn m.in. ze szkół specjalnych, domów pomocy społecznej, warsztatów terapii zajęciowej zlokalizowanych w środowisku wiejskim. Zawody i imprezy zostały przeprowadzone w konkurencjach sportowych, rekreacyjnych, sprawnościowych oraz konkursach plastycznych i innych w rywalizacji indywidualnej z podziałem na stopień inwalidztwa i zespołowej. Wszystkie imprezy były dobrze przygotowane organizacyjnie, miały zabezpieczone nagrody honorowe i inne.

W latach 2008 – 2013, ze środków MSiT (FRKF), na działania w obszarze upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych przekazano dofinansowanie dla Zrzeszenia LZS w łącznej wysokości 345 tys. złotych, co pozwoliło na zorganizowanie 77 imprez sportowych, w tym imprez integracyjnych, z udziałem ponad 15.800 osób.

Głównym celem polityki sportowej opartej na propagowaniu aktywności fizycznej jest zwiększenie uczestnictwa w sporcie przedstawicieli wszystkich grup społecznych. Grupą docelową jest całe społeczeństwo, jednakże dla upowszechnienia aktywności fizycznej w środowisku wiejskim, ważnym celem jest rozwój sportu na poziomie lokalnym.

MSiT, współpracując z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz środowisk wiejskich, w szczególności z Krajowym Zrzeszeniem LZS, wspiera równomiernie na terenie całego kraju sportowe inicjatywy lokalne, przyczyniając się do angażowania środków finansowych jednostek samorządu terytorialnego.

8) realizowano działania w zakresie przygotowania mieszkańców wsi do funkcjonowania w gospodarce rynkowej;

Ochotnicze Hufce Pracy wspierały młodzież w zakresie jej wejścia i funkcjonowania na rynku pracy, kładąc szczególny nacisk na działania adresowane do młodzieży zamieszkałej na terenach wiejskich. Stanowi ona dość liczną grupę i wśród odbiorców oferty OHP kształtuje się na poziomie ok. 30% młodych ludzi rocznie. Dla osiągnięcia zamierzonych rezultatów w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej młodzieży, kadra OHP rozwijała współpracę z lokalnymi podmiotami podejmującymi problematykę młodzieży. Doradcy zawodowi OHP zintensyfikowali współpracę ze szkolnymi doradcami zawodowymi, w tym szczególnie z doradcami pracującymi w szkołach z młodzieżą pochodzącą ze środowiska wiejskiego. Współpraca ze szkolnymi doradcami zawodowymi była nakierowana na udzielenie pomocy młodzieży zamieszkałej na terenach małych gmin, szczególnie z obszarów wiejskich, w zakresie pomocy w kształtowaniu zarówno ścieżki edukacyjnej, jak i ścieżki kariery zawodowej

W ramach działania 6.1 *Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie PO KL*, w tym w Poddziałania 6.1.1 dla osób pozostających bez zatrudnienia realizowano programy aktywizacji zawodowej, obejmujące staże/praktyki, pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe; szkolenia prowadzące do podniesienia bądź uzupełnienia kwalifikacji itd. Alokacja na Poddziałanie 6.1.1 na lata 2007-2015 wyniosła ponad 1,8 mld zł.

W Działaniu 6.1 PO KL do końca 2013 r. udział w projektach zakończyło ok. 649 tys. osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym ponad 427 tys. to osoby z terenów wiejskich. Łącznie w latach 2007-2013 zakontraktowano ponad 2 tys. projektów na kwotę blisko 2,8 mld zł, co stanowi ok. 94% alokacji na lata 2007-2015.

Tabela 25 . Wartość podpisanych umów w ramach PO KL, Poddziałanie 6.1.1

Poddziałanie 6.1.1 PO KL						
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013

Wartość podpisanych umów (w zł)	179.303.401	468.239.400	899.155.671	1.042.160.807	1.498.235.984	1.806.128.497
---------------------------------	-------------	-------------	-------------	---------------	---------------	---------------

Źródło: Krajowy System Informatyczny – System Informatyczny Monitoringu i Kontroli 2007-2013 (KSI SIMIK 2007-2013)

W ramach działania 6.3 *Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich PO KL*⁶ realizowano zadania mające na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia oraz mobilności przestrzennej i zawodowej osób zamieszkujących obszary wiejskie poprzez działania służące przygotowaniu do podjęcia pracy poza sektorem rolniczym, a także uczące wykorzystywania szans związanych z powstawaniem nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Łącznie w okresie programowania zrealizowano ponad 1,3 tys. inicjatyw lokalnych o wartości blisko 63 mln zł, wykorzystujących 100% alokacji przewidzianej na ten cel.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), w ramach działań 2.1 i 2.2 PO KL 2007-2013, w okresie od 2008 do sierpnia 2013 r., przeszkoliła łącznie ok. 630 tys. niepowtarzających się uczestników, z czego ok. 255 tys. osób, czyli ok. 40% pochodziło z obszarów wiejskich. Tematyka szkoleń odnosiła się do różnych obszarów prowadzonej działalności gospodarczej, w których nieodzowne jest wsparcie państwa z uwagi na ograniczone fundusze polskich przedsiębiorców, tj. np. szkolenia z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi, zarządzania środowiskiem, elastycznych form organizacji pracy, zarządzania wiekiem, specyfiki działania firm rodzinnych, prowadzenia działalności zgodnie z zasadami społecznej odpowiedzialności biznesu, podnoszenia kompetencji pracowników o niskich kwalifikacjach. W kontekście działań szkoleniowo-doradczych dotyczących obszaru prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym przygotowania do samozatrudnienia, należy zwrócić szczególną uwagę na poniższe projekty.

Realizowano projekt PARP - *Akademia PARP* mający na celu podniesienie kwalifikacji i umiejętności pracowników polskich przedsiębiorstw oraz dostarczenie niezbędnych narzędzi potrzebnych do efektywnego i skutecznego podwyższania swoich kompetencji poprzez udział w szkoleniach *on-line*. Na portalu *Akademii PARP* dostępnych jest trzydzieści pięć szkoleń o tematyce finansowej, prawnej, marketingowej, eksportowej itd. W ramach projektu *Akademia PARP* od lutego 2008 r. do sierpnia 2013 r. w szkoleniu *Jak założyć własną firmę* wzięły udział łącznie 10.843 osoby, w tym 3.249 osób pochodziło z terenów wiejskich.

Tabela nr 26. Wykorzystanie środków funduszy strukturalnych na zadanie *Akademia PARP* w latach 2008-2013 (w zł)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
------	------	------	------	------	------	--------

⁶ Podczas przeglądu śródkresowego Programu, mając na uwadze wysoki poziom realizacji wartości docelowej wskaźnika, podjęto decyzje o niekontynuowaniu nowych działań wspierających rozwój inicjatyw na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej osób niepozostających w zatrudnieniu, przyczyniającego się do realizacji strategii rozwoju kapitału ludzkiego na terenach wiejskich. Jednocześnie podjęto decyzję o koncentracji wsparcia dot. oddolnych inicjatyw w Prioryecie IX PO KL.

1.851.728,47	8.208.949,07	6.969.303,22	5.642.268,56	3.318.389,25	6.791.293,05	32.781.931,62
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------

Od kwietnia 2010 r. PARP realizowała projekt *Aktywny emeryt*, którego celem było utrzymanie aktywności zawodowej pracowników w wieku okołomerytalnym poprzez podniesienie świadomości i wiedzy w zakresie korzyści płynących z pozostawania aktywnym zawodowo na rynku pracy. W ramach projektu założono przeszkolenie 1.250 pracowników małych, średnich i dużych przedsiębiorstw z województwa małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego, którzy ukończyli co najmniej 50 lat. Szkolenia w zakresie rozwoju kompetencji miękkich oraz prowadzenia działalności gospodarczej miały pomóc w rozwoju umiejętności interpersonalnych, pracy zespołowej oraz komunikacji. Uczestnicy zdobyli wiedzę na temat elastycznych form zatrudnienia, wolontariatu i prowadzenia działalności gospodarczej. Od kwietnia 2010 r. do sierpnia 2013 r. w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej przeszkolono łącznie 162 osoby, w tym 71 osób z terenów wiejskich. Dodatkowo przedmiotowe szkolenia zostały wsparte działaniami doradczymi, średnio 10 godzin doradztwa indywidualnego na osobę.

Tabela nr 27. Wykorzystanie środków funduszy strukturalnych na zadanie *Aktywny Emeryt* w latach 2008-2013 (w zł)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
0,00	0,00	256,20	870.359,25	343.137,54	1.845.858,99	3.059.611,98

Realizowany w latach 2008 – 2012 (I kwartał) projekt *Wsparcie systemu kompleksowych usług informacyjnych dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą poprzez finansowanie sieci Punktów Konsultacyjnych (PK)* polegał na świadczeniu przez PK usług informacyjnych. Zakres usług obejmował udzielanie informacji m.in. o: podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej, w tym obowiązkach przedsiębiorcy wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej; finansowaniu działalności; kontroli przedsiębiorstw; rezygnacji z prowadzenia działalności gospodarczej; możliwości uzyskania wsparcia; bazach danych instytucji otoczenia biznesu. Z usług oferowanych w ramach projektu skorzystało łącznie 51.321 przedsiębiorców oraz 137.888 osób fizycznych, w tym z obszarów wiejskich pochodziło odpowiednio 6.105 przedsiębiorców oraz 22.936 osób.

Tabela nr 28. Wykorzystanie środków funduszy strukturalnych w okresie 2008-2013 na zadanie *Wsparcie systemu kompleksowych usług informacyjnych dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą poprzez finansowanie sieci PK* (w zł)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
3.478.444,45	27.178.039,84	27.464.093,24	27.781.312,88	1.750.026,59	0,00	87.651.917,00

Projekt *Zapewnienie usług z zakresu rozwoju firmy dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą w formule one-stop-shops*, który rozpoczął się w 2012 r. polegał na świadczeniu przez Punkty Konsultacyjne Krajowej Sieci Usług oprócz usług informacyjnych, również usług doradczych. Zakres usług informacyjnych obejmował przygotowanie wstępnej diagnozy potrzeb klienta, uzgodnienie sposobu i zakresu realizacji usługi, udzielenie informacji dotyczących rozpoczynania oraz prowadzenia działalności gospodarczej, wskazanie możliwości skorzystania z usług specjalistycznych, tj. porad w obszarze transferu technologii, finansowania zwrotnego, etc. Konsultanci KSU pomagają także w zaaranżowaniu spotkania z usługodawcą specjalistycznym oraz prowadzą dalszy monitoring losów klienta.

W okresie od marca 2012 r. do sierpnia 2013 r.:

- z usług informacyjnych skorzystało łącznie 95.471 osób, z czego z obszarów wiejskich pochodziło 23.864 klientów, w tym: 10.530 osób planujących założyć działalność gospodarczą oraz 13.334 przedsiębiorców,
- z usług doradczych polegających na asyście w rozpoczynaniu działalności gospodarczej skorzystało łącznie 3.496 osób, w tym 229 klientów pochodziło z obszarów wiejskich, w tym 225 osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz 4 przedsiębiorców,
- z usług doradczych polegających na asyście w prowadzeniu działalności gospodarczej skorzystało łącznie 6.728 przedsiębiorców, z czego 506 przedsiębiorców z obszarów wiejskich.

Tabela nr 29 . Wykorzystanie środków funduszy strukturalnych w okresie 2008-2013 na zadanie *Zapewnienie usług z zakresu rozwoju firmy dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą w formule one-stop-shops* (w zł)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
0,00	0,00	0,00	0,00	16.851.745,31	23.874.953,49	40.726.698,80

W latach 2008-2013 Ministerstwo Gospodarki wspierało dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości poprzez promocję 15 branż posiadających największy potencjał eksportowy oraz udzielanie wsparcia przedsiębiorcom na wypromowanie swojej działalności na rynkach międzynarodowych. Zawarto 300 umów o dofinansowanie i wydatkowano około 190 mln zł w ramach wyżej opisanych działań, przy czym nie są generowane w MG informacje o miejscu prowadzonej przez beneficjenta działalności gospodarczej w podziale na obszar wiejski albo miejski. Zasięg prowadzonej przez beneficjentów działalności gospodarczej ma charakter międzynarodowy. Efektem wyżej opisanych działań jest:

- poprawa wizerunku Polski i polskiej gospodarki wśród zagranicznych partnerów gospodarczych,
- poprawa dostępu do informacji o Polsce jako partnerze gospodarczym oraz o warunkach prowadzenia działalności gospodarczej na rynkach zagranicznych,
- wypromowanie polskich specjalności eksportowych,
- wzrost inwestycji polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych,
- rozwój eksportu w branżach gospodarki objętych projektem.

W latach 2008-2013 wydatkowano na realizację działania 180 mln zł.

9) efektywniej wykorzystano bazę szkolną na obszarach wiejskich;

W latach 2008-2013 pracownicy MEN pozostawali w stałym kontakcie z realizatorami programu PLOTEUS I z Krajowego Ośrodka Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEŻiU) oraz z pracownikami MPiPS odpowiedzialnymi za będący w ścisłej zależności z projektem PLOTEUS II, projekt „Euroguidance” (Eurodoradztwo). Po zapoznaniu się z wytycznymi Komisji Europejskiej w zakresie technicznych rozwiązań integracji narodowych baz danych (national data sources), analizowano we współpracy z Centrum Informatycznym Edukacji możliwości integracji danych zbieranych za pomocą SIO z europejskim interfejsem PLOTEUS 2.

W latach 2011-2013 trwały intensywne prace nad modernizacją systemu informacji oświatowej w ramach projektu *Usprawnianie systemu zbierania i analizy danych dotyczących funkcjonowania systemu oświaty poprzez rozwój Systemu Informacji Oświatowej*, finansowanego ze środków UE. Nowy system jest wyposażony w rozbudowaną warstwę analityczną i zapewnia szybszy dostęp do zgromadzonych danych, które są bardziej aktualne od danych gromadzonych w dotychczasowym systemie.

Do obowiązków publicznej szkoły należy zapewnienie uczniom dostępu do gabinetu promocji zdrowia i opieki przedlekarskiej. Optymalnym rozwiązaniem byłaby sytuacja, w której każda ze szkół publicznych na terenach wiejskich posiadałaby ww. gabinet. W stosunku do danych z 2008 r., kiedy szkoły z gabinetami promocji zdrowia i pomocy przedlekarskiej stanowiły 18% wszystkich szkół na terenach wiejskich, nastąpił bardzo nieznaczny (jedenprocentowy) wzrost liczby gabinetów w szkołach. Również w zakresie liczby uczniów uczęszczających do szkół wiejskich z gabinetami można zaobserwować niewielki postęp – odsetek zwiększył się z 24% do 26 %. Sytuacja w tym zakresie jest daleka od oczekiwanej.

Równocześnie warto zauważyć, że brak gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej na terenie szkoły nie oznacza, że uczniowie nie są objęci profilaktyczną opieką zdrowotną sprawowaną przez pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania albo higienistkę szkolną. W przypadku braku na terenie szkoły gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej, profilaktyczna opieka zdrowotna sprawowana jest przez pielęgniarkę w miejscu określonym w umowie o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

10) nastąpił rozwój umiejętności wykorzystania komputera oraz Internetu w życiu codziennym obywatela i przedsiębiorcy.

W okresie sprawozdawczym został uruchomiony internetowy system informacji edukacyjno-zawodowej, portal zawierający informacje dla doradców zawodowych oraz innych osób realizujących zadania z tego zakresu.

W ramach projektu konkursowego w latach 2008-2012 opracowano narzędzia diagnostyczne i materiały metodyczne wspomagające proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów. Narzędzia te zostały zamieszczone na portalu Scholaris (<http://www.scholaris.pl>), dostępne są również poprzez stronę internetową MEN w zakładce Kształcenie zawodowe – Poradnictwo edukacyjno-zawodowe.

Zapewniono także wsparcie doradców zawodowych poprzez upowszechnianie bezpłatnych wydawnictw z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego, udostępnianych na stronach internetowych MEN i KOWEziU w formacie pdf.

W okresie sprawozdawczym funkcjonowała także Platforma Edukacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej dla doradców zawodowych (Edukacyjna Przestrzeń Wirtualna, jako forum wymiany doświadczeń i dobrych praktyk). Doradcy zawodowi z całej Polski zatrudnieni w sektorze edukacji mieli możliwość uczestniczenia w kursach doskonalących prowadzonych zarówno w formule stacjonarnej jak i on-line.

Uchwałą nr 40/2012 z 3 kwietnia 2012 r. Rada Ministrów ustanowiła Rządowy program rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”. Program pilotażowy realizowany był w 402 publicznych szkołach podstawowych i ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia od 4 kwietnia 2012 r. do 31 sierpnia 2013 r. Celem programu była poprawa kompetencji cyfrowych dzieci i młodzieży oraz nauczycieli. Program realizowano poprzez udzielenie jednostkom samorządu terytorialnego (organom prowadzącym szkoły) dotacji na zakup nowoczesnych pomocy dydaktycznych, w tym mobilnego sprzętu komputerowego, z którego mogli korzystać wszyscy uczniowie szkół uczestniczących w pilotażu. Cele programu realizowano poprzez doskonalenie umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w nauczaniu, a także rozbudowę elektronicznych zasobów edukacyjnych wykorzystywanych w toku kształcenia. Realizacja działań zapisanych w programie była formą przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu.

W wyniku przeprowadzonego przez wojewodów losowania do programu zostały zakwalifikowane 402 szkoły podstawowe, w tym:

- 153 szkoły małe (do 100 uczniów);
- 156 szkół średnich (od 101 do 300 uczniów);
- 93 szkoły duże (powyżej 300 uczniów).

Szkoły zlokalizowane na obszarach wiejskich (230 szkół) stanowiły 57% szkół zakwalifikowanych do programu.

Celem działań programu „Cyfrowa szkoła” w obszarze e-nauczyciel było kompleksowe przygotowanie nauczycieli szkół podstawowych uczestniczących w programie do różnorodnego wykorzystywania TIK w pracy dydaktyczno-wychowawczej, w szczególności do:

- wzbogacania i unowocześniania warsztatu pracy nauczyciela;
- stosowania i rozwijania metod kształcenia i oceniania z użyciem TIK;
- prowadzenia zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem TIK oraz różnego rodzaju elektronicznych zasobów edukacyjnych;

- inspirowania i angażowania uczniów do kształcenia się i kreatywności;
- współpracy z rodzicami oraz środowiskiem lokalnym;
- rozwoju zawodowego, współpracy z innymi nauczycielami, w tym współpracy w ramach międzyszkolnych sieci współpracy nauczycieli oraz samokształcenia.

Szkoły realizujące program wybrały różne rozwiązania sprzętowe i samodzielnie określiły sposób, w jaki nauczyciele i uczniowie będą wykorzystywali TIK. Przyjęta formuła doskonalenia i wsparcia uczestników programu uwzględniała tę różnorodność, odmienne warunki pracy szkół oraz wybrane przez nie warianty korzystania ze sprzętu cyfrowego. Formami wsparcia dyrektorów szkół i nauczycieli uczestniczących w programie były:

- szkolenia i warsztaty (konferencje ogólnopolskie i regionalne; spotkania lokalne);
- sieci współpracy i samokształcenia w zakresie ICT;
- kursy interaktywne (interaktywny kurs internetowy dla koordynatorów, platforma wsparcia dla dyrektorów);
- poradniki TIK i samouczki;
- przykłady dobrych praktyk.

Działania realizowane w związku z *Porozumieniem w sprawie utworzenia programu internetyzacji polskich bibliotek publicznych* dotyczą bibliotek gminnych na obszarach wiejskich i w małych miastach (do 20 tys. mieszkańców), z których funkcji korzystają mieszkańcy terenów wiejskich. Porozumienie zostało pierwotnie zawarte w sierpniu 2009 r. na okres trzech lat, zaś w lipcu 2012 r. podpisane zostało *Porozumienie w sprawie kontynuacji programu internetyzacji polskich bibliotek publicznych* przedłużające okres współpracy do 31 lipca 2015 r. Sygnatariuszami *Porozumienia* są oprócz Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Orange S.A oraz Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Inicjatywa stanowi przykład współpracy administracji publicznej z podmiotami pozarządowymi, zaś jej celem jest m.in. wspieranie rozwoju kompetencji cyfrowych społeczności lokalnych skupionych wokół bibliotek i wspieranie projektów związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu cyfrowemu oraz niwelowaniem barier społecznych dostępu do wiedzy, kultury i edukacji.

W związku z udziałem w *Porozumieniu*, Orange Polska S.A. zapewniała gminnym bibliotekom publicznym bezpłatny dostęp do Internetu o najwyższej możliwej w danej lokalizacji przepustowości (program *Orange dla bibliotek*) oraz poprzez działania Fundacji Orange podejmuje działania społeczno-edukacyjne, mające na celu popularyzację wykorzystania multimedialnych narzędzi edukacyjnych i podnoszenie kompetencji cyfrowych użytkowników bibliotek. Od 2009 r. w programie *Orange dla bibliotek* uczestniczy corocznie ponad 3 tys. bibliotek (w 2013 r. – 3.207 bibliotek). Wysokość darowizny przekazana przez Orange Polska S.A. gminnym bibliotekom publicznym w latach 2009-2013 wyniosła ok. 16,6 mln, z czego w roku 2013 - 5,5 mln.

Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w związku z celami *Porozumienia* realizowała od 2009 r. Program Rozwoju Bibliotek, będący wspólnym przedsięwzięciem Fundacji Billa i Melindy Gates oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Jego celem była modernizacja i wzmocnienie znaczenia bibliotek działających na terenach wiejskich i w małych miastach do 20 tys. mieszkańców, w

szczegółności przygotowanie tych instytucji do wyzwań związanych z rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Wsparcie w ramach Programu obejmowało wyposażanie bibliotek w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz oprogramowanie (przekazane bezpłatnie przez firmę Microsoft), szkolenia dla bibliotekarzy, a także inicjatywy na rzecz aktywizacji społecznej i edukacji cyfrowej użytkowników. Dzięki zapewnieniu dostępu do nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz wyszkolonych liderów realizacja Programu znacząco przyczyniła się do zmniejszania tzw. luki cyfrowej pomiędzy dużymi miastami a obszarami wiejskimi.

Realizacja Programu Rozwoju Bibliotek rozpoczęła się w roku 2009 i objęła 3.808 placówek bibliotecznych z 1.256 gmin, co stanowi blisko 60 procent placówek bibliotecznych zlokalizowanych na terenach wiejskich i w małych miastach. W 2013 r. przeprowadzony został nabór do trzeciej rundy Programu, w ramach którego wsparcie uzyskało ok. 480 bibliotek. Podjęto również decyzję o przedłużeniu Programu do końca marca 2015 r. w celu przeprowadzenia dodatkowych działań rozszerzających skalę programu i utrwalających jego efekty, skierowanych zarówno do nowych placówek, jak i dotychczasowych uczestników.

Łącznie w latach 2009-2013 do bibliotek dostarczono ponad 11 tys. różnych urządzeń cyfrowych: 3.396 komputerów z oprogramowaniem, 2.487 urządzeń wielofunkcyjnych, 706 drukarek, 430 laptopów, 430 projektorów multimedialnych z ekranami oraz 3808 aparatów cyfrowych. W szkoleniach dla pracowników bibliotek wzięło w tym czasie udział ponad 9 tys. osób. Ponad 3 tys. z nich uczestniczyło w warsztatach dotyczących planowania rozwoju biblioteki kończących się przygotowaniem 3-letniego planu rozwoju biblioteki. Ponad 2,4 tys. bibliotekarzy uczestniczyło w szkoleniach informatycznych, dzięki którym dowiedzieli się, jak w pełni wykorzystywać dostarczony do bibliotek sprzęt komputerowy i jak przekazywać swoje umiejętności mieszkańcom - w tym osobom starszym, wymagającym szczególnego wsparcia w edukacji cyfrowej. Blisko 2.470 osób ukończyło szkolenia specjalistyczne, związane z kierunkiem rozwoju placówki (wśród możliwych obszarów były m.in. multimedia i nowoczesna komunikacja, elektroniczne usługi publiczne, usługi dla seniorów i osób niepełnosprawnych).

Biblioteki uczestniczące w Programie miały również możliwość otrzymania dotacji na realizację projektów zgodnych z planami rozwoju placówek w ramach Konkursu Grantowego *Aktywna Biblioteka*. W dwóch edycjach konkursu, przeprowadzonych w latach 2011-2013, zrealizowano 357 projektów o łącznej wartości 2,5 mln zł, w których uczestniczyło ponad 46 tys. osób. W roku 2014 realizowana będzie trzecia edycja konkursu. Biblioteki realizowały także innowacyjne projekty we współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach przedsięwzięcia *Organizacje pozarządowe bibliotekom*. Jak dotąd współpracę z 10 organizacjami podjęło 270 bibliotek. Największym zainteresowaniem cieszyły się tematy edukacji finansowej (Fundacja Wspomagania Wsi), wspierania mieszkańców poszukujących pracy lub chcących się przekwalifikować (Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych), wiedzy i umiejętności na temat korzystania z zasobów Internetu i możliwości nowych technologii (Fundacja Nowe Media), edukacji małych dzieci (Fundacja Rozwoju Dzieci im. A. Komeńskiego) oraz digitalizacji lokalnej historii (Fundacja Ośrodka KARTA). W celu wspierania integracji środowiska bibliotekarskiego oraz umożliwienia wymiany doświadczeń i pomysłów utworzono sieć bibliotekarzy-innowatorów, którzy swoimi pomysłami i aktywnościami inspirują innych za pośrednictwem portalu społecznościowego labib.pl.

Nowe technologie odgrywają ogromnie istotną rolę w procesie modernizacji bibliotek. Działania realizowane w bibliotekach na mocy Porozumienia umożliwiły pełne wykorzystanie potencjału bibliotek jako miejsca dostępu do nowoczesnych technologii, Internetu,

multimediów oraz przestrzeni pełniącej rolę edukacyjną i aktywizującą. Przyczyniają się także do zmiany ich wizerunku. Biblioteki z dostępem do Internetu pomagają mieszkańcom w zdobywaniu informacji, w nauce, komunikowaniu się i załatwianiu codziennych spraw. Spośród osób korzystających z komputerów w bibliotekach objętych Programem, niemal 250 tysięcy miało pierwszy kontakt z komputerami i Internetem właśnie w bibliotece.

Badanie przeprowadzone w gminach objętych programem pokazało szereg wymiernych korzyści dla bezpośrednich beneficjentów działania - osób korzystających z bibliotek, najczęściej wskazywały one dostęp do aktualnych informacji i wiadomości oraz do materiałów edukacyjnych. Dla dużej części ankietowanych dzięki komputerom możliwe lub łatwiejsze jest utrzymywanie i nawiązywanie kontaktów ze znajomymi i bliskimi. Komputery i Internet ułatwiają także mieszkańcom załatwianie codziennych spraw, takich jak korzystanie z bankowości internetowej, dokonywanie zakupów, płacenie rachunków, kontakty z urzędami czy możliwość znalezienia potrzebnych informacji (np. cen produktów i usług, danych adresowych czy rozkładów jazdy komunikacji publicznej). Znaczącą korzyścią dla części badanych jest możliwość poszukiwania pracy przez Internet oraz korzystania z urządzeń peryferyjnych (przede wszystkim z drukarek, skanerów). Zaangażowanie bibliotek w działania na rzecz integracji cyfrowej zostało docenione przez Komisję Europejską, która w 2012 r. wyróżniła Program Rozwoju Bibliotek i Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego nagrodą w konkursie *E-Inclusion Awards 2012* na najlepsze praktyki w obszarze integracji cyfrowej. Opisane powyżej inicjatywy finansowane były ze źródeł pozabudżetowych (w przypadku Programu Rozwoju Bibliotek - ze środków Fundacji Billa i Melindy Gates oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, w przypadku programu Orange dla bibliotek - Fundacji Orange) i nie wiążą się z wydatkowaniem środków budżetowych oraz środków pochodzących z funduszy unijnych.

Na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej (stan na 30 września 2013 r.) na terenach wiejskich według stanu na rok szkolny 2013/2014 jest 24.940 szkół wszystkich typów, w których uczy się łącznie 1.753.114 uczniów. Liczba oddziałów szkolnych wynosi 101.932, a liczba etatów nauczycieli w szkołach na terenach wiejskich – 178.811,50. W świetlicach wiejskich zatrudnionych było 13.262 nauczycieli. Szczegółowe dane przedstawiają poniższe tabele 30, 31, 32, 33 i 34.

Tabela nr 30:

Typ szkoły/placówki	2008/2009				2009/2010			
	Liczba szkół/placówek	Liczba oddziałów	Liczba dzieci/uczniów	Liczba etatów	Liczba szkół/placówek	Liczba oddziałów	Liczba dzieci/uczniów	Liczba etatów
Wychowanie przedszkolne*	9.929	15.022	266.840	17.004,96	10.412	16.519	301.071	18.948,87
Szkoły podstawowe	9.532	60.972	947.346	84.340,93	9.412	60.209	916.282	82.795,01
Gimnazja	3.482	22.665	488.695	38.832,58	3.497	22.181	468.076	38.660,15
Zasadnicze szkoły zawodowe	237	818	15.633	1.121,04	237	835	14.626	1.099,02

Licea ogólnokształcące i uzupełniające licea ogólnokształcące	487	1.447	32.544	1.981	468	1.433	31.399	1.683,85
Licea profilowane	72	133	3.003	242,03	36	69	1.502	133,12
Technika i technika uzupełniające	394	2.524	57.360	4.796,45	347	2 401	53.066	4.590,88
Szkoły policealne	13	26	458	41,04	16	33	654	67,07
Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	82	195	1.360	377,94	90	216	1.468	419,61
Razem	23.958	103.256	1.802.239	148.484	24.258	103.349	1.777.626	148.398

* należy rozumieć: przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego (punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego) oraz oddziały przedszkolne zorganizowane w szkołach podstawowych

Tabela nr 31:

Typ szkoły/placówki	2010/2011				2011/2012			
	Liczba szkół/placówek	Liczba oddziałów	Liczba dzieci/uczniów	Liczba etatów	Liczba szkół/placówek	Liczba oddziałów	Liczba dzieci/uczniów	Liczba etatów
Wychowanie przedszkolne*	10.684	17.615	326.140	20.517,67	10.875	19.324	373.351	22.616,19
Szkoły podstawowe	9.348	59.701	888.521	81.114,66	9.160	58.372	873.360	78.192,28
Gimnazja	3.514	21 708	447.580	38.284,57	3.536	20.919	428.807	37.121,73
Zasadnicze szkoły zawodowe	233	845	14.077	1.040,21	224	723	13.053	960,58
Licea ogólnokształcące i uzupełniające licea ogólnokształcące	444	1.384	29.986	1.655,69	419	549	29.097	1.567,36
Licea profilowane	16	39	800	75,79	15	26	460	40,02

Technika i technika uzupełniające	332	2.278	49.083	4.400,56	319	2.084	44.300	3.690,28
Szkoły policealne	10	27	478	50,73	9	28	449	51,20
Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	94	219	1.496	438,82	95	235	1.594	467,39
Razem	24.443	103.296	1.748.160	147.579	24.443	102.547	1.754.611	144. 707,03

* należy rozumieć przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego (punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego) oraz oddziały przedszkolne zorganizowane w szkołach podstawowych

Tabela nr 32:

	2012/2013		
Typ szkoły/placówki	Liczba szkół/placówek	Liczba dzieci/ uczniów	Liczba oddziałów
Wychowanie przedszkolne*	10.954	391.669	19.978
Szkoła podstawowa	8.923	854.752	57.073
Gimnazjum	3.563	411.066	20.142
Zasadnicza szkoła zawodowa	230	12.731	749
Liceum ogólnokształcące	315	24.516	455
Liceum profilowane	13	251	18
Technikum	320	41.661	1.970
Uzupełniające liceum ogólnokształcące	107	2.981	161
Technikum uzupełniające	78	3.148	175
Szkoła policealna	143	7.922	369
Szkoła przysposabiająca do pracy	97	1.595	239
Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych	0	0	0
Razem	24.705	1.751.940	101.970

* należy rozumieć: przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego (punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego) oraz oddziały przedszkolne zorganizowane w szkołach podstawowych

Tabela nr 33:

	2013/2014			
Typ szkoły/placówki	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba etatów
Wychowanie przedszkolne*	11 370	428.042	21.727	26 333,04
Szkoła podstawowa	8.784	840,913	56,340	96.133,75
Gimnazjum	3,579	394,832	19,517	44.234,21
Zasadnicza szkoła zawodowa	224	11.823	739	1.049,50
Liceum ogólnokształcące	322	24.308	1.094	1.798,02
Liceum profilowane	3	53	5	4,11
Technikum	300	38.732	1.834	4.214,92
Uzupełniające liceum ogólnokształcące	18	340	20	12,
Technikum uzupełniające	65	1,753	109	84,87
Szkoła policealna	104	6.348	293	218,65
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	102	1.695	249	631,22
Razem	24.940	1.753.114	101.932	178.811,50

* należy rozumieć: przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego (punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego) oraz oddziały przedszkolne zorganizowane w szkołach podstawowych

Tabela nr 34. Zatrudnienie nauczycieli w świetlicach szkół podstawowych w latach 2007/2008-2013/2014

Nauczyciele światlicy	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
w osobach	20.584	21.527	25.223	26.606	28.428	30.179	33.069
w etatach przeliczeniowych	13.074,48	13.516,02	14.092,08	14.452,65	14.878, 35	15.094,25	15.861,30

W wyniku analizy danych, dotyczących wzrostu/zmniejszania się liczby uczniów, placówek, etatów nauczycieli, w latach 2008 – 2013, na terenach wiejskich stwierdzono:

1. W **placówkach wychowania przedszkolnego** nastąpił wzrost liczby dzieci. W 2013 r. o ok. 40% wzrosła liczba dzieci w stosunku do 2008 r. Jednocześnie odnotowano ok. 30% wzrost liczby placówek przedszkolnych i ok. 40% wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli;

2. W **szkołach podstawowych** z każdym rokiem liczba uczniów malała. W 2013 r. było ich o ok. 11,3% mniej w stosunku do 2008 r. Liczba szkół zmalała o ok. 7,8%, a nauczycieli o ok. 12%;
3. Liczba **gimnazjalistów** zmalała o ok. 19,3%. Jednocześnie liczba placówek wzrosła o ok. 2,6%. Liczba nauczycieli malała w kolejnych latach, ale w 2013 r. wzrosła o ok. 12% w stosunku do 2008 r.;

Wniosek: mniejsze ilościowo klasy i większa liczba nauczycieli.

4. W **zasadniczych szkołach zawodowych** liczba uczniów malała w każdym roku trwania Programu. W 2013 r. było ich mniej o ok. 32% w stosunku do roku 2008. Liczba placówek malała (poza 2012 rokiem, kiedy nastąpił wzrost). W 2013 r. było ich mniej o ok. 6% w stosunku do 2008 r. Liczba nauczycieli zmalała o ok. 7%.

Wniosek: mniej liczne klasy/ mniejsza liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela.

5. W **liceach ogólnokształcących i uzupełniających liceach ogólnokształcących** zmniejszyła się liczba uczniów. W 2013 r. było ich o 24% mniej niż w 2008 r. Liczba placówek zmalała o ok. 30 %, a liczba nauczycieli zmniejszyła się o ok. 9% w stosunku do 2008 r. Powodem tak dużego spadku liczby uczniów jest wygaszanie uzupełniających liceów ogólnokształcących od roku szkolnego 2012/2013.
6. W **liceach profilowanych** liczba uczniów systematycznie malała. Dane w tym zakresie nie podlegają analizie, z powodu wygaszania tych liceów od roku szkolnego 2012/2013 (nie prowadzi się naboru, a rok szkolny 2013/2014 jest ostatnim rokiem ich funkcjonowania).
7. W **technikach i technicach uzupełniających** liczba uczniów systematycznie malała. W 2013 r. było ich o ok. 40% mniej niż w 2008 r. Liczba placówek zmalała o ok. 7%, a liczba nauczycieli zmniejszyła się o ok. 12%. Również i w tym przypadku powodem tak dużego spadku liczby uczniów jest wygaszanie techników uzupełniających od roku szkolnego 2012/2013
8. W **szkołach policealnych**, w 2012 r. nastąpił gwałtowny wzrost liczby uczniów, a w 2013 r., mimo niewielkiego spadku, liczba ich była o ok. 98% większa w stosunku do 2008 r. Liczba placówek wzrosła o ok. 88%, a nauczycieli o ok. 81%.

Wniosek: duże zainteresowanie szkołami policealnymi.

9. W **szkołach specjalnych przysposabiających do pracy** liczba uczniów nieznacznie rosła na przestrzeni lat 2008 – 2013. W 2013 r. było ich o ok. 20% więcej niż w 2008 r. Liczba placówek wzrosła o ok. 20%, a nauczycieli o ok. 30%.

Wniosek: mniejsza liczba uczniów przypada na jednego nauczyciela.

10. Od 2008 r. do 2013 r. nastąpił wzrost liczby nauczycieli świetlic o 35%. Liczba etatów wzrosła o 15%.

Podsumowując, działania podjęte w 2013 r. ramach Programu należy zaznaczyć, że w realizację działań przewidzianych w Rządowym Programie Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 w znaczącym stopniu wpisują się działania krajowych i regionalnych programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Najistotniejszym źródłem wsparcia w tym zakresie jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki, który wpisuje się w określone interwencje podejmowane w przedmiotowym Programie. Wśród projektów realizowanych w PO KL mogą (ale nie muszą) być realizowane projekty korespondujące z działaniami określonymi w *Programie Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013*, dlatego kwot zaplanowanych do wydatkowania i wydatkowanych w ramach poszczególnych Działań i Poddziałań w PO KL nie można uznać za źródło informacji służące określeniu nakładów na realizację działań ujętych w Programie.

W ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO) 2007-2013 na realizację zadań związanych z szeroko pojętą infrastrukturą edukacyjną przeznaczono środki w ramach dwóch kategorii interwencji: **75 – infrastruktura systemu oświaty oraz 77 – infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza**. Projekty wdrażane w ramach tych dwóch kategorii służą poprawie funkcjonowania infrastruktury społecznej sektora edukacji i nauki, a efektem tych działań jest stałe podnoszenie jakości nauczania – co ważne – na każdym poziomie kształcenia.

Postęp finansowy na terenie gmin miejsko-wiejskich (kategoria 75 i 77 interwencji)

Zgodnie z danymi zgromadzonymi w systemie KSI SIMIK 2007-13 wg stanu na 31 grudnia 2013 r. na obszarach gmin miejsko-wiejskich trwała realizacja **478 projektów, z czego zdecydowana większość (442 projekty) dotyczyła infrastruktury systemu oświaty**, natomiast pozostałe związane były z infrastrukturą opiekuńczo-wychowawczą. Przedsięwzięcia realizowano głównie w ramach regionalnych programów operacyjnych, natomiast jeden projekt wdrażano w Programie Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej⁷. Wartość podpisanych umów w obszarze **kategorii 75 to ok. 1,21 mld zł, z czego ok. 692,2 mln zł to dofinansowanie ze środków europejskich (EFRR)**. W odniesieniu do **kategorii interwencji 77**, wartość realizowanych przedsięwzięć wynosiła **ponad 80,5 mln zł, z czego ok. 43,4 mln zł to dofinansowanie w części UE (EFRR)**.

W latach 2008-2012 sytuacja przedstawiała się następująco: wg danych KSI SIMIK 2007-13 aktualnych na 31 grudnia 2008 r. nie podpisano żadnej umowy w wymienionych kategoriach interwencji, która byłaby realizowana na obszarach gmin miejsko-wiejskich. Dopiero w 2009 r. zainicjowano realizację 119 projektów (kat. 75 – 100 umów, kat. 77 – 19 umów), natomiast na koniec grudnia 2010 r.

⁷ Ww. projekt dotyczył rozbudowy i modernizacji infrastruktury dydaktycznej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, służącej do kształcenia kadr nowoczesnej gospodarki, ze szczególnym nastawieniem na nowoczesne technologie informatyczne

liczba wdrażanych projektów wyniosła 338 (w samym 2010 r. podpisano 219 nowych umów). Odnosząc to do podziału na omawiane kategorie interwencji proporcje kształtowały się następująco: kat. 75 – 305 umów, kat. 77 – 33 umowy. W 2011 r. nie odnotowano znaczącego postępu w obszarze infrastruktury edukacyjnej – beneficjenci zobowiązali się do realizacji jedynie 48 nowych przedsięwzięć. Ogółem od początku realizacji NSRO 2007-13 do końca grudnia 2011 r. w omawianych obszarach trwało wdrażanie 386 inicjatyw, z czego 353 dotyczyło infrastruktury systemu oświaty, a pozostałe – sfery infrastruktury opiekuńczo-wychowawczej. Natomiast na koniec grudnia 2012 r. wg danych zawartych w systemie KSI SIMIK 2007-13 łącznie odnotowano 447 podpisanych umów (w samym 2012 r. zainicjowano realizację 61 nowych projektów), z czego 91% przypadło na kat. 75.

Wykres 10. Liczba umów realizowanych w ramach kategorii interwencji 75 i 77 w latach 2009-2013 na obszarach gmin miejsko-wiejskich (narastająco)

Źródło: KSI SIMIK 2007-13

Wartość przedsięwzięć, których realizację zainicjowano w 2009 r. opiewała na kwotę ok. 319,2 mln zł, z czego ok. 204 mln zł to dofinansowanie ze środków UE. Większość dofinansowania unijnego została zaangażowana w projekty realizowane w obszarze infrastruktury edukacyjnej (ok. 191,2 mln zł). Natomiast na koniec 2010 r. wartość ogółem wdrażanych projektów wynosiła ok. 915,2 mln zł (w tym dofinansowanie UE przekraczało 584,6 mln zł). Odpowiednio do liczby realizowanych inicjatyw ukształtowały się proporcje między kategoriami interwencji, na kat. 75 przypadło 846,4 mln zł (w tym 543,7 mln zł dofinansowania UE), zaś na kat. 77 było to 68,8 mln zł (40,9 mln zł dofinansowania UE). Na koniec 2011 r. kwota dofinansowania ogółem przyznana realizowanym projektom przekroczyła 1 mld zł (dofinansowanie ze środków UE wyniosło tym samym ok. 617,8 mln zł). Na przedsięwzięcia związane z infrastrukturą systemu oświaty przeznaczono ogółem 931,7 mln zł (w tym UE ok. 578,4 mln zł), a w umowach związanych z infrastrukturą opiekuńczo-wychowawczą zakontraktowano ok. 70 mln zł, w tym kwota dofinansowania ze środków UE wyniosła niemal 40 mln zł. Systematycznemu wzrostowi liczby realizowanych inicjatyw towarzyszył równie systematyczny wzrost przyznawanej wysokości wsparcia, czego dowodzą dane z KSI SIMIK 2007-13. Wg stanu na 31 grudnia 2012 r. kwota dofinansowania ogółem wyniosła blisko 1,2 mld zł, a dofinansowanie ze środków UE opiewało na kwotę ok. 683,16 mln zł. Projekty realizowane w ramach kat. 75, podobnie jak w latach poprzednich, konsumowały znaczną większość tej kwoty: wartość dofinansowania ogółem wyniosła ok. 1,11 mld zł, w tym ze środków UE 639,71 mln zł.

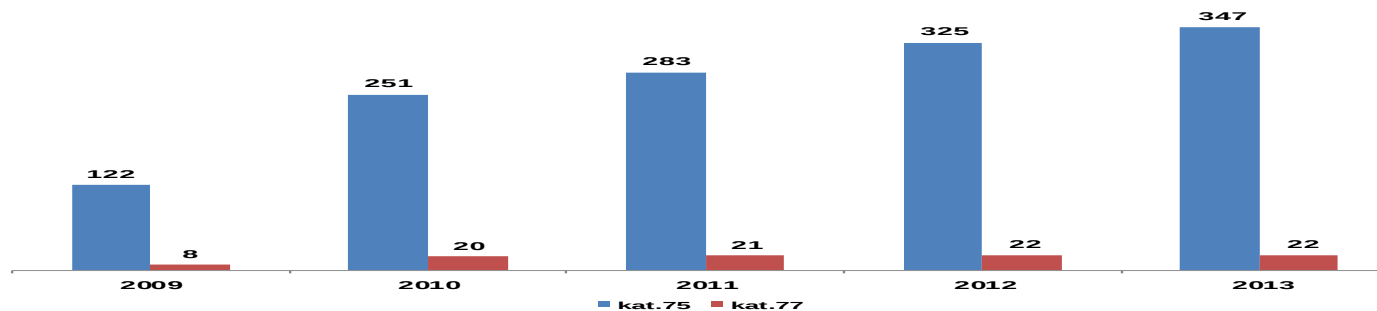
Wykres 11. Wartość dofinansowania w części UE (w mln zł - narastająco) umów realizowanych w ramach kategorii interwencji 75 i 77 w latach 2009-2013 na obszarach gmin miejsko-wiejskich

Źródło: KSI SIMIK 2007-13

Postęp finansowy na obszarach gmin wiejskich (kategoria 75 i 77 interwencji)

Na obszarach gmin wiejskich, zgodnie z danymi zgromadzonymi w systemie KSI SIMIK 2007-13 wg stanu na 31 grudnia 2013 r., trwała realizacja 369 projektów, 94% z nich dotyczyło przedsięwzięć związanych z infrastrukturą systemu oświaty. Wdrażanie wszystkich wspomnianych inicjatyw miało miejsce w ramach wszystkich regionalnych programów operacyjnych. Wartość podpisanych umów w obszarze kategorii 75 to ok. 835,95 mln zł, z czego ok. 480,7 mln zł to dofinansowanie ze środków europejskich (EFRR). W odniesieniu do kategorii interwencji 77, wartość realizowanych przedsięwzięć wynosiła ponad 40,32 mln zł, z czego ok. 23,2 mln zł to dofinansowanie w części UE (EFRR). Wg danych KSI SIMIK 2007-13 aktualnych na 31 grudnia 2008 r. nie podpisano żadnej umowy w wymienionych kategoriach interwencji, która byłaby realizowana na obszarach gmin wiejskich. W 2009 r. zainicjowano realizację 130 projektów (kat. 75 – 122 umów, kat. 77 – 8 umów), natomiast na koniec grudnia 2010 r. liczba wdrażanych projektów wyniosła 271 (w samym 2010 r. podpisano 141 nowych umów). Odnosząc to do podziału na omawiane kategorie interwencji proporcje kształtowały się następująco: kat. 75 – 251 umów, kat. 77 – 20 umów. W 2011 r., podobnie jak w przypadku gmin miejsko-wiejskich, nie odnotowano znaczącego postępu w obszarze infrastruktury edukacyjnej – beneficjenci zobowiązali się do realizacji jedynie 33 nowych przedsięwzięć. Ogółem od początku realizacji NSRO 2007-13 do końca grudnia 2011 r. w omawianych obszarach trwało wdrażanie 304 inicjatyw, z czego 283 dotyczyło infrastruktury systemu oświaty, a pozostałe – sfery infrastruktury opiekuńczo-wychowawczej. Natomiast na koniec grudnia 2012 r. wg danych zawartych w systemie KSI SIMIK 2007-13 łącznie odnotowano 325 podpisanych umów (w samym 2012 r. zainicjowano realizację 43 nowych projektów), z czego 93% przypadło na kat. 75.

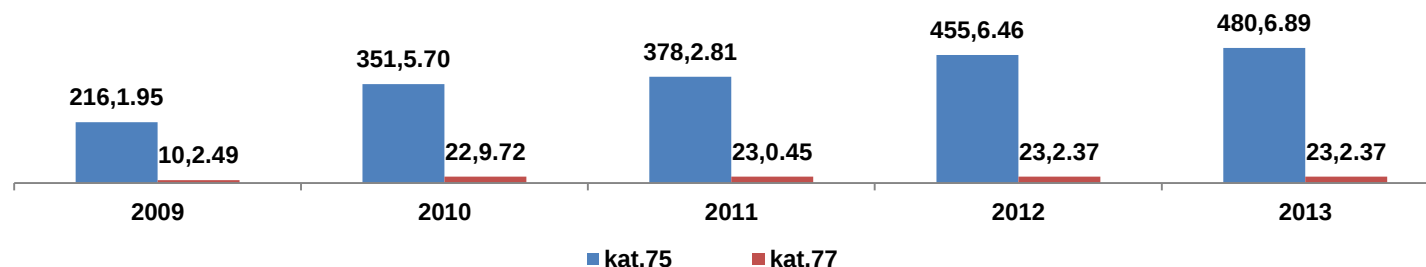
Wykres 12. Liczba umów realizowanych w ramach kategorii interwencji 75 i 77 w latach 2009-2013 na obszarach gmin wiejskich (narastająco)

Źródło: KSI SIMIK 2007-13

Wartość przedsięwzięć, których realizację zainicjowano w 2009 r. opiewała na kwotę ok. 381,18 mln zł, z czego ok. 226,44 mln zł to dofinansowanie ze środków UE. Zdecydowana większość dofinansowania unijnego została zaangażowana w projekty realizowane w obszarze infrastruktury edukacyjnej (ok. 360,9 mln zł). Natomiast na koniec 2010 r. wartość ogółem wdrażanych projektów wynosiła ok. 613 mln zł (w tym dofinansowanie UE to 374,54 mln zł). Odpowiednio do liczby realizowanych inicjatyw ukształtowały się proporcje między kategoriami interwencji, na kat. 75 przypadło 573,85 mln zł (w tym 351,57 mln zł dofinansowania UE), zaś na kat. 77 było to 36,2 mln zł (blisko 23 mln zł dofinansowania UE). Na koniec 2011 r. kwota dofinansowania ogółem przyznana realizowanym projektom wynosiła ok. 686,25 mln zł (dofinansowanie ze środków UE wyniosło tym samym ok. 401,32 mln zł). Na przedsięwzięcia związane z infrastrukturą systemu oświaty przeznaczono ogółem ok. 646,63 mln zł (w tym UE ok. 378,3 zł), a w umowach związanych z infrastrukturą opiekuńczo-wychowawczą zakontraktowano ok. 39,62 mln zł, w tym kwota dofinansowania ze środków UE nieznacznie przekroczyła poziom 23 mln zł. Regularnemu wzrostowi liczby realizowanych inicjatyw towarzyszył proporcjonalny wzrost przyznawanej wysokości wsparcia. Jak wynika z danych KSI SIMIK 2007-13 aktualnych wg stanu na 31 grudnia 2012 r. kwota dofinansowania ogółem wyniosła ok. 829,77 mln zł, a dofinansowanie ze środków UE opiewało na kwotę ok. 478,9 mln zł. Projekty realizowane w ramach kat. 75, podobnie jak w latach poprzednich, konsumowały znaczną większość tej kwoty: wartość dofinansowania ogółem wyniosła ok. 789,46 mln zł, w tym ze środków UE 455,64 mln zł.

Wykres 13. Wartość dofinansowania w części UE (w mln zł - narastająco) umów realizowanych w ramach kategorii interwencji 75 i 77 w latach 2009-2013 na obszarach gmin wiejskich

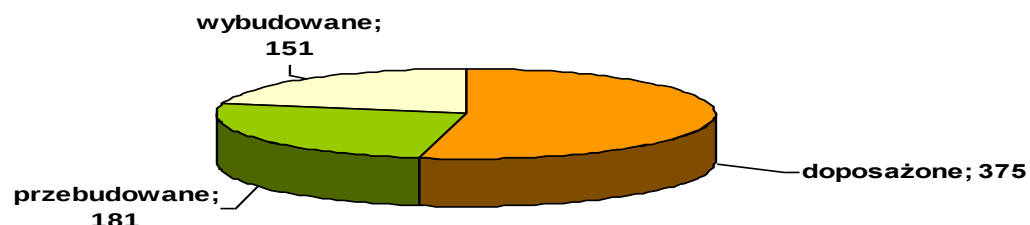
Źródło: KSI SIMIK 2007-13

Efekty rzeczowe na obszarach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (75 Infrastruktura systemu oświaty)

Na podstawie umów zawartych do 31 grudnia 2013 r., na obszarach wiejskich w obiektach infrastruktury systemu oświaty utworzonych zostanie 241,5 **miejsc pracy**, najwięcej w RPO woj. kujawsko-pomorskiego (211,5 szt.). Planuje się **przebudowę** 181 obiektów **szkół**

(w tym wyższych), najwięcej w RPO woj. małopolskiego (32 szt.). Zgodnie z deklaracjami beneficjentów, zawartymi w umowach podpisanych w ww. okresie, planuje się **budowę** 151 obiektów infrastruktury **szkół** (w tym wyższych), najwięcej w RPO woj. mazowieckiego (23 szt.). Ponadto, w **sprzęt na potrzeby dydaktyki** lub w **aparaturę naukowo-badawczą doposażonych** zostanie 375 szkół (w tym wyższych), najwięcej w RPO woj. łódzkiego (216 szt.). Do potrzeb **osób niepełnosprawnych** dostosowanych zostanie 165 obiektów infrastruktury szkół lub szkół wyższych na obszarach wiejskich (najwięcej w RPO woj. podkarpackiego, tj. 36 szt.).

Liczba obiektów szkół objętych wsparciem
na obszarach wiejskich [szt.]
na podstawie umów zawartych do 31.12.2013 r.

Na podstawie umów zawartych do 31 grudnia 2013 r., na obszarach gmin miejsko-wiejskich w obiektach infrastruktury systemu oświaty utworzonych zostanie 80,5 **miejsc pracy (liczba etatów)**, najwięcej w RPO woj. kujawsko-pomorskiego (70,5 szt.). Planuje się **przebudowę** 151 obiektów **szkół** (w tym wyższych), najwięcej w RPO woj. podkarpackiego (24 szt.). Zgodnie z deklaracjami beneficjentów w umowach zawartych w ww. okresie, planuje się **budowę** 76 obiektów infrastruktury **szkół** (w tym wyższych), najwięcej w RPO woj. świętokrzyskiego (16 szt.). Ponadto, w **sprzęt na potrzeby dydaktyki** lub w **aparaturę naukowo-badawczą doposażonych** zostanie 269 szkół (w tym szkół wyższych), najwięcej w RPO woj. kujawsko-pomorskiego oraz RPO woj. warmińsko-mazurskiego, tj. po 85 szt. Do potrzeb **osób niepełnosprawnych** dostosowanych zostanie 114 obiektów infrastruktury szkół lub szkół wyższych na obszarach gmin miejsko-wiejskich (najwięcej w RPO woj. podkarpackiego, tj. 23 szt.).

Efekty rzeczowe na obszarach gmin wiejsko-miejskich (77 Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza)

Na podstawie umów zawartych do 31 grudnia 2013 r., na obszarach gmin miejsko-wiejskich **wybudowane/przebudowane lub doposażone** zostaną 32 obiekty **infrastruktury społecznej** (w tym przedszkola i ośrodki pomocy społecznej), najwięcej w RPO woj. podkarpackiego (14 szt.).